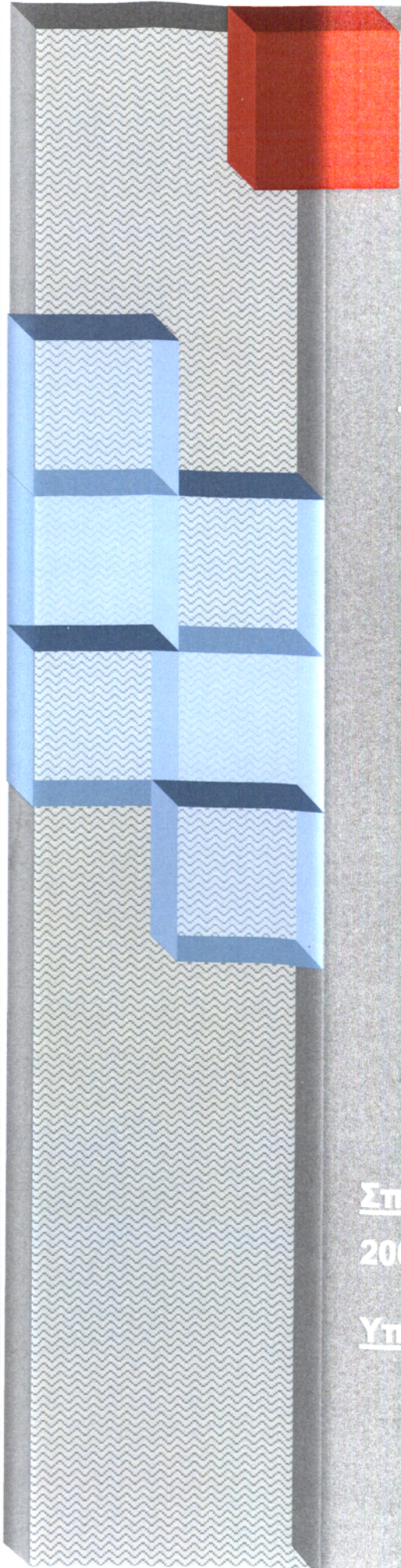

Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας

Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας
Τμήμα Τεχνολογίας Γεωργικών
Προϊόντων

Πτυχιακή Εργασία

Θέμα: «Οι επιπτώσεις της
μεταρρύθμισης ΚΑΠ στα
βιομηχανικά φυτά καπνό,
ζαχαρότευτλα και βαμβάκι»

Σπουδάστρια: Βέλλη Αφροδίτη (Α.Μ.:
2002195)

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Λούμου Αγγελική

Καλαμάτα, 2012

Κατάλογος Πινάκων - Διαγραμμάτων	4
Πρόλογος	6
 Κεφάλαιο 1 – Δομή, παραγωγή καπνού, ζαχαρότευτλων και βαμβακιού, στην Ελλάδα και την Ε.Ε.	8
1.1. Η δομή της αγοράς καπνού	8
1.1.1. Η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα	9
1.1.2. Οι κυριότερες χώρες εισαγωγών και εξαγωγών καπνού	11
1.1.3. Τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της καλλιέργειας καπνού στην Ε.Ε. ..	11
1.2. Γενικά στοιχεία του κλάδου ζάχαρης στην Ελλάδα	13
1.2.1. Η πολιτική παραγωγής ζαχαρότευτλων στην Ε.Ε.	14
1.3. Η καλλιέργεια βαμβακιού στην Ελλάδα	15
1.3.1. Οι κυριότερες χώρες εισαγωγών και εξαγωγών βαμβακιού	16
 Κεφάλαιο 2 - Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.)	18
2.1. Ιστορική αναδρομή της Κ.Α.Π.	18
2.2. Οι βασικές αρχές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.).....	20
2.3. Η χρηματοδότηση της Κ.Α.Π.....	22
2.4. Οι θεσμικές και πολιτικές διαστάσεις της Κ.Α.Π.	23
2.5. Η πορεία μεταρρυθμίσεων της Κ.Α.Π.	24
2.5.1. Η πορεία της Κ.Α.Π. μέχρι το 1991 και 1992.....	24
2.5.2. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 1992 - 1999	26
2.5.3. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. του 1999 - 2005	28
2.5.4. Η ενδιάμεση μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 2004	29
2.6. Οι γεωργικές διαπραγματεύσεις στον Π.Ο.Ε.....	30
2.7. Το κόστος εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.).....	32
2.8. Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ στην Ελλάδα.....	33
2.9. Εφαρμογή της Ενιαίας Αποδεσμευμένης Ενίσχυσης (Ε.Α.Ε.).....	34
 Κεφάλαιο 3 – Αντικείμενο και σκοποί έρευνας	36
 Κεφάλαιο 4 - Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (Κ.Ο.Α.) καπνού, βαμβακιού, ζαχαρότευτλων	37
4.1. Η Κοινή Οργάνωση Αγορών (Κ.Ο.Α.)	37
4.2. Η γενική εικόνα της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (Κ.Ο.Α.) καπνού	38
4.3. Η Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (Κ.Ο.Α.) για τη ζάχαρη	40
4.3.1. Η Κ.Ο.Α. ζαχαρότευτλων στην Ε.Ε. μετά το 2005	43
4.3.2. Η αναμόρφωση της Κ.Ο.Α. της ζάχαρης	44

4.4. Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (Κ.Ο.Α.) βάμβακος	46
4.4.1. Οι ενισχύσεις, ελάχιστη τιμή και δαπάνες της κοινής οργάνωσης του βαμβακιού	49

Κεφάλαιο 5 – Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) και οι καλλιέργειες καπνού, βαμβακιού και τα ζαχαρότευτλων

5.1. Καπνός	50
5.1.1. Το καθεστώς ενίσχυσης	50
5.1.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή	51
5.1.3. Οι επιπτώσεις στην παραγωγή καπνού	67
5.2. Ζαχαρότευτλα – ζάχαρη	68
5.2.1. Το καθεστώς ενίσχυσης	68
5.2.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή	69
5.2.3. Οι επιπτώσεις στην παραγωγή ζαχαρότευτλων	74
5.3. Βαμβάκι	74
5.3.1. Το καθεστώς ενίσχυσης	74
5.3.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή	75
5.3.3. Επιπτώσεις στην παραγωγή βαμβακιού	81

Κεφάλαιο 6 - Οι προοπτικές εξέλιξης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής ..82

6.1. Το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	82
6.2. Εξελίξεις και προοπτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)	84
6.3. Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το μέλλον της Κ.Α.Π.	87
6.3.1. Ο «έλεγχος υγείας» (health check) της ΚΑΠ και μελλοντικές εξελίξεις ..	88
6.4. Η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και οι μελλοντικές προοπτικές για την Ελλάδα	90
6.5. Οι δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 2007 - 2013	92
6.6. Η Κ.Α.Π. την περίοδο 2013 - 2020	93

Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

Κατάλογος Πινάκων - Διαγραμμάτων

Πίνακας 1. Έκταση, παραγωγή, απόδοση, τιμή καπνού ανατολικού τύπου (1988-2010).....	53
Πίνακας 2. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού ανατολικού τύπου (1988 – 2010).....	56
Πίνακας 3. Έκταση, παραγωγή, απόδοση καπνού τύπου Berley (1988 – 2008).....	58
Πίνακας 4. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Berley (1988 – 2008)	61
Πίνακας 5. Έκταση, παραγωγή, απόδοση καπνού τύπου Virginia (1988 – 2010)	63
Πίνακας 6. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Virginia (1988 – 2010).....	66
Πίνακας 7. Έκταση, παραγωγή, απόδοση ζαχαρότευτλων (1988 – 2010)	6
Πίνακας 8. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής ζαχαρότευτλων (1988 – 2010)	70
Πίνακας 9. Έκταση, παραγωγή, απόδοση, τιμή και ακαθάριστη αξία βαμβακιού (1988 – 2010)	73
Πίνακας 10. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής βαμβακιού (1988-2010) 79.....	77
Διάγραμμα 1. Έκταση (στρέμματα) καπνού ανατολικού τύπου.....	54
Διάγραμμα 2. Παραγωγή (τόνοι) καπνού ανατολικού τύπου.....	54
Διάγραμμα 3. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού ανατολικού τύπου	57
Διάγραμμα 4. Έκταση (στρέμματα) καπνού τύπου Berley	59
Διάγραμμα 5. Παραγωγή (τόνοι) καπνού τύπου Berley	59
Διάγραμμα 6. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού τύπου Berley	60
Διάγραμμα 7. Έκταση (στρέμματα) καπνού τύπου Virginia	64
Διάγραμμα 8. Παραγωγή (τόνοι) καπνού τύπου Virginia	64
Διάγραμμα 9. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού τύπου Virginia.....	65

Διάγραμμα 10. Έκταση (στρέμματα) ζαχαρότευτλων	71
Διάγραμμα 11. Παραγωγή (τόνοι) ζαχαρότευτλων.....	71
Διάγραμμα 12. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) ζαχαρότευτλων	72
Διάγραμμα 13. Έκταση (στρέμματα) βαμβακιού	78
Διάγραμμα 14. Παραγωγή (τόνοι) βαμβακιού	78
Διάγραμμα 15. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) βαμβακιού	79

Η γεωργία θεωρείται ως ένας από τους πιο σημαντικούς οικονομικούς τομείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς της αναλογεί ένα μεγάλο ποσοστό του προϋπολογισμού της Ε.Ε., αλλά και γιατί ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού και της έκτασης της επηρεάζονται από τις αγροτικές δραστηριότητες. Η εφαρμογή μιας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) στα πλαίσια της ενωμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης προέκυψε, αρχικά, από την ανάγκη να διασφαλιστεί το ταχύτερο δυνατό η εξασφάλιση τροφίμων σε μια περίοδο ανεπάρκειας και για να βελτιωθεί το επίπεδο ζωής του αγροτικού πληθυσμού. Η Κ.Α.Π. στόχευε στην αύξηση της παραγωγής με την εντατικοποίηση της γεωργίας και κτηνοτροφίας, πρακτική που οδήγησε σταδιακά σε υπερπαραγωγή προϊόντων και σε εξάρτηση των αγροτών από τις επιδοτήσεις, οι οποίες δίνονταν αναλογικά με το ύψος της παραγωγής, ενώ αγνοήθηκε εντελώς η περιβαλλοντική διάσταση των αγροτικών οικοσυστημάτων.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) είναι μια πολιτική για την οποία υπήρχε σαφής αναφορά στην ιδρυτική συνθήκη της Ε.Ο.Κ. Αποτελεί ένα σύνολο διασυνδεδεμένων μέτρων, που στοχεύουν να οδηγήσουν στην επίτευξη στόχων που έχουν τεθεί. Περιλαμβάνει ένα θεωρητικό ερμηνευτικό υπόβαθρο στηριζόμενο στην οικονομική θεωρία και ένα εφαρμοσμένο τμήμα που αναφέρεται στα συγκεκριμένα μέτρα και τις επιπτώσεις τους.

Η θεωρητική προσέγγιση αποκαλύπτει τις προσφερόμενες επιλογές και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την υιοθέτησή τους. Η εφαρμοσμένη πλευρά παρουσιάζει τις επιλογές που έχουν γίνει στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Οι αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή των αρχικών μορφών της Κ.Α.Π. οδήγησαν σε αναθεωρήσεις της αγροτικής πολιτικής και σε μια σταδιακή στροφή της Ε.Ε., ιδίως τα τελευταία χρόνια, προς ένα πρότυπο «αειφορικής αγροτικής ανάπτυξης». Έγιναν προσπάθειες προώθησης ήπιων γεωργικών πρακτικών, φιλικών προς το περιβάλλον, για τη διαφύλαξη της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων και τη διατήρηση των παραδοσιακών

αγροτικών τοπίων μεγάλης οικολογικής αξίας, με ταυτόχρονη ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Στην εφαρμογή της λοιπόν, η Κ.Α.Π. σημειώνει συνεχείς μεταβολές τόσο στο σκέλος των προϊόντων όσο και στο σκέλος των διαρθρωτικών μέτρων. Ο εκσυγχρονισμός της Κ.Α.Π. άρχισε το 2003 με την πρώτη την αποσύνδεση των επιδοτήσεων από την παραγωγή και την εισαγωγή ειδικών προνοιών για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών και την προστασία της λεγόμενης βιοποικιλότητας. Έχει εξελιχθεί έτσι ώστε να αντανακλά τις ανάγκες της κοινωνίας. Με λίγα λόγια η σημερινή Κ.Α.Π. είναι πολύ διαφορετική από αυτήν της δεκαετίας του 1960.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, η αγροτική πολιτική της διαμορφώνεται μέσα στα πλαίσια της Κ.Α.Π., όπως ισχύει και για τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Η σημασία της κοινής αυτής αγροτικής πολιτικής είναι πολύ μεγάλη για τη βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου, αν αναλογιστεί κανείς ότι στην Ελλάδα ο πρωτογενής τομέας κατέχει κυρίαρχη θέση στην οικονομία συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Στην εργασία αυτή, θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστούν όλες οι μεταβολές που συντελέστηκαν στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) τα τελευταία χρόνια με ιδιαίτερη έμφαση στον καπνό, το βαμβάκι και τη ζάχαρη. Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, αναλύεται η παραγωγή καπνού, βαμβακιού, ζαχαρότευτλων στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα. Παρουσιάζονται οι δομές αγορών του καπνού, του βαμβακιού και των ζαχαρότευτλων καθώς και οι προοπτικές του κάθε κλάδου. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η πορεία μεταρρυθμίσεων της Κ.Α.Π. και οι γενικότερες εξελίξεις στην Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι σκοποί και το αντικείμενο της έρευνας ενώ το τέταρτο κεφάλαιο εστιάζει στις επιπτώσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) στον καπνό, το βαμβάκι και τα ζαχαρότευτλα. Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναλύεται η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (Κ.Ο.Α.) του καπνού, του βαμβακιού, και των ζαχαρότευτλων ενώ η εργασία ολοκληρώνεται με τις προοπτικές εξέλιξης της Κ.Α.Π.

Κεφάλαιο 1 – Δομή, παραγωγή καπνού, ζαχαρότευτλων και βαμβακιού, στην Ελλάδα και την Ε.Ε.

1.1. Η δομή της αγοράς καπνού

Ο καπνός αποτελεί κατ' εξοχήν εξαγόμενο προϊόν και εκ τούτου η ζήτησή του εξαρτάται κυρίως από παράγοντες που επηρεάζουν τη διεθνή αγορά, όπως η τιμή των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων έναντι των ανταγωνιστικών ποικιλιών στη διεθνή αγορά, καθώς και η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ με ξένα νομίσματα.

Το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής καπνού (71% - 85% την τελευταία πενταετία) κατευθύνεται σε μεγάλες βιομηχανίες τσιγάρων στο εξωτερικό, όπως στη Βραζιλία, την Κίνα, τις ΗΠΑ, το Μαλάουι, την Ιταλία και την Τουρκία.

Σημειώνεται ότι η εγχώρια παραγωγή καπνού αφορά κυρίως στις ποικιλίες Βιρτζίνια, Μπασμά και Κατερίνη. Οι ποικιλίες αυτές, παρουσιάζουν τιμή υψηλότερη από την αντίστοιχη των ανταγωνιστικών ποικιλιών στη διεθνή αγορά, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται αρνητικά η ζήτησή τους. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο υψηλό εργατικό κόστος που επικρατεί στην εγχώρια αγορά, έναντι άλλων ανταγωνιστικών χωρών.

Η ζήτηση του εγχωρίως παραγομένου καπνού στο εξωτερικό επηρεάζεται και από αστάθμητους παράγοντες που μεταβάλουν την παραγωγή των ανταγωνιστικών χωρών προσωρινά, όπως είναι οι ακραίες καιρικές συνθήκες που ενδέχεται να οδηγήσουν σε μείωση της προσφοράς συγκεκριμένων χωρών. Ωστόσο, οι εν λόγω παράγοντες ασκούν επίδραση μόνο βραχυπρόθεσμα, ενώ μεσοπρόθεσμα η ζήτηση επιστρέφει στα αρχικά επίπεδα.

Ο αριθμός των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην επεξεργασία καπνού είναι σχετικά περιορισμένος. Οι εν λόγω εταιρείες υπογράφουν συμβόλαια αγοράς καπνού με μεμονωμένους παραγωγούς ή ομάδες παραγωγών την περίοδο Μαΐου – Ιουνίου κάθε έτους και πραγματοποιούν την αγορά καπνού μεταξύ Νοεμβρίου και Ιουνίου του επόμενου έτους.

Ο κλάδος παρουσιάζει σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα, καθώς υπολογίζεται ότι ποσοστό 74% περίπου της συνολικής επεξεργασθείσας ποσότητας το 2004 εξήχθη με κύριες χώρες προορισμού τις: ΗΠΑ, Ρωσία, Νότια Κορέα, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία. Η υπόλοιπη ποσότητα διατίθεται στις βιομηχανίες παραγωγής τσιγάρων της εγχώριας αγοράς, ενώ μέρος της επεξεργασθείσας ποσότητας αποθεματοποιείται και διατίθεται σε περιόδους αυξημένης ζήτησης. Οι πωλήσεις καπνού πραγματοποιούνται συνήθως απευθείας στις βιομηχανίες παραγωγής τσιγάρων χωρίς τη μεσολάβηση αντιπροσώπου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως σε ότι αφορά πολυεθνικές εταιρείες παραγωγής τσιγάρων η πώληση πραγματοποιείται και μέσω εκπροσώπων αυτών στην Ελλάδα (ΚΕΤΑ, 2007:73).

1.1.1. Η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα

Ο καπνός είναι ένα προϊόν περιορισμένης οικονομικής σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι δεν υπερβαίνει το 0,4% της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής απασχολεί όμως το 2,4% της συνολικής απασχόλησης που απαιτεί αυξημένη εργασία για την παραγωγή του στον πρωτογενή τομέα. Για τη χώρα μας αποτελεί ένα σημαντικό γεωργικό προϊόν αφού εξασφαλίζει ικανοποιητικό εισόδημα σε μεγάλο αριθμό παραγωγών που διαχειρίζονται μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αξιοποιεί εκτάσεις μέτριας γονιμότητας, συντηρεί θέσεις απασχόλησης στο γεωργικό τομέα και συμβάλλει σημαντικά στην εισροή συναλλάγματος.

Η καλλιέργεια καπνού χαρακτηρίζεται από τη χρησιμοποίηση, σε υψηλό βαθμό, εργατικού δυναμικού που μπορεί να φθάσει τις 2.200 ώρες ανά εκτάριο και έτος ή 220 ώρες εργασίας ανά στρέμμα και έτος.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπολογίζεται ότι η καλλιέργεια του καπνού απασχολεί ετησίως 126 χιλιάδες μονάδες εργασίας πλήρους απασχόλησης. Από αυτές τις ετήσιες μονάδες εργασίας στην Ελλάδα απασχολούνται περίπου 80 χιλιάδες και στην Ιταλία 23 χιλιάδες, δηλαδή στις δύο αυτές χώρες αντιστοιχεί το 81% της συνολικής απασχόλησης στην παραγωγή του καπνού. Στους τομείς της παραγωγής και της επεξεργασίας σε

ευρωπαϊκό επίπεδο απασχολούνται περίπου 200 χιλιάδες άτομα. Η καλλιέργεια του καπνού παρουσιάζει υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση σε ορισμένες περιοχές οι οποίες, σε μεγάλο βαθμό, εξαρτώνται από την καλλιέργεια του καπνού για την εξασφάλιση απασχόλησης και εισοδήματος για μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους. Στις περιοχές αυτές η παύση της καλλιέργειας του καπνού ισοδυναμεί με οριστική έξοδο από τη γεωργική δραστηριότητα (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:196).

Μεταξύ των δεκαπέντε ευρωπαϊκών χωρών η καπνοπαραγωγή έχει ιδιαίτερη σημασία στην Ιταλία (38% της παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και στην Ελλάδα (36% αντίστοιχα). Η Ελλάδα, ως παραδοσιακή χώρα παραγωγής καπνού, εφάρμοζε, πριν την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και επί πολλές δεκαετίες, μια εθνική πολιτική για τον καπνό, που σκοπό είχε τη διατήρηση της ποιότητας του προϊόντος, τη στήριξη των εισοδημάτων των παραγωγών και τη διασφάλιση της διάθεσης της παραγωγής. Μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η Ελλάδα εφάρμοσε το κοινοτικό καθεστώς, το οποίο, αρχικά, δεν περιελάμβανε περιορισμούς ως προς την καλλιέργεια.

Σήμερα η Ελλάδα είναι κύρια εξαγωγική χώρα, μαζί με χώρες όπως η Τουρκία, η Κίνα, η Ινδία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βραζιλία, με μέση ετήσια αξία εξαγωγών 300 εκατομμύρια ευρώ περίπου. Στην Ελλάδα παράγεται το 10% της παγκόσμιας παραγωγής ανατολικών ποικιλιών καπνού ενώ το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής της, το 60%, αφορά στην παραγωγή καπνών αυτού του τύπου. Υπολογίζεται ότι οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις που σύμφωνα με την κοινή πολιτική καταβάλλονται στους αγρότες παραγωγούς καπνού ισοδυναμούν με το 75% των συνολικών τους εισπράξεων.

Η εφαρμογή της κοινής πολιτικής για τον καπνό απορροφά περίπου το 2,3% του κοινοτικού προϋπολογισμού (περίπου 1 δισεκατομμύριο ευρώ το χρόνο). Από το ποσό αυτό το 38% δαπανάται στην Ελλάδα, το 35% στην Ιταλία, το 12% στην Ισπανία και το 8% στη Γαλλία. Οι δαπάνες για την Ελλάδα είναι οι υψηλότερες λόγω του ότι οι ενισχύσεις για τις ποικιλίες καπνού ανατολικού τύπου, που παράγονται στη χώρα, είναι υψηλότερες από αυτές που καλλιεργούνται στην Ιταλία. Η συνέχιση της καπνοκαλλιέργειας

εξαρτάται απολύτως από τη διατήρηση της κοινοτικής στήριξης (Παπαγεωργίου και συν., 2005:196).

1.1.2. Οι κυριότερες χώρες εισαγωγών και εξαγωγών καπνού

Εισαγωγές καπνών πραγματοποιούνται από πλήθος χωρών εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι κυριότερες χώρες εισαγωγών είναι το Βέλγιο, με ποσοστό 18,8% επί των συνολικών ευρωπαϊκών εισαγωγών και η Βραζιλία με ποσοστό 17,3% επί των συνολικών εισαγωγών. Σημειώνεται ότι, ο μεγαλύτερος όγκος των εισαγωγών πραγματοποιείται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ποσοστό 65,2% των συνολικών εισαγωγών.

Οι καπνεμπορικές επιχειρήσεις διαθέτουν τον κύριο όγκο των επεξεργασμένων καπνών σε βιομηχανίες τσιγάρων του εξωτερικού. Στις βιομηχανίες τσιγάρων εξωτερικού διατίθεται το 70% - 80% της συνολικής ποσότητας επεξεργασμένων καπνών ενώ το υπόλοιπο 20% - 30% διατίθεται στις εγχώριες εταιρείες παραγωγής τσιγάρων.

Ο κύριος όγκος των εξαγωγών αφορά καπνά ανατολικού τύπου χωρίς αφαίρεση των μίσχων και ακολουθούν τα καπνά τύπου Virginia με μερική ή ολική αφαίρεση των μίσχων. Εξαγωγές πραγματοποιούνται κυρίως στις χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα προς τις Η.Π.Α.

Οι σημαντικότεροι προορισμοί εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η Γερμανία, το Βέλγιο και η Ολλανδία. Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί ότι παρατηρείται σταδιακή μεταστροφή των ελληνικών εξαγωγών καπνού προς χώρες της Ε.Ε., με συνέπεια το μερίδιό τους να αυξάνεται (ΚΕΤΑ, 2007:75).

1.1.3. Τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της καλλιέργειας καπνού στην Ε.Ε.

Όπως προκύπτει από το ευρωπαϊκό δίκτυο στοιχείων αγροτικών εκμεταλλεύσεων (FADN/RICA), στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το σύνολο των εκμεταλλεύσεων στις οποίες καλλιεργείται καπνός περίπου οι μισές είναι

εξειδικευμένες στην καπνοκαλλιέργεια. Η παρατήρηση αυτή ισχύει ακόμα περισσότερο για την Ελλάδα (Κίτσοπανίδης και Καμενίδης, 2003:66). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, περισσότερες από το 80% των εκμεταλλεύσεων έχουν μέγεθος μικρότερο των 50 στρεμμάτων.

Στην Ελλάδα, περισσότερο από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τη δεκαετία 1990 - 2000, οι μικρές εκμεταλλεύσεις των 50 στρεμμάτων, μειώθηκαν σταθερά, σε αντίθεση με τις μεγάλες άνω των 100 στρεμμάτων, που αυξήθηκαν. Γενικά, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στην Πορτογαλία και στην Ιταλία ενώ αντίθετα οι εκμεταλλεύσεις καλλιέργειας καπνού στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στην Αυστρία και στη Γερμανία είναι πολύ μεγαλύτερες. Αντίθετα με την εξέλιξη στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων αυτών στην Ελλάδα δεν αυξάνεται (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:209).

Η καπνοκαλλιέργεια είναι δραστηριότητα έντασης εργασίας (η περίπτωση της παραγωγής καπνών ανατολικού τύπου στην Ελλάδα είναι χαρακτηριστική) γιατί, μεταξύ άλλων λόγων, τεχνικοί περιορισμοί περιορίζουν την εκμηχάνιση της καλλιέργειας. Η σημασία της οικογενειακής εργασίας, στις ευρωπαϊκές εκμεταλλεύσεις στις οποίες καλλιεργείται καπνός, είναι μεγαλύτερη από ό,τι στις άλλες εκμεταλλεύσεις (80% έναντι 73%). Στις εκμεταλλεύσεις καπνού χρησιμοποιείται μεγαλύτερος αριθμός ετήσιων μονάδων εργασίας απ' ό,τι στις άλλες εκμεταλλεύσεις. Οι ανθρώπινοι πόροι, ως μέσο παραγωγής, επιδρούν ουσιαστικά στον τρόπο με τον οποίο διοικούνται οι εκμεταλλεύσεις καθώς και στον τρόπο που αντιδρούν σε μεταβολές της πολιτικής. Το 30% των όσων διαχειρίζονται εκμεταλλεύσεις καπνοκαλλιέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ηλικίας άνω των 65 ετών. Το αντίστοιχο ποσοστό για την περίπτωση της Ελλάδας είναι άνω του 60%. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές υιοθετούν με μεγαλύτερη δυσκολία εναλλακτικές πρακτικές εκσυγχρονισμού (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:209).

Οι δυνατότητες προσαρμογής και εκσυγχρονισμού είναι ιδιαίτερα περιορισμένες στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ειδικεύονται στην παραγωγή καπνών ανατολικού τύπου. Το επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών - μελών. Στην Ελλάδα,

στην Πορτογαλία, στην Ιταλία και στην Ισπανία περισσότερο του 90% των διαχειριστών εκμεταλλεύσεων καπνού έχουν μόνο πρακτική εμπειρία. Στα υπόλοιπα κράτη - μέλη και ιδιαίτερα στη Γαλλία περισσότεροι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων καπνοκαλλιέργειας έχουν βασική ή πλήρη κατάρτιση (Παπαγεωργίου και άλλοι., 2005:210).

Δεδομένων των αρνητικών διαρθρωτικών χαρακτηριστικών των εκμεταλλεύσεων του κλάδου και εφόσον οι τιμές αγοράς είναι ιδιαίτερα χαμηλές, το εισόδημα των παραγωγών διασφαλίζεται λόγω της υψηλής στήριξης που παρέχει η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς του καπνού. Εξαίρεση αποτελούν οι ελληνικές ποικιλίες καπνού ανατολικού τύπου οι οποίες εξασφαλίζουν υψηλότερες τιμές στην αγορά. Κατάργηση της στήριξης θα ισοδυναμούσε με διακοπή της καπνοκαλλιέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με εξαίρεση, ίσως, ορισμένες ελληνικές ποικιλίες ανατολικού τύπου (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:210).

1.2. Γενικά στοιχεία του κλάδου ζάχαρης στην Ελλάδα

Η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης Α.Ε. (ΕΒΖ) που δραστηριοποιείται στην παραγωγή και εμπορία λευκής κρυσταλλικής ζάχαρης και των παραπροϊόντων της, είναι ο μοναδικός παραγωγός ζάχαρης στην Ελλάδα και λειτουργεί στο πλαίσιο της κοινής αγροτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και συγκεκριμένα βάσει του Κανονισμού του Συμβουλίου 1234/2007 ο οποίος θεσπίζει τον Ενιαίο Κανονισμό Κ.Ο.Α. για ορισμένα γεωργικά προϊόντα, μεταξύ των οποίων και η ζάχαρη.

Το Φεβρουάριο του 2006, οι Υπουργοί Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκριναν τη ριζική μεταρρύθμιση του τομέα ζάχαρης στην Ε.Ε. Η μεταρρύθμιση αυτή εστιάστηκε στην κατά 36% περικοπή της εγγυημένης ελάχιστης τιμής της ζάχαρης (από 631,9 ευρώ/τόνο το 2006/2007 σε 404,4 ευρώ/τόνο από το 2009/2010), στην αποζημίωση των γεωργών και στη δημιουργία του Ταμείου Αναδιάρθρωσης με σκοπό τη χρηματική αποζημίωση των λιγότερο ανταγωνιστικών παραγωγών οι οποίοι επιλέγουν να διακόψουν τη δραστηριότητά τους.

Το πρόγραμμα για την αναδιάρθρωση του ευρωπαϊκού τομέα ζάχαρης διήρκεσε τρία χρόνια (2006 - 2009) και είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση 5,8 εκατ. τόνων ζάχαρης ποσόστωση με αποτέλεσμα η ευρωπαϊκή ποσόστωση για τη ζάχαρη και την ισογλυκόζη να μειωθεί στους 14 εκατ. τόνους (εκ των οποίων 13,3 εκατ. τόνοι για τη ζάχαρη).

Το έτος 2007/2008, στο πλαίσιο του προγράμματος αναδιάρθρωσης, η Ελλάδα αποποιήθηκε το 50,01% της εθνικής της ποσόστωσης με αποτέλεσμα η ποσόστωση να ανέρχεται συνολικά στους 158.702 τόνους από 317.502 που ήταν αρχικά (EBZ, 2010).

1.2.1. Η πολιτική παραγωγής ζαχαρότευτλων στην Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι βασικός εταίρος στην παγκόσμια αγορά ζάχαρης. Κατά το 1999 ήταν η δεύτερη σημαντικότερη στην παραγωγή και στις εξαγωγές μετά τη Βραζιλία και στις εισαγωγές μετά την Ρωσία.

Κατά την ίδια περίοδο, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Βραζιλία, η Αυστραλία, η Ταϊλάνδη και η Κούβα εξήγαγαν το 70% του συνόλου των εξαγωγών ζάχαρης στις διεθνείς αγορές. Η μοναδικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί κύριο εξαγωγέα λευκής ραφιναρισμένης ζάχαρης ενώ παράλληλα είναι σημαντικός εισαγωγέας ακατέργαστης ζάχαρης. Περίπου το 30% της παγκόσμιας παραγωγής ζάχαρης διακινείται στις διεθνείς αγορές. Κατά την πρόσφατη περίοδο, η παγκόσμια αγορά ζάχαρης χαρακτηρίστηκε από σημαντική υπερπαραγωγή και αυξανόμενα αποθέματα. Η εξέλιξη αυτή και η διατήρηση των αποθεμάτων ζάχαρης παγκοσμίως σε υψηλό επίπεδο είχε ως συνέπεια τη συμπίεση της διεθνούς τιμής. Η παγκόσμια κατανάλωση ζάχαρης εμφανίζει έναν ετήσιο ρυθμό αύξησης που δεν υπερβαίνει το 2% (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:226) .

Ο ηγετικός ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παγκόσμια αγορά ζάχαρης οφείλεται στο υψηλό επίπεδο στήριξης που παρέχει η Κοινή Αγροτική Πολιτική στο προϊόν αυτό σε σχέση με τα κράτη - μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει ένα σύστημα εξαγωγικών επιδοτήσεων για να καλύψει τη διαφορά μεταξύ της

υψηλής τιμής της ζάχαρης στην εσωτερική αγορά και της σημαντικά χαμηλότερης διεθνούς τιμής. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς της ζάχαρης έχει καθιερώσει μια ελάχιστη τιμή στήριξης που εξασφαλίζεται από ένα σύστημα αγοραστικής παρέμβασης. Παράλληλα, έχει εγκαθιδρυθεί ένας μηχανισμός ποσοστώσεων στην παραγωγή για να περιορίζεται έτσι η συνολική ποσότητα που είναι επιλέξιμη για στήριξη. Οι κοινοτικοί παραγωγοί, αγρότες και μεταποιητές μαζί, είναι υπεύθυνοι για την ανάληψη, απέναντι στον κοινοτικό προϋπολογισμό, του συνολικού κόστους διάθεσης των ποσοτήτων ζάχαρης που πλεονάζουν, πέραν των καθορισμένων ποσοστώσεων. Η είσπραξη αυτής της δαπάνης πραγματοποιείται μέσω της εφαρμογής του μέτρου της εισφοράς παραγωγής.

Η εσωτερική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης προφυλάσσεται από την παγκόσμια αγορά ζάχαρης από ένα σύστημα εισαγωγικών δασμών. Παρά τον υψηλό βαθμό προστασίας που προσφέρει η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς ζάχαρης, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποδεχθεί μια σειρά από εμπορικές παραχωρήσεις στα πλαίσια διμερών προτιμησιακών συμφωνιών με τρίτες, λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Το πολύπλοκο αυτό σύστημα εμπορικών διακανονισμών αποκαλύπτεται από το σύνθετο και μεροληπτικό δίκτυο εισαγωγικών δασμών και τις γενικευμένες ή εξειδικευμένες κατά χώρα ή και περιοχή προτιμησιακές συμφωνίες. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί μια εμπορική πολιτική για τη ζάχαρη που παρεκκλίνει από τους βασικούς κανόνες αμεροληψίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:227).

1.3. Η καλλιέργεια βαμβακιού στην Ελλάδα

Το βαμβάκι είναι από τα σημαντικότερα γεωργικά προϊόντα της Ελλάδας, η παραγωγή του οποίου έχει σχεδόν διπλασιασθεί τα τελευταία 10 χρόνια και ξεπερνά σήμερα τους 1.200.000 τόνους σύσπορο ή 400.000 περίπου εκκοκκισμένο βαμβάκι (η απόδοση του σύσπορου σε εκκοκκισμένο είναι περίπου 33%). Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, η παραγωγή αυτή κατέτασσε την Ελλάδα στην 9^η θέση μεταξύ των μεγαλύτερων

βαμβακοπαραγωγών χωρών του κόσμου και στην πέμπτη θέση από πλευράς εξαγωγών το 2003. Με εξαίρεση την Ισπανία, η οποία παράγει μικρή ποσότητα βάμβακος, η Ελλάδα είναι η μόνη κατ' ουσία βαμβακοπαραγωγός χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το βαμβάκι, αποτελεί το 88% περίπου των χρησιμοποιούμενων πρώτων υλών στη νηματοουργία και προέρχεται κυρίως από την ελληνική παραγωγή. Οι ελληνικές νηματοουργίες έχουν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ευρωπαϊκών αλλά και τρίτων χωρών, από την δυνατότητά τους να επιλέγουν το απαιτούμενο βαμβάκι κατευθείαν από τα εκκοκκιστήρια. Επιπλέον έχουν σημαντικά χαμηλότερο κόστος μεταφοράς, το οποίο για ορισμένες χώρες μπορεί να φτάσει το 10% της τιμής του βάμβακος (ΕΟΒ, 2003:26).

1.3.1. Οι κυριότερες χώρες εισαγωγών και εξαγωγών βαμβακιού

Στις παγκόσμιες εξαγωγές βάμβακος δεσπόζουν οι ΗΠΑ με 30% του παγκόσμιου εμπορίου, το οποίο ανέρχεται σε 6,0 εκατ. τόνους. Η Αφρική, και η Αυστραλία, η κάθε μια με εμπόριο 800.000 τόνων, είναι οι άλλοι σημαντικοί εξαγωγείς. Οι μεγαλύτεροι καταναλωτές βάμβακος στον κόσμο είναι εκείνοι με εδραιωμένες μεταποιητικές βιομηχανίες. Κίνα (25,4%) Ινδία (9%), Η.Π.Α. (9%), Πακιστάν(9,0%), Ε.Ε.(5,4%) (Τσιφόρος και άλλοι, 2009:2).

Οι τιμές βάμβακος εμφανίζουν μια μακροχρόνια πτωτική τάση και ισχυρές βραχυχρόνιες διακυμάνσεις. Οι διακυμάνσεις αυτές επηρεάστηκαν σημαντικά από τη σποραδική είσοδο της Κίνας στη διεθνή αγορά, τόσο στον τομέα των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών. Η μείωση των τιμών συνδέεται στενά με την αύξηση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κόστους παραγωγής, είναι όμως περισσότερο αποτέλεσμα του αυξημένου ανταγωνισμού με τις συνθετικές ίνες στην αγορά ινών (Τσιφόρος και άλλοι, 2009:2).

Η Ε.Ε. στα πλαίσια της Κ.Α.Π., προχώρησε σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις για τα μεσογειακά προϊόντα (βαμβάκι, καπνός, ζάχαρη) που ισχύουν από το 2006. Το κύριο στοιχείο των μεταρρυθμίσεων αυτών, ήταν η αποσύνδεση των επιχορηγήσεων από την παραγωγή με την εισαγωγή του συστήματος ενιαίας

ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση. Εν τούτοις, διατηρήθηκε η δυνατότητα να συνδέεται ένα μέρος της ενίσχυσης με την παραγωγή, κυρίως ως ανταπόκριση στις ανησυχίες των κρατών μελών όσον αφορά τον κίνδυνο εγκατάλειψης της παραγωγής σε περισσότερο απομακρυσμένες περιοχές, οι οποίες υστερούν αισθητά στην οικονομική τους ανάπτυξη (Τσιφόρος και άλλοι, 2009:2).

Κεφάλαιο 2 - Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.)

2.1. Ιστορική αναδρομή της Κ.Α.Π.

Στο σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, σημαντικό ρόλο για την οικονομία διαδραματίζει ο πρωτογενής τομέας παραγωγής και συγκεκριμένα η γεωργία. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι η γεωργία αποτέλεσε μια από τις κύριες ανησυχίες των Ευρωπαίων εκπονητών πολιτικής από τις αρχές της Ε.Ε.

Για την στήριξη λοιπόν της γεωργικής οικονομίας υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε μια Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) στα κράτη - μέλη της Ε.Ε. με διάφορες ρυθμίσεις και κανόνες που αποβλέπουν στην διασφάλιση των ελαχίστων επιπέδων παραγωγής, στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου, στην ενίσχυση της γεωργίας, στην βελτίωση των μεθόδων παραγωγής και στην προώθηση στην αγορά προϊόντων σε ανταγωνιστικές τιμές. Κύριο χαρακτηριστικό της Κ.Α.Π. είναι ένα σύστημα επιδοτήσεων που πληρώνονται στους αγρότες. Πολλοί, μάλιστα, θεωρούν την Κ.Α.Π. ως τη σημαντικότερη κοινή πολιτική της Ε.Ε., η οποία άλλωστε είναι ένα κεντρικό στοιχείο του θεσμικού συστήματός της και υπήρξε ο πρόδρομος της ενιαίας αγοράς που διασφαλίζει την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και ανθρώπων στα κράτη-μέλη της (Λαμπαδαρίου, 2009).

Με την εφαρμογή της Κ.Α.Π. καθορίζονται ενιαίες τιμές για τα αγροτικά προϊόντα σε όλες τις ευρωπαϊκές αγορές, κάτι που ενισχύει το προαναφερθέν θετικό, παραχωρείται αρωγή σε παραγωγούς ή λειτουργούς στον τομέα, τον καθορισμό μηχανισμών για τον έλεγχο της παραγωγής και την διοργάνωση εμπορίου με χώρες μη μέλη, κάτι που μεταφράζεται σε αύξηση της αγοράς.

Στη μακρόχρονη ιστορική της διαδρομή, η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) εξελίχθηκε σταδιακά από μια πολιτική επικεντρωμένη στην οργάνωση των γεωργικών αγορών και τη στήριξη των τιμών ως τα τέλη της δεκαετίας του '80, σε ένα πιο γενικευμένο σύστημα άμεσων ενισχύσεων το 1993, ανάλογα με το προϊόν (ανά στρέμμα, ανά κιλό παραγωγής ή ανά κεφαλή παραγωγικού ζώου), με στόχο την αμεσότερη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος, για να

καταλήξει, με την Agenda 2000 (όπως αποφασίστηκε το 1999 στη «Συμφωνία του Βερολίνου»), στην ανάδειξη της «Αγροτικής Ανάπτυξης» ως του δεύτερου πυλώνα της. Τέλος, με την τελευταία μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π., η πρώτη φάση της οποίας αποφασίστηκε τον Ιούνιο 2003, επήλθε μια ριζική μεταβολή του τρόπου στήριξης της κοινοτικής, κατά συνέπεια και της ελληνικής, γεωργίας (Πέζαρος και άλλοι, 2007:1).

Βασικότερη μεταβολή που επέφερε η μεταρρύθμιση στο μέχρι πρότινος σύστημα στήριξης της Κ.Α.Π, αποτελεί η θέσπιση του συστήματος της Ενιαίας Αποδευσιμένης Ενίσχυσης (Ε.Α.Ε.), στη θέση των προηγούμενων επιμέρους και κατά προϊόν άμεσων ή έμμεσων ενισχύσεων στον παραγωγό.

Αναμφίβολα, η εξέλιξη αυτή δεν υπήρξε ξαφνικά, αλλά κάθε στάδιό της είχε πάντα την γενεσιουργό του αιτία. Υπενθυμίζεται, ότι το σύστημα άμεσων ενισχύσεων που καθιερώθηκε με την αναθεώρηση του 1992, επέτρεψε, μεταξύ άλλων, στους βασικούς διαπραγματευτές στη GATT (μετέπειτα, Π.Ο.Ε.) να καταλήξουν, στο τέλος του 1993, στη γεωργική συμφωνία του Γύρου Ουρουγουάης, βάσει της οποίας τα γεωργικά προϊόντα εντάσσονται πλέον στους βασικούς κανόνες του διεθνούς εμπορίου, με συγκεκριμένες δεσμεύσεις σταδιακής μείωσης σε τρία επίπεδα: εσωτερική στήριξη, προστασία στα σύνορα, εξαγωγικές ενισχύσεις (Πέζαρος και άλλοι, 2007:1).

Κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως των μελλοντικών εξελίξεων στις διεθνείς γεωργικές αγορές, οι δεσμεύσεις που έκτοτε αναλήφθηκαν έναντι του Π.Ο.Ε., συνεπάγονται ριζικές αλλαγές στους τρόπους και μέσα σχεδιασμού, καθώς και εφαρμογής στο εξής, των γεωργικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο.

Στο μεταξύ, η δεκαετία του '90 σηματοδότησε άλλες εξελίξεις που έδωσαν λαβή για ευρύτερο σκεπτικισμό ως προς την μελλοντική εξέλιξη της Κ.Α.Π. Διάφοροι παράγοντες, εσωτερικοί και εξωτερικοί, έθεσαν την Κ.Α.Π. σε μια διαδικασία συνεχούς αναμόρφωσης, οι κυριότεροι από τους οποίους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στους εξής (Πέζαρος και άλλοι, 2007:2):

- 1) Η χρηματοδότηση της ΚΑΠ συνεπάγεται ένα υψηλό δημοσιονομικό κόστος για τον κοινοτικό προϋπολογισμό, κυρίως μετά την ενσωμάτωση της γεωργίας και των νέων μελών από την τελευταία διεύρυνση, αλλά και την προοπτική των μελλοντικών διευρύνσεων.
- 2) Η συνεχιζόμενη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων αποκλειστικά με την γεωργία, αλλά και η κοινωνική, οικονομική,

πολιτική και πολιτιστική σημασία διατήρησης του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, ενέτειναν τις πιέσεις για τη δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, με την όλο και μεγαλύτερη ενδυνάμωση του Β' πυλώνα της ΚΑΠ.

- 3) Η αυξανόμενη πίεση για μία γεωργία περισσότερο φιλική στο περιβάλλον, η θεσμική υποχρέωση για προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και η ανάγκη ενδυνάμωσης της υγιεινής ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων.
- 4) Οι πολυμερείς γεωργικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Π.Ο.Ε. που ξεκίνησαν μετά το πέρας ισχύος της Συμφωνίας του Γύρου Ουρουγουάης και εξακολουθούν να διεξάγονται ως νέος «Γύρος Doha» από τον Οκτώβριο 2001, αναμένεται να οδηγήσουν σε πρόσθετες δεσμεύσεις και στα τρία επίπεδα που αναφέρθηκαν παραπάνω, στην κατεύθυνση περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του γεωργικού εμπορίου.

Επομένως, οι λόγοι που οδήγησαν στην τελευταία μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. σχετίζονται με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τις διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, με τις αυξημένες απαιτήσεις των ευρωπαϊών φορολογουμένων για διαφάνεια και έλεγχο των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού, με τις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή τρόφιμα και με την όλο και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

2.2. Οι βασικές αρχές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)

Οι τέσσερις βασικές αρχές, που χαρακτηρίζουν την ΚΑΠ και τις κοινές της οργανώσεις είναι η ενότητα της αγοράς, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη και η συνυπευθυνότητα των παραγωγών.

Η ενότητα της αγοράς σημαίνει ότι τα γεωργικά προϊόντα κυκλοφορούν ελεύθερα, όπως στις εσωτερικές αγορές, απαλλαγμένα από ποσοτικούς περιορισμούς, δασμούς, ή από άλλα μέτρα με το ίδιο αποτέλεσμα. Προϋποθέτει ως εκ τούτου, κοινές τιμές σε όλη την Κοινότητα, γι' αυτό το

Συμβούλιο με πρόταση της Επιτροπής ορίζει ετησίως τις τιμές ανά προϊόν. Διαφορές στις κοινές τιμές ερμηνεύονται μόνο από το κόστος μεταφοράς και τις ασφάλειες των προϊόντων (Μάρδας, 2005:357).

Η δεύτερη αρχή της κοινοτικής προτίμησης εισήγαγε την έννοια της προτίμησης των προϊόντων των κρατών - μελών εντός της εσωτερικής αγοράς, σε βάρος των εισαγομένων. Για να γίνει αυτό απαιτούνται μέτρα τόσο στην εισαγωγή όσο και στην εξαγωγή. Κατά την εισαγωγή, η χαμηλή τιμή του εισαγόμενου αγροτικού προϊόντος επιβαρύνεται, με μια αντισταθμιστική εισφορά. Οπότε το προϊόν εισέρχεται στην Κοινή Αγορά με τιμή ίση της ενιαίας (κοινής) τιμής που ισχύει και έχει αποφασιστεί στο πλαίσιο της Κ.Α.Π.

Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη σημαίνει ότι τα κράτη - μέλη παραμένουν αλληλέγγυα σε ότι αφορά στις χρηματοοικονομικές απαιτήσεις που εισήγαγε ο μηχανισμός της κοινής οργάνωσης των αγορών των αγροτικών προϊόντων. Δηλαδή η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αναλαμβάνει να χρηματοδοτήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις της Κ.Α.Π.. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων - FEOGA, το οποίο φέρει το βάρος όλων των δαπανών που απαιτούν οι κοινές οργανώσεις της αγοράς. Τα κράτη - μέλη παραιτούνται των εσόδων τους από τις αντισταθμιστικές εισφορές και τους δασμούς στα σύνορα, τα οποία δεν κατευθύνονται στους εθνικούς προϋπολογισμούς, αλλά αποτελούν έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού (Μάρδας, 2005: 358).

Η αρχή της συνυπευθυνότητας του παραγωγού συνίσταται στη συμμετοχή των παραγωγών στις χρηματοοικονομικές δαπάνες, οι οποίες προκαλούνται λόγω των πλεονασμάτων των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων. Αυτό σημαίνει ότι σε τομείς με μόνιμα ή με συχνά πλεονάσματα παραγωγής, δεν υπάρχει απεριόριστη εγγύηση απορρόφησης της παραγωγής με τις υψηλές τιμές που αποφασίζονται στο πλαίσιο της Κ.Α.Π. ετησίως, αλλά περιορισμένη. Έτσι, αν η παραγωγή ενός αγρότη ξεπεράσει το εν λόγω ανώτατο πλαφόν της παραγωγής, για το οποίο υπάρχει εγγύηση τιμής, τότε για το εναπομείναν μέρος ισχύει χαμηλότερες τιμές εγγύησης. Με μηχανισμούς λοιπόν ελέγχου της παραγωγής και των γεωργικών δαπανών επιδιώκεται ο περιορισμός των παραγόμενων ποσοτήτων. Αυτοί βασίζονται στον ορισμό για πολυετή, συχνά περίοδο, μέγιστων εγγυημένων ποσοτήτων στο επίπεδο της παραγωγής ή της προσκόμισης στην παρέμβαση. Έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να

συμβιβάσει τις δημοσιονομικές απαιτήσεις με εκείνες της διατήρησης του γεωργικού εισοδήματος. Η αρχή αυτή εισήχθηκε στο σύνολο των αρχών λειτουργίας της Κ.Α.Π. κατά τη δεύτερη αναθεώρησή της, μετά το 1980 (Μάρδας, 2005: 359 - 360).

2.3. Η χρηματοδότηση της Κ.Α.Π.

Η χρηματοδότηση της Κ.Α.Π. πραγματοποιείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ- FEOGA), την ευθύνη του οποίου έχει η Επιτροπή. Το δε FEOGA χρηματοδοτείται από τον Κοινοτικό προϋπολογισμό, ο οποίος με τη σειρά του χρηματοδοτείται από τα έσοδα των δασμών και αντισταθμιστικών εισφορών. Το FEOGA βασίζεται στους οργανισμούς παρέμβασης των κρατών - μελών, στους οποίους διοχετεύει τα σχετικά κονδύλια. Το FEOGA χωρίζεται σε τμήμα εγγυήσεων και τμήμα προσανατολισμού.

Το τμήμα εγγυήσεων χρηματοδοτεί εξ' ολοκλήρου τις δαπάνες για την εφαρμογή των κοινών οργανώσεων των γεωργικών αγορών, δηλαδή τις εξαγωγικές επιδοτήσεις, και τις παρεμβάσεις στις εσωτερικές αγορές (αγορές προϊόντων, επιδοτήσεις, πριμοδοτήσεις, δαπάνες αποθήκευσης και απόσυρσης). Οι δαπάνες αυτές έχουν το χαρακτηριστικό ότι είναι εν πολλοίς απρόβλεπτες και υποχρεωτικές. Αν οι προβλεπόμενες πιστώσεις δεν επαρκέσουν, τότε χρειάζεται συμπληρωματικός προϋπολογισμός. Έτσι, οι έκτακτες αυτές ανάγκες χρηματοδοτούνται από το νομισματικό αποθεματικό της Κοινότητας. Ενώ το τμήμα εγγύησης χρηματοδοτεί την πολιτική αγορών, το τμήμα προσανατολισμού του FEOGA χρηματοδοτεί τη διαρθρωτική γεωργική πολιτική της Κοινότητας. Η ενίσχυση έχει χαρακτήρα συμπληρωματικό προς τις εθνικές ενισχύσεις. Τα δε χρηματοδοτούμενα σχέδια πρέπει να πληρούν κάποιους όρους για να είναι επιλέξιμα προς ενίσχυση. Χρηματοδοτείται κατά κανόνα το 25% των ενισχύσεων στις σχετικές επενδύσεις, αλλά μπορεί να φτάσει στο 50% για ορισμένες μειονεκτικές περιοχές και ζώνες (Μάρδας, 2005: 359 - 362).

2.4. Οι θεσμικές και πολιτικές διαστάσεις της Κ.Α.Π.

Βάσει και των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2005 για τις δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007 - 2013, οι γεωργικές δαπάνες του Α' πυλώνα της Κ.Α.Π. παραμένουν εν πολλοίς εξασφαλισμένες μέχρι και το 2013, όπως είχε αποφασιστεί από τον Οκτώβριο 2002.

Η μείωση όμως των πόρων του προϋπολογισμού από 1,24% σε 1% του Α.Ε.Ε. σημαίνει ότι η δημοσιονομική στενότητα για το σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού παραμένει γεγονός, για όσο τουλάχιστον διάστημα αποκλείεται το ενδεχόμενο διάθεσης πρόσθετων πόρων υπέρ αυτού, αφού τα κράτη μέλη δεν φαίνεται να έχουν την πολιτική βούληση να παραχωρήσουν περισσότερες εξουσίες στα κοινοτικά όργανα (Πέζαρος, 2007:22).

Μεταξύ, λοιπόν, των αποφάσεων του Δεκεμβρίου 2005 συγκαταλέγεται και η υποχρέωση της Επιτροπής να υποβάλει, στο ενδιάμεσο διάστημα μέχρι το 2013, έκθεση για την πορεία των πραγμάτων και ενδεχομένως προτάσεις, για επανεξέταση του συνόλου των δαπανών και των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Στη βάση αυτή, μερικοί παρατηρητές θεώρησαν ότι η εν λόγω απόφαση αποτελεί, στην ουσία, «προανάκρουσμα» μείωσης των πόρων της Κ.Α.Π. πριν το 2013. Βάσει όμως των υφιστάμενων ήδη κανονισμών, αλλά και του όλου πλέγματος των ρυθμίσεων και δεσμεύσεων που έχουν πλέον θεσπιστεί σε όλα τα κράτη μέλη, κάτι τέτοιο φαίνεται να είναι εξαιρετικά δύσκολο. Ωστόσο, την μεθεπόμενη δημοσιονομική περίοδο (μετά το 2013), είναι βέβαιο ότι το σύνολο των γεωργικών δαπανών θα τεθεί και πάλι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των κρατών μελών, οι αντιτιθέμενες επί του προκειμένου απόψεις θα αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω σκληρών διαπραγματεύσεων, πράγμα που κάνει επισφαλή οποιαδήποτε πρόβλεψη για το απώτερο μέλλον (Πέζαρος, 2007:22).

Στο μεγαλύτερο μέρος της, η κοινοτική γεωργία με τις υφιστάμενες γεωφυσικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές, δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστική στο σημερινό επίπεδο των διεθνών τιμών, όσο τουλάχιστον η διαμόρφωσή τους θα στηρίζεται αποκλειστικά στην αμοιβή των συντελεστών

παραγωγής και δεν θα ενσωματώνει άλλους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες κόστους.

Σε κάθε όμως περίπτωση, είναι δύσκολο να αμφισβητήσει κανείς ότι, παρά τις βαθιές αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην οικονομική, κοινωνική, θεσμική και πολιτιστική ζωή της Ένωσης την τελευταία εικοσαετία, η κοινοτική γεωργία εξακολουθεί να παίζει ουσιώδη ρόλο. Η διατήρησή της, επομένως, προϋποθέτει ένα βαθμό στήριξης, ανεξάρτητα από την μορφή και την πηγή αυτής της στήριξης.

Σε ό,τι αφορά τον α΄ πυλώνα της Κ.Α.Π. και λαμβάνοντας υπόψη τα όσα έχουν μεσολαβήσει τα τελευταία χρόνια, είναι πολύ πιθανό, από την περίοδο 2013 και μετά, να βρει έδαφος το ενδεχόμενο συγχρηματοδότησης των άμεσων ενισχύσεων στο μέλλον, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους εθνικούς προϋπολογισμούς και ιδιαίτερα της Ελλάδας (Πέζαρος, 2007:23).

2.5. Η πορεία μεταρρυθμίσεων της Κ.Α.Π.

2.5.1. Η πορεία της Κ.Α.Π. μέχρι το 1991 και 1992

Οι δραστηριότητες της γεωργίας παρουσιάζουν αρκετές ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλες παραγωγικές διαδικασίες. Η γεωργία εξαρτάται περισσότερο από κάθε άλλον τομέα, από τις περιβαλλοντολογικές και καιρικές συνθήκες, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κατά καιρούς ανισορροπίες στην προσφορά και ζήτηση αγροτικών προϊόντων. Με την έναρξη των προσπάθειών δημιουργίας μιας Κοινής Αγοράς, φαινόταν πολύ λογικό να δημιουργηθεί μια κοινή αγορά αγροτικών προϊόντων, στην οποία θα οργανώνονταν οι εθνικές γεωργικές παραγωγές.

Η ιδρυτική συνθήκη της Ε.Ο.Κ. προέβλεπε μια κοινή αγορά αγροτικών προϊόντων. Η αγορά αυτή, όμως, δε μπορούσε να υλοποιηθεί μόνο με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος απαλλαγμένου από κάθε εμπόδιο στην ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων και με την υιοθέτηση κοινών κανόνων στο χώρο του ανταγωνισμού. Η αγορά των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων

έπρεπε να οργανωθεί συλλογικά. Έτσι, υιοθετήθηκε μια Κοινή Αγροτική Πολιτική, με στόχους την αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, του εισοδήματος του γεωργού, τη σταθεροποίηση και τον ασφαλή εφοδιασμό της αγοράς με τρόφιμα, όπως και την εξασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές.

Η εκτεταμένη και έντονη κρατική παρέμβαση που προϋπήρχε στον γεωργικό τομέα από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, με διάφορους τρόπους (εθνικά μονοπώλια, εγγυήσεις τιμών, ενισχύσεις γεωργικών εισοδημάτων, επιδοτήσεις εξαγωγών, ποσοτικοί περιορισμοί εισαγωγών, δασμοί κλπ) δημιουργούσε την αίσθηση ότι η όλη προσπάθεια εγκαθίδρυσης μιας Κ.Α.Π. φαινόταν ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση, καθώς ήταν προβληματική εκ των προτέρων η εφαρμογή κοινών κανόνων ανταγωνισμού και στα αγροτικά προϊόντα (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2000:55).

Η αρχή όλων των εξελίξεων στην κοινοτική γεωργία, ήταν το 1958. Μετά από πρόσκληση της Επιτροπής, η Σύνοδος των Υπουργών γεωργίας στη Στρέσσα της Ιταλίας το 1958 καθόρισε το χαρακτήρα της Κ.Α.Π. Εκεί αποφασίστηκε να προστατευτεί η κοινή γεωργική αγορά από τον αθέμιτο εξωτερικό ανταγωνισμό, να συσχετιστεί η διαρθρωτική πολιτική με την πολιτική τιμών και το αγροτικό εισόδημα με το εισόδημα των άλλων παραγωγικών τομέων. Ως προς τις τιμές τελικά αποφασίστηκε ο ορισμός υψηλότερων τιμών εντός της Ε.Ο.Κ., από αυτών της παγκόσμιας αγοράς, έτσι ώστε να γίνουν αποδοτικές οι εκμεταλλεύσεις και να διατηρηθεί ταυτόχρονα υψηλό το αγροτικό εισόδημα.

Έτσι η Κ.Α.Π. είχε δυο πτυχές. Την πτυχή των αγορών, που θα εξασφάλιζε τον εφοδιασμό των αγορών και υψηλές τιμές υπέρ των παραγωγών, και την πτυχή των διαρθρώσεων που θα αύξανε την παραγωγικότητα και το βιοτικό επίπεδο των αγροτών. Ως προς την πτυχή των διαρθρωτικών τομών, με βάση το σχέδιο «Μάσχολτ» του 1968, η πρώτη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π., έλαβε χώρα το 1972, με μέτρα σχετικά με τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, με ενισχύσεις προς τους γεωργούς που θα παρουσίαζαν σχέδια εκσυγχρονισμού για τη βελτίωση των αγρών τους, την εθελούσια έξοδο κάποιων κατηγοριών αγροτών, καθώς και την πληροφόρηση και την επαγγελματική εκπαίδευση των αγροτών. Μαζί μ' αυτά τα μέτρα, υιοθετήθηκε κι ένα ακόμα, που αφορούσε στη γεωργία των ορεινών και μειονεκτικών

περιοχών, όπως και ο Κανονισμός 355/77, ο οποίος προέβλεπε την επέκταση των κοινών δράσεων της πολιτικής υπέρ των αγροτικών διαρθρώσεων σε στάδια ενδιάμεσα μεταξύ της παραγωγής και της κατανάλωσης των αγροτικών προϊόντων, με την ενίσχυση σχεδίων επενδύσεων (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2000:56) .

Κατά τη δεκαετία του 1980 όμως, η διεύρυνση προς το νότο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και οι διαρθρωτικές ανισορροπίες που εξακολουθούσαν να υπάρχουν, σε συνδυασμό με το νέο γεωργικό περιβάλλον, επέβαλλαν μια δεύτερη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π.. Βασικοί στόχοι της μεταρρύθμισης ήταν, ο έλεγχος της παραγωγής και των δαπανών και η ρευστοποίηση των αποθεμάτων των αγροτικών προϊόντων.

Η διαδικασία της δεύτερης αναμόρφωσης της Κ.Α.Π. θεωρείται ότι άρχισε ουσιαστικά το 1984, όπου για πρώτη φορά το Συμβούλιο Υπουργών της γεωργίας μείωσε τις ονομαστικές θεσμικές τιμές στήριξης των αγροτικών προϊόντων. Μετά από αυτό, ακολούθησε η μεταρρύθμιση της παρέμβασης και της λειτουργίας των άλλων χρηματοδοτικών οργάνων της Κοινότητας. Όλα κατέληξαν στην εισαγωγή ενός συστήματος επιμερισμού των βαρών της χρηματοδότησης της Κ.Α.Π. ανάμεσα στην ΕΟΚ και τους αγρότες (Μάρδας, 2005:353).

2.5.2. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 1992 - 1999

Επειδή η Κ.Α.Π. κατείχε και συνεχίζει να κατέχει την αυξημένη προσοχή και το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών πολιτικών, διαμορφώθηκε διαχρονικά μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες (Σύνοδος της Στρέσα, Γύρος της Ουρουγουάης, μεταρρυθμίσεις του 1992, Ατζέντα 2000 κτλ.) με στόχο την ενδυνάμωση της «βιώσιμης γεωργίας», την αύξηση της αγροτικής παραγωγής, την σταθεροποίηση και ομοιομορφία των αγορών, την εξασφάλιση της διαθεσιμότητας προμηθειών, την διασφάλιση ότι οι προμήθειες θα φθάνουν στους καταναλωτές σε λογικές τιμές, την οικονομική αλληλεγγύη.

Μέσα στη δεκαετία του '80, η Κ.Α.Π. είχε πετύχει τους περισσότερους από τους στόχους της. Με τις υψηλές τιμές των αγροτικών προϊόντων και τη διαρθρωτική πολιτική η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε πετύχει να αυξήσει το επίπεδο διαβίωσης των αγροτών, να εφοδιάσει αποτελεσματικά την αγορά με τρόφιμα σε λογικές τιμές, να γίνει αυτάρκης σε γεωργικά προϊόντα, να προστατέψει αποτελεσματικά σε συλλογικό επίπεδο την εσωτερική αγορά από τον διεθνή ανταγωνισμό.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980 όμως, η κατάσταση είχε αντιστραφεί. Εκεί που κάποτε η κοινοτική γεωργία ήταν ελλειμματική, έγινε πλεονασματική. Η βελτίωση της τεχνολογίας και η επιτυχία των αυξημένων τιμών της Κ.Α.Π. εκτίναξαν την παραγωγή, αφήνοντας μεγάλα πλεονάσματα που πλημμύριζαν τις αποθήκες ή καταστρέφονταν. Επιπλέον, το διεθνές περιβάλλον πίεζε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να υποχωρήσει στον αγροτικό προστατευτισμό της.

Ο «Γύρος της Ουρουγουάης» μέσα στο πλαίσιο της GATT, είχε αρχίσει να ασχολείται με την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου στα αγροτικά προϊόντα, και η Κοινότητα πιεζόταν ασφυκτικά από τις Η.Π.Α. και άλλες χώρες, να μειώσει το φορολογικό τείχος περιφρούρησης που είχε στήσει στα σύνορά της ενάντια στα γεωργικά τους προϊόντα, τα προερχόμενα από τις τρίτες χώρες. Η Κ.Α.Π. έπρεπε να μεταρρυθμιστεί έτσι ώστε να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις του εσωτερικού και διεθνούς περιβάλλοντος, διατηρώντας όμως τις βασικές αρχές και τα μέσα της (Σέμος, 2004:88).

Έτσι το 1992 έγινε η τρίτη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π., η οποία βασίστηκε σε κείμενο συζήτησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε μέτρα για την αποεντατικοποίηση χρήσης γεωργικών εκτάσεων (πάγωμα αρόσιμων γαιών, μείωση μεγάλων καλλιεργειών, αλλαγή χρήσης γεωργικών γαιών), και μέτρα υπέρ ποσοστώσεων της παραγωγής για να μειωθούν έτσι τα υπερβολικά πλεονάσματα. Σ' αυτό ακριβώς στόχευε και η πρόταση για ουσιαστική μείωση των ενδεικτικών τιμών, μια πολιτική που απέβλεπε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων ενόψει του ανοίγματος της παγκόσμιας αγοράς των αγροτικών προϊόντων. Η μείωση που θα επέρχονταν στο εισόδημα των αγροτών θα αντισταθμιζόταν με πριμοδοτήσεις ανεξάρτητες του όγκου παραγωγής. Τέλος, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της GATT, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συμφώνησε να καταργήσει τις αντισταθμιστικές εισφορές που επέβαλλε στις

τιμές των εισαγόμενων προϊόντων, και να τις αντικαταστήσει με σταθερούς δασμούς ενώ παράλληλα θα περιορίζει και τις εξαγωγικές επιδοτήσεις.

Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης του 1992 απαιτούσε διαρθρωτικά μέτρα, την χρηματοδότηση των οποίων ανέλαβε το FEOGA. Αυτά περιελάμβαναν μέτρα όπως καθεστώς προσύνταξης στους μεγαλύτερους σε ηλικία γεωργούς ώστε οι εκτάσεις που εγκαταλείπουν είτε να περάσουν σε νέους γεωργούς που θα άλλαζαν ευκολότερα την καλλιέργεια ανάλογα με το οικονομικό και φυσικό περιβάλλον, είτε να αλλάξουν χρήση. Άλλα μέτρα αφορούσαν στην ενθάρρυνση αγροναπαύσεων και αναδασώσεων. Παράλληλα όμως, ενισχύθηκαν μέσω του FEOGA δράσεις γεωργικοπεριβαλλοντικού χαρακτήρα, με την προώθηση μεθόδων και ειδών καλλιέργειας και μέτρων που σέβονται το περιβάλλον. Με όλα αυτά τα μέτρα, η προτεινόμενη μεταρρύθμιση επεδίωκε να πετύχει αύξηση της παραγωγικότητας χωρίς αύξηση της παραγωγής (Σέμος, 2004:89).

2.5.3. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. του 1999 - 2005

Στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης «Ατζέντα 2000», η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέδειξε τη σημασία της αγροτικής ανάπτυξης, καθιστώντας την τελευταία δεύτερο πυλώνα της Κ.Α.Π.. Τα μέτρα που θέσπισε η «Ατζέντα 2000» χωρίστηκαν σε κατηγορίες όπως μέτρα για τις επενδύσεις, μέτρα στον τομέα των ανθρώπινων πόρων, μέτρα για τις μειονεκτικές περιοχές, για την προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος, για την επεξεργασία και προώθηση των αγροτικών προϊόντων, για τη δασοκομία και, τέλος για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Στην Ατζέντα 2000, τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα κατελάμβαναν σημαντική θέση, μέσω της «ανάπτυξης της υπαίθρου». Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99 του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1999, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών, ουσιαστικά συμπεριλάμβανε όλα τα μέτρα του δεύτερου πυλώνα της Κ.Α.Π., δηλαδή της αγροτικής ανάπτυξης. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99 πλαισίωσε

επίσης τα συνοδευτικά μέτρα της μεταρρύθμισης του 1992, καθώς και το καθεστώς της εξισωτικής αποζημίωσης.

Ουσιαστικά ο Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99 δεν επέφερε καμία ουσιαστική τροποποίηση στη φιλοσοφία εφαρμογής του αγροπεριβαλλοντικού μέτρου, συμπεριλαμβανομένου ότι πληρωνόταν από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ.

Οι δεσμεύσεις που αναλάμβαναν οι παραγωγοί έπρεπε να μην περιορίζονται στην εφαρμογή της συνήθους ορθής γεωργικής πρακτικής, ενώ και η ενίσχυση υπολογιζόταν με βάση δεσμεύσεις πέραν της συνήθους ορθής γεωργικής πρακτικής. Η μόνη ουσιαστική τροποποίηση που επέφερε ήταν στην κατηγοριοποίηση των μέγιστων επιλέξιμων εκτάσεων, οι οποίες από δέκα γίνονται τρεις (Σέμος, 2004:31).

2.5.4. Η ενδιάμεση μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 2004

Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 2004 οδήγησε σε αλλαγή της τακτικής διασφαλίστηκαν οι χρηματοδοτήσεις για τα μεσογειακά προϊόντα, στο σημερινό τους ύψος και η ίση μεταχείρισή τους σε σχέση με τα προϊόντα των βορείων χωρών, των οποίων η μεταρρύθμιση είχε γίνει τον Ιούνιο του 2003. Επίσης, το σύστημα επιδοτήσεων απλοποιήθηκε. Οι επιδοτήσεις πληρώνονται απευθείας στον παραγωγό, χωρίς να μεσολαβούν ενδιάμεσοι και μεσάζοντες. Ένα σημαντικό τμήμα των επιδοτήσεων (αποσυνδεδεμένο τμήμα), που εισπράττει ο παραγωγός από μια ή περισσότερες δραστηριότητες ενοποιήθηκε σε μια ενιαία ενίσχυση. Αποσύνδεση σημαίνει ότι η καταβολή της ενιαίας ενίσχυσης δε συνδέεται πλέον με το συγκεκριμένο είδος καλλιέργειας και την ποσότητα παραγωγής που παράγαγε μέχρι τώρα ο παραγωγός. Άρα η ενιαία ενίσχυση αποτελεί σταθερή εισοδηματική βάση. Ο παραγωγός εξακολουθεί να την εισπράττει, νωρίς κάθε χρόνο, με απλές διατυπώσεις, ανεξάρτητα από τα προϊόντα που αποφασίζει να παράγει και σε ποιες ποσότητες. Το ποσό της ενίσχυσης (ποσό αναφοράς) προκύπτει από το μέσο όρο των ενισχύσεων κάθε τριετίας (περίοδος αναφοράς ή ιστορική περίοδος). Βέβαια η ενιαία ενίσχυση συμπληρώνεται από ειδικές ενισχύσεις,

ανάλογα με το προϊόν που επιλέγει να παράγει ο αγρότης, ο οποίος έχει μεγαλύτερη ελευθερία παραγωγικών επιλογών ανάλογα με το τι κρίνει συμφέρον ο ίδιος (Μπουρδάρας, 2006:47).

Η ενιαία ενίσχυση υποδιαιρείται σε ατομικά δικαιώματα. Το ατομικό δικαίωμα ενίσχυσης αποτελεί την ενίσχυση που λαμβάνει ο παραγωγός ανά εκτάριο ή στρέμμα γης. Η αξία του υπολογίζεται διαιρώντας το μέσο όρο ενίσχυσης που έλαβε ο παραγωγός τα τρία προηγούμενα έτη με το μέσο όρο έκτασης που καλλιεργήθηκε κατά την ίδια τριετία για την είσπραξη των συγκεκριμένων ενισχύσεων. Τα ατομικά δικαιώματα (συνολικά ή μέρος αυτών) μπορούν να μεταβιβάζονται. Η αξιοποίησή τους μπορεί να γίνεται σε έκταση γης διαφορετική από την αρχική, αλλά ίση με την αρχική. Η ενεργοποίηση των ειδικών δικαιωμάτων απαιτεί τη συνέχιση της παραγωγικής δραστηριότητας με τη διατήρηση του 50% του ζωικού πληθυσμού. Ο δικαιούχος της ενιαίας ενίσχυσης πρέπει να φροντίζει για την παραγωγική αξιοποίηση της γης του ή να διατηρεί αντίστοιχη έκταση γης σε καλή γεωργική κατάσταση. Τέλος, η νέα Κ.Α.Π. εισάγει νέες ενισχύσεις (Μπουρδάρας, 2006:48).

2.6. Οι γεωργικές διαπραγματεύσεις στον Π.Ο.Ε.

Μια από τις σημαντικότερες αιτίες που οδήγησαν στη ανάγκη ριζικής μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π. τον Ιούνιο του 2003 στην συγκεκριμένη κατεύθυνση της αποδέσμευσης των ενισχύσεων, ήταν και οι προοπτικές των πολυμερών διαπραγματεύσεων που είχαν αρχίσει από το 2001 να διεξάγονται στο πλαίσιο του νέου Γύρου Doha του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.). Μεταξύ άλλων, αντικείμενο των διαπραγματεύσεων αυτών ήταν μια νέα Γεωργική Συμφωνία που θα διαδεχόταν την προηγούμενη του Γύρου Ουρουγουάης, στην κατεύθυνση της περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου των γεωργικών προϊόντων (Πέζαρος, 2007:12).

Πράγματι, η Γεωργική Συμφωνία που είχε επιτευχθεί το 1994 στο πλαίσιο του προηγούμενου Γύρου Ουρουγουάης, με εξαετή ορίζοντα ισχύος την περίοδο 1995 - 2000, προέβλεπε την συνέχιση των διεθνών

διαπραγματεύσεων με κύριο στόχο τις περαιτέρω δεσμεύσεις για σημαντική μείωση στα επίπεδα στήριξης και προστασίας του γεωργικού τομέα. Με τη Συμφωνία του Γύρου Ουρουγουάης, οι γεωργικές πολιτικές και οι επιδοτήσεις τέθηκαν υπό διεθνείς κανόνες και πειθαρχίες του Π.Ο.Ε. και είχαν αναληφθεί συγκεκριμένες δεσμεύσεις μείωσης σε τρία επίπεδα:

- 1) Πρόσβαση στην αγορά.
- 2) Εσωτερική στήριξη.
- 3) Ανταγωνισμός εξαγωγών.

Μάλιστα, για τον καλύτερο και δικαιότερο έλεγχο των μέτρων στήριξης που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις ροές του διεθνούς εμπορίου, οι κάθε είδους επιδοτήσεις υπέρ των γεωργικών προϊόντων και του γεωργικού τομέα συνολικά, κατατάχθηκαν σε τρεις κατηγορίες (Πέζαρος, 2007:13):

- 1) Σε αυτές που θεωρούνται κατεχοχήν στρεβλωτικές για την παραγωγή και το εμπόριο και πρέπει να ελαχιστοποιηθούν μέχρι την σταδιακή εξάλειψή τους.
- 2) Σε αυτές που επιτρέπονται υπό ορισμένους όμως όρους και μέχρι ορισμένου ορίου.
- 3) Σε αυτές που θεωρούνται ουδέτερες ή/και επηρεάζουν ελάχιστα το διεθνές εμπόριο.

Με την έναρξη του Γύρου Doha, οι γεωργικές διαπραγματεύσεις αποτέλεσαν, για μια ακόμη φορά, τον σημαντικότερο διαπραγματευτικό φάκελο του Γύρου, με διακηρυγμένους στόχους: ουσιαστικές και σημαντικές βελτιώσεις στο επίπεδο πρόσβασης στις αγορές και μείωση μέχρις εξαλείψεως όλων των μορφών εξαγωγικών επιδοτήσεων,

Μετά από αλλεπάλληλες αποτυχίες στις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για να βρεθεί μια κοινή συνισταμένη στις αντιτιθέμενες θέσεις των βασικών διαπραγματευτών, το αρχικό χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε, η τελική συμφωνία να έχει επιτευχθεί μέχρι το τέλος του 2004, δεν στάθηκε δυνατό να τηρηθεί. Οι συνεχείς μεταθέσεις του χρονοδιαγράμματος οφείλονταν κυρίως στην αδυναμία να συμφωνηθούν οι λεγόμενες «διαπραγματευτικές λεπτομέρειες», για τον προσδιορισμό, δηλαδή, των ευρύτερων παραμέτρων, εντός των οποίων θα πρέπει να μειωθούν η εγχώρια στήριξη και οι εξαγωγικές επιδοτήσεις και να αυξηθεί η πρόσβαση στην αγορά.

Ωστόσο, μια καταρχήν «συμφωνία - πλαίσιο» του Π.Ο.Ε. επιτεύχθηκε τον Ιούλιο 2004, έστω και χωρίς λεπτομέρειες, στο πλαίσιο της οποίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέθεσε την τελευταία προσφορά της τον Οκτώβριο του 2005. Πολλά κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, επεσήμαναν ότι, με την προσφορά αυτή, εξαντλούνται τα περιθώρια της Ένωσης για παραχωρήσεις προς τους εμπορικούς εταίρους (Πέζαρος, 2007:13).

2.7. Το κόστος εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)

Στα πρώτα χρόνια της Ε.Ε. η Κ.Α.Π. αντιπροσώπευε σημαντικό ποσοστό των δαπανών του προϋπολογισμού, σε κάποιες περιπτώσεις πάνω από τα δύο τρίτα. Αυστηρότερη δημοσιονομική πειθαρχία, ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της Ε.Ε. σε άλλους χώρους καθώς και μια σειρά μεταρρυθμίσεων της Κ.Α.Π. είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού αυτού.

Η Κ.Α.Π. κοστίζει περίπου 50 δισ. ευρώ ετησίως. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 50% του συνολικού προϋπολογισμού της Ε.Ε. Λιγότερο από 1% του Α.Ε.Π. καταβάλλεται στο 5,5% του πληθυσμού που ασχολείται με τη γεωργία).

Η Κ.Α.Π. εφαρμόζεται μέσα σε ένα αυστηρό πλαίσιο παραμέτρων. Όρια δαπανών έχουν τεθεί για τον έλεγχο των εξόδων κάθε χρόνο επί σειρά ετών. Τα ανώτατα όρια για την Ε.Ε. έχουν προσαρμοστεί έτσι ώστε να αντανakλούν το κόστος της διεύρυνσης. Όμως τα όρια που προβλέπονται για τις άμεσες ενισχύσεις της Κ.Α.Π. και τα μέτρα για την αγορά για την περίοδο 2007- 2013 δεν επιτρέπουν αυξήσεις σε πραγματικούς όρους και ουσιαστικά θα μειώνονται ετησίως καθώς οι άμεσες ενισχύσεις προς τα νέα κράτη - μέλη αυξάνονται σταδιακά κατά την περίοδο αυτή μέχρις ότου φτάσουν στα επίπεδα των δεκαπέντε. Επίσης, η Κ.Α.Π. έχει μεταρρυθμιστεί, εν μέρει με στόχο τον καλύτερο έλεγχο του προϋπολογισμού. Οι δαπάνες της Κ.Α.Π. έχουν παγώσει σε πραγματικούς όρους μέχρι το 2013 και θα ελέγχονται αυστηρά. Ένας νέος μηχανισμός ελέγχου της δημοσιονομικής πειθαρχίας θα χρησιμοποιηθεί με σκοπό την τήρηση των ανωτάτων ορίων.

2.8. Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ στην Ελλάδα

Από τον Ιούνιο του 2003, εφαρμόστηκε η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) που ισχύει από το 2006 έως και το 2013 σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. και για όλα τα καθεστώτα που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο της ενιαίας ενίσχυσης. Με βάση τους ισχύοντες από το 2003 κοινοτικούς κανονισμούς, αποφασίστηκε να εφαρμοστεί η ολική αποδέσμευση των κοινοτικών ενισχύσεων από τον όγκο παραγωγής για όλες σχεδόν τις καλλιέργειες ώστε να εξασφαλιστεί ένα σταθερό εισόδημα για τους αγρότες τα επόμενα χρόνια.

Για την πληρωμή των ενισχύσεων, η νέα Κ.Α.Π. επέβαλε να καθοριστούν τα ατομικά δικαιώματα ενιαίας ενίσχυσης κάθε δικαιούχου αγρότη με βάση τον μέσο όρο των εισπράξεων κοινοτικών επιδοτήσεων τους των ετών 1999 έως 2002 για το καθεστώς ελαιολάδου και των ετών 2000 έως 2002 για τα λοιπά καθεστώτα. Έτσι προβλέπεται ενιαία αίτηση για όλα τα προϊόντα και κλάδους κάθε γεωργικής εκμετάλλευσης, καθώς και ενιαία πληρωμή (Μπασιάκος, 2007).

Η νέα Κ.Α.Π. όμως, εκτός από διαδικαστικές αλλαγές, δημιούργησε μια νέα δυναμική σε όλη την Ευρώπη. Για την εκτίμηση των επιπτώσεων της καταρτίζονται έπειτα από διαβουλεύσεις με τους αρμόδιους φορείς, μελέτες, για τις δυνατότητες αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, βελτίωσης της ζωικής παραγωγής και τη διευκόλυνση της διάθεσης των τοπικών αγροτικών προϊόντων.

Η αγροτική παραγωγή προσανατολίζεται στις απαιτήσεις της αγοράς, ενισχύοντας τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των παραγωγών. Μέσα από την ορθολογιστική διαχείριση του Γ' ΚΠΣ, δόθηκε η δυνατότητα χρηματοδότησης επενδύσεων νέων αγροτών, προγραμμάτων βελτίωσης, ποιότητας, εμπορίας, προστασίας του γεωργικού περιβάλλοντος, ενίσχυσης μειονεκτικών ζωνών και δημιουργίας υποδομών και εγγειοβελτιωτικών έργων.

Η ελληνική γεωργία προωθεί και προβάλλει τα προϊόντα στις αγορές του εξωτερικού, μέσα και από την παρουσία και συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις. Έχουν δημιουργηθεί δίκτυα διακίνησης σε χώρες ιδιαίτερου εμπορικού ενδιαφέροντος και υποστηρίζονται οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων,

εξαντλώντας κάθε δυνατότητα της κοινοτικής νομοθεσίας πληρωμή (Μπασιάκος, 2007).

2.9. Εφαρμογή της Ενιαίας Αποδεδειγμένης Ενίσχυσης (Ε.Α.Ε.)

Η Ενιαία Αποδεδειγμένη Ενίσχυση περιλαμβάνει το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραξε κατά μέσον όρο ο παραγωγός καθεμιάς εκμετάλλευσης μιας συγκεκριμένης περιόδου αναφοράς.

Εξ' ορισμού, η καταβολή της Ε.Α.Ε. δεν συνδέεται πλέον ούτε με το είδος της καλλιέργειας ούτε με την ποσότητα παραγωγής. Καταβάλλεται καταρχήν σε κάθε επιλέξιμο παραγωγό υπό τη μορφή των Ατομικών Δικαιωμάτων Πληρωμής. Ο αριθμός των Ατομικών Δικαιωμάτων είναι ίσος με τον αριθμό των στρεμμάτων που καλλιεργήθηκαν την περίοδο αναφοράς, ενώ η αξία του κάθε δικαιώματος προκύπτει από την διαίρεση του ποσού αναφοράς που αναλογεί σε κάθε δικαιούχο διά του μέσου όρου της έκτασης που καλλιεργήθηκε κατά την ιστορική περίοδο για την είσπραξη των συγκεκριμένων ενισχύσεων (έκταση αναφοράς). Κατά συνέπεια, δικαιούχος των δικαιωμάτων πληρωμής δεν είναι κατ' ανάγκη ο ιδιοκτήτης καλλιεργούμενης γης, αλλά ο παραγωγός, δηλαδή, ο χρήστης της γης κατά την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο (Τόλιος, 2009:110).

Τα ατομικά δικαιώματα μπορούν να μεταβιβάζονται με ή χωρίς την αντίστοιχη γεωργική γη, αλλά στο ίδιο κράτος μέλος. Για να μεταβιβαστούν όμως χωρίς γη, θα πρέπει τα μεταβιβαζόμενα δικαιώματα να έχουν ενεργοποιηθεί τον προηγούμενο χρόνο τουλάχιστον κατά 80%. Τα δικαιώματα μπορούν ακόμη να ενοικιάζονται, αλλά σε αυτή την περίπτωση, μόνο μαζί με την αντίστοιχη γεωργική έκταση (Τόλιος, 2009:110).

Η Ελλάδα επέλεξε να εφαρμόσει το «ιστορικό μοντέλο», όπως συνοπτικά περιγράφηκε παραπάνω. Ωστόσο, τα κράτη - μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν, αντί του μοντέλου της ιστορικής περιόδου, το μοντέλο της λεγόμενης «περιφερειακής εφαρμογής» της Ε.Α.Ε.

Βάσει αυτού του μοντέλου, δεν γίνεται ατομικός υπολογισμός της αξίας των δικαιωμάτων ανά δικαιούχο, ανάλογα με τα ποσά αναφοράς και την έκταση

αναφοράς που του αναλογούν. Υπολογίζεται το πηλίκο του συνόλου των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατά την ιστορική περίοδο σε κάθε περιφέρεια, διά του συνόλου των εκταρίων της περιφέρειας, που επιδοτήθηκαν κατά την ίδια περίοδο. Δηλαδή, τα επιμέρους ατομικά δικαιώματα της ίδιας περιφέρειας θα έχουν την ίδια αξία. Στην περίπτωση αυτή, εννοείται ότι όλοι οι παραγωγοί της περιφέρειας είναι δικαιούχοι της Ε.Α.Ε. ανεξάρτητα από το τί παρήγαγαν κατά την περίοδο αναφοράς. Το περιφερειακό μοντέλο προσφέρει ασφαλώς ορισμένα πλεονεκτήματα, όπως, σαφώς λιγότερες διοικητικές και οικονομικές δυσκολίες στην εφαρμογή του, εξομάλυνση των εισοδηματικών διαφορών μεταξύ των αγροτών, δικαιούχων εκτατικής αποδεδειγμένης ενίσχυσης ενώ δημιουργούνται περισσότερες δυνατότητες για μια πιο μακροχρόνια νομιμοποίηση των ενισχύσεων, πολύ πέραν του 2013 (Τόλιος, 2009:111).

Κεφάλαιο 3 – Αντικείμενο και σκοποί έρευνας

Ο καπνός, τα ζαχαρότευτλα και το βαμβάκι αποτελούν γεωργικά προϊόντα που παράγονται σε σημαντικές ποσότητες τόσο στην Ελλάδα όσο και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα γεωργικά αυτά προϊόντα αποτελούν την πρώτη ύλη για την παραγωγή τσιγάρων, ζάχαρης και νημάτων αντίστοιχα, έτσι τα γεωργικά αυτά προϊόντα τροφοδοτούν τις αντίστοιχες μεταποιητικές βιομηχανίες. Οι μεταποιητικές αυτές βιομηχανίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα παραγωγής με τη δημιουργία απασχόλησης και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας παραγωγής.

Τα μεταποιημένα προϊόντα τους έχουν μεγάλη κατανάλωση στη χώρα μας και στη Ε.Ε, όμως η διάθεση των γεωργικών αυτών προϊόντων αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα τα οποία είναι διαφορετικά για το καθένα.

Ως προς α) τον καπνό μια παραδοσιακή καλλιέργεια εντάσεως εργασίας που εξασφαλίζει γεωργικό εισόδημα σε μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις αντιμετωπίζει τον ισχυρό ανταγωνισμό των χωρών εκτός της Ε.Ε. ως προς τα ανατολικά τύπου καπνά και τον εντός της Ε.Ε. ανταγωνισμό για τα καπνά της εκμηχανισμένης καλλιέργειας (αμερικάνικου τύπου), β) τα ζαχαρότευτλα μια εκμηχανισμένη καλλιέργεια σε αρδευόμενες εκτάσεις αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό των τρίτων χωρών που η παραγωγή ζάχαρης προέρχεται από το ζαχαροκάλαμο. και γ) το βαμβάκι μία επίσης εκμηχανισμένη καλλιέργεια σε αρδευόμενες εκτάσεις αντιμετωπίζει τον ισχυρό ανταγωνισμό τόσο από τις χώρες με εκμηχανισμένη γεωργία (Η.Π.Α.) όσο και από τις αναπτυσσόμενες (Ινδία) χώρες.

Η αλλαγή του τρόπου χορήγησης των οικονομικών ενισχύσεων από την αλλαγή της Κ.Α.Π. επηρέασε και επηρεάζει τις τρεις αυτές καλλιέργειες.

Στην έρευνα αυτή διερευνάται η επίπτωση της αλλαγής της ΚΑΠ διαχρονικά στις καλλιέργειες α) καπνού, β) ζαχαρότευτλων και γ)) βαμβακιού στη χώρα καθώς επίσης και η επίπτωση στην ακαθάριστη πρόσοδο των γεωργικών αυτών προϊόντων.

Απώτερος σκοπός της έρευνας είναι η αξιολόγηση των επιπτώσεων από τη χορήγηση της ενιαίας αποδεδειγμένης ενίσχυσης στις τρεις αυτές γεωργικές παραγωγές όπως και στη γεωργία της χώρας γενικότερα.

Κεφάλαιο 4 - Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (Κ.Ο.Α.) καπνού, βαμβακιού, ζαχαρότευτλων

4.1. Η Κοινή Οργάνωση Αγορών (Κ.Ο.Α.)

Η κοινή οργάνωση των αγορών συνίσταται στην εξάλειψη των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και στην εξασφάλιση μιας κοινής προστασίας στα σύνορα. Σχεδόν όλη η γεωργική παραγωγή της κοινότητας έχει οργανωθεί συλλογικά. Υπάρχουν δύο τρόποι οργάνωσης μιας γεωργικής αγοράς. Ένα σύστημα άμεσων ενισχύσεων του αγροτικού εισοδήματος, και ένα άλλο στήριξης των τιμών των γεωργικών προϊόντων, συνδυαζόμενο με μια πολιτική προστασίας από τις φθηνές εισαγωγές. (Μάρδας, 2005,σελ.354)

Στο πρώτο σύστημα των εισοδηματικών ενισχύσεων τα ξένα προϊόντα εισάγονται σε τιμές αγοράς (που είναι συνήθως χαμηλές) και το εισόδημα των γεωργών συμπληρώνεται με ενισχύσεις προερχόμενες από τον κρατικό προϋπολογισμό. Με το σύστημα στήριξης των τιμών, ορίζονται εσωτερικές τιμές στα γεωργικά προϊόντα, κοινές για όλους και υψηλότερες από τις παγκόσμιες. Με τον τρόπο αυτό διατηρούνται υψηλά τα εισοδήματα των αγροτών (Μαραβέγιας, 1992:98).

Στη Συνδιάσκεψη της Στρέσσα του 1958 προτιμήθηκε το σύστημα στήριξης των τιμών για την Κ.Α.Π., γιατί ανταποκρινόταν καλύτερα στα πολιτικά συμφέροντα των κυβερνήσεων της τότε Ε.Ο.Κ. Τότε η Ε.Ο.Κ. των έξι κρατών - μελών αριθμούσε 20 εκατομμύρια αγρότες. Οπότε, η πρώτη επιλογή των εισοδηματικών ενισχύσεων θα μπορούσε να ρίξει κυβερνήσεις με πρώτη αυτή της Γαλλίας, καθώς οι Γάλλοι αγρότες ήταν συνηθισμένοι σε μια υπερπροστατευτική γεωργία με υψηλές τιμές των αγροτικών τους προϊόντων. Το ίδιο ίσχυε και για τη Γερμανία από την εποχή του Βίσμαρκ.

Επιπροσθέτως, οι Κοινές Οργανώσεις Αγοράς που περιλαμβάνουν την παρέμβαση της Ε.Ε. για την αγορά της πλεονασματικής παραγωγής και την εξωτερική προστασία από χαμηλότερες τιμές εισαγωγής καλύπτουν προϊόντα ευρείας κατανάλωσης. Άλλα συστήματα των Κοινών Οργανισμών Αγοράς περιλαμβάνουν την ενίσχυση τιμών και άμεση αρωγή, μόνο άμεση αρωγή,

εισαγωγή προστασίας και εξαγωγή αρωγής και συστήματα τα οποία παρέχουν μόνο προστασία από εισαγωγές (Μαραβέγιας, 1992:98).

4.2. Η γενική εικόνα της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (Κ.Ο.Α.) καπνού

Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς του 1970 περιελάμβανε την τιμή στόχο, που ήταν η επιδιωκόμενη για τον παραγωγό τιμή και την τιμή παρέμβασης, στην οποία μπορούσαν να παραδοθούν οι ποσότητες που δεν απορροφούσε η αγορά. Για τη στήριξη των εισοδημάτων των παραγωγών με παράλληλη απορρόφηση της παραγωγής, χωρίς περιορισμούς στις εισαγωγές και δεσμεύσεις στις βιομηχανίες, εφαρμόστηκε μηχανισμός πριμοδότησης κατά κιλό, χωρίς ποιοτικές διαφοροποιήσεις.

Στην Ελλάδα, οι επιπτώσεις από το κοινοτικό καθεστώς ήταν σοβαρές, με κυριότερες τη σημαντική αύξηση των παραγομένων ποσοτήτων και την υποβάθμιση της ποιότητας, διότι η αύξηση των ποσοτήτων υπήρξε αποτέλεσμα αύξησης των αποδόσεων με λιπάνσεις και αρδεύσεις. Το αποτέλεσμα αυτό ήταν επακόλουθο της πριμοδότησης κατά κιλό, χωρίς ποιοτικές διακρίσεις. Η απελευθέρωση αυτή έδειξε επίσης ότι η αυτόνομη ζήτηση ορισμένων ποικιλιών ήταν πολύ μικρή έως ανύπαρκτη. Τέτοιες ποικιλίες ήταν κυρίως τα Τσεμπέλια και τα Μαύρα, των οποίων προηγουμένως η απορρόφηση ήταν εξασφαλισμένη με τις δεσμεύσεις που είχαν επιβληθεί στις ελληνικές βιομηχανίες τσιγάρων (Βλαβιανού, 2008:27).

Έτσι, από το 1984 εφαρμόστηκε ειδικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και στροφής προς την καλλιέργεια της ποικιλίας Βιρτζίνια, για την οποία απαιτούνται και ειδικά ξηραντήρια, των οποίων η εγκατάσταση επιδοτήθηκε. Το πρόγραμμα συνοδεύτηκε με σταδιακή μείωση του ύψους της πριμοδότησης για τα Τσεμπέλια και Μαύρα και με αύξηση του ύψους για τα Βιρτζίνια. Επόμενη ενέργεια ήταν η επιβολή Μέγιστων Εγγυημένων Ποσοτήτων κατά χώρα, το 1988, καθώς και ορισμένων μερικότερων περιοριστικών μέτρων. Κατά το 1992 αναθεωρήθηκε ριζικά η κοινή καπνική πολιτική. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου καθεστώτος ήταν τα ακόλουθα (Βλαβιανού, 2008:29):

- 1) Κατάργηση της παρέμβασης και συνεπώς κατάργηση των τιμών στόχου και παρέμβασης.
- 2) Κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων (επιστροφών κατά την εξαγωγή).
- 3) Νέα ταξινόμηση των διαφορετικών ποικιλιών σε βασικές ομάδες στις οποίες εντάσσονται ποικιλίες καπνού με κοινά χαρακτηριστικά και καθορισμός ενιαίας πριμοδότησης για κάθε ομάδα ποικιλιών.
- 4) Καθορισμός μέγιστης εγγυημένης ποσότητας, σε κοινοτικό επίπεδο.
- 5) Καθιέρωση καθεστώτος ποσοστώσεων μεταποίησης που συνεπαγόταν την κατανομή της συνολικής ποσότητας μεταξύ των επιχειρήσεων μεταποίησης και θέσπιση των συμβάσεων καλλιέργειας μεταξύ παραγωγών και επιχειρήσεων μεταποίησης.
- 6) Ενθάρρυνση της συλλογικής δράσης των παραγωγών για τη συγκέντρωση της παραγωγής και την προσαρμογή της προς τις απαιτήσεις της αγοράς. Συγκρότηση φορέων ελέγχου της λειτουργίας της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς καπνού στις κύριες χώρες παραγωγής.

Το καθεστώς αυτό διήρκεσε έως και το 1997. Ενόψει νέας αναθεώρησης του καθεστώτος του καπνού, ο προβληματισμός επικεντρώθηκε κυρίως στη χαμηλή ποιότητα της κοινοτικής παραγωγής. Η τιμή αγοράς, αντικειμενικός δείκτης της ποιότητας, αντιπροσώπευε, κατά μέσο όρο, μόνο το 20% των συνολικών εισπράξεων των παραγωγών, ενώ το υπόλοιπο 80% αντιστοιχούσε σε επιδοτήσεις. Στην Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία η σχέση της τιμής προς την πριμοδότηση ήταν ένα προς δέκα. Στην Ελλάδα η σχέση αυτή, το 1995, ήταν περίπου ένα προς τρία λόγω της υψηλής αξίας ορισμένων ανατολικών ποικιλιών (Βλαβιανού, 2008:29).

Ένα άλλο θέμα σοβαρού προβληματισμού ήταν οι βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος, οι οποίες έχουν οδηγήσει και σε υποστήριξη, από ορισμένες πλευρές, της κατάργησης της ενίσχυσης της καπνοπαραγωγής. Ως προς αυτό το σημείο προβλήθηκε το πειστικό αντεπιχείρημα ότι ακόμη και στην περίπτωση που καταργηθεί η ενίσχυση και παύσει η καλλιέργεια καπνού στην Ένωση, δεν θα υπάρξει ουσιαστική επίπτωση στην κατανάλωση καπνού, γιατί η συμμετοχή των εισαγόμενων καπνών στα τσιγάρα που παράγονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα αυξηθεί από 75% που είναι σήμερα σε 100%. Το

καθεστώς του καπνού αναθεωρήθηκε το 1998 και το 2002. Οι μεταβολές, σε σύγκριση με το προηγούμενο καθεστώς, συνίστανται στα ακόλουθα (Ε.Ε., 2003):

- 1) Σύνδεση της πριμοδότησης με την ποιότητα των προϊόντων. Η ποιότητα του προϊόντος θεωρείται ότι εκφράζεται από την τιμή που απολαμβάνει ο παραγωγός από την αγορά του ακατέργαστου καπνού. Η πριμοδότηση που χορηγείται περιλαμβάνει ένα σταθερό στοιχείο και ένα μεταβλητό στοιχείο. Το σταθερό στοιχείο εκφράζει την κοινωνική συνιστώσα της κοινοτικής ενίσχυσης, με την οποία επιδιώκεται η εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος εκ μέρους των καπνοπαραγωγών.
- 2) Στη Συμφωνία της GATT προβλέφθηκε η μείωση των δασμών εισαγωγής, περιορισμός της εσωτερικής στήριξης και ο περιορισμός των εξαγωγικών επιδοτήσεων.
- 3) Σε συνέχεια της ενδιάμεσης αναθεώρησης του 2003 και στα πλαίσια της μεταρρύθμισης των Κοινών Οργανώσεων των Αγορών για τα μεσογειακά προϊόντα, αποφασίσθηκε να ισχύσει το μέτρο της πλήρους αποδέσμευσης των ενισχύσεων από το ύψος και το είδος της παραγωγής από το έτος 2010. Κατά τη μεταβατική περίοδο 2006 - 2009 τα παράγωγα κράτη - μέλη είχαν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν το μέτρο της αποδέσμευσης σε βαθμό από 40% έως 100% και να διατηρήσουν το υπόλοιπο της ενίσχυσης ως συνδεδεμένη με την παραγωγή ενίσχυση. Το νέο αυτό καθεστώς εφαρμόζεται από την εσοδεία 2006.

4.3. Η Κοινή Οργάνωσης Αγοράς (Κ.Ο.Α.) για τη ζάχαρη

Από το 1968 που θεσπίσθηκε η κοινή πολιτική για τη ζάχαρη η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς είχε ως βασικές κατευθύνσεις την εξασφάλιση ενός δίκαιου εισοδήματος για τους παραγωγούς ζαχαρότευτλων, τον απρόσκοπτο αυτοεφοδιασμό της κοινοτικής αγοράς και τη μηδενική επίπτωση στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Με την επιδίωξη αυτή καθορίσθηκαν εξ αρχής οι

ποσοτώσεις παραγωγής για κάθε χώρα και ένας μηχανισμός επιβάρυνση των παραγωγών για τη διάθεση των πλεονασμάτων.

Κατά την αρχική περίοδο της λειτουργίας των κοινών κανόνων ο τομέας αποδείχθηκε κερδοφόρος λόγω των υψηλών τιμών που κατέβαλλαν οι καταναλωτές και η λειτουργία της αγοράς σπάνια οδήγησε σε ουσιαστική δημοσιονομική επιβάρυνση. Η κοινοτική παραγωγή προσαρμόσθηκε συμφωνά με το ισχύον σύστημα ποσοτώσεων που ήταν σε αρμονία με την εσωτερική ζήτηση. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για τη ζάχαρη περιλαμβάνει επίσης την ισογλυκόζη, από το 1977 και το σιρόπι ινσουλίνης, από το 1992 (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:228).

Η πρώτη αναπροσαρμογή των ποσοτώσεων έγινε το 1975 λίγο μετά την είσοδο στην Κοινότητα των τριών νέων κρατών - μελών, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας, και ορίσθηκαν ποσοτώσεις για τις χώρες αυτές. Τότε ενσωματώθηκαν στην Κοινή Οργάνωση της Αγοράς προηγούμενες δεσμεύσεις του Ηνωμένου Βασιλείου απέναντι σε χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (Α.Κ.Ε.). Σύμφωνα με αυτές τις δεσμεύσεις θα εισάγονταν ακατέργαστη ζάχαρη για να τροφοδοτήσει τη βιομηχανία ζάχαρης του Ηνωμένου Βασιλείου και να διατεθεί ως έτοιμο προϊόν για κατανάλωση στην εθνική αγορά. Η εισαγωγή αυτών των ποσοτήτων, χωρίς την επιβολή νέων περιορισμών στην κοινοτική παραγωγή, οδήγησε στην ανάγκη εξαγωγής πρόσθετων ποσοτήτων με επί πλέον κόστος για την καταβολή εξαγωγικών επιδοτήσεων που ανέλαβε ο κοινοτικός προϋπολογισμός (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:228).

Η δεύτερη αναπροσαρμογή των ποσοτώσεων έγινε το 1995 όταν, σε εφαρμογή των αποφάσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, έπρεπε να περιορισθούν οι εξαγωγικές επιδοτήσεις (επιστροφές). Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς προσαρμόσθηκε για να μειωθούν οι ποσοτώσεις παραγωγής, δεδομένου ότι ο περιορισμός των επιδοτήσεων εξαγωγών δεν θα επέτρεπε την εξαγωγή της συνολικής πλεονάζουσας παραγωγής. Οι νέες αυτές ποσοτώσεις επρόκειτο να ισχύσουν έως την καλλιεργητική περίοδο 2000 - 2001, δεδομένου ότι το 2001 ψηφίσθηκε κανονισμός του Συμβουλίου, οι διατάξεις του οποίου ίσχυαν έως το έτος 2006.

Στην εσωτερική αγορά οι ισχύουσες διατάξεις προβλέπουν εσωτερική στήριξη και διασφάλιση των εισοδημάτων μέσω του μηχανισμού της παρέμ-

βασης για τη ζάχαρη με την προϋπόθεση της καταβολής στους αγρότες παραγωγούς, από τις επιχειρήσεις μεταποίησης, μιας ελάχιστης τιμής για τα ζαχαρότευτλα. Οι κοινοτικές τιμές διασφαλίζονται μόνο υπό την προϋπόθεση ότι οι ποσότητες εντάσσονται στα πλαίσια των ποσοστώσεων.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς του 1968 ορίσθηκε ως «βασική» ποσόστωση η ποσότητα που αντιστοιχούσε στο σύνολο της κοινοτικής παραγωγής, η σημερινή ποσόστωση, και αυτή διαμοιράστηκε μεταξύ των κρατών - μελών σύμφωνα με την τότε παραγωγή τους. Επιπρόσθετα, κάθε βιομηχανικά μονάδα είχε τη δυνατότητα να παράγει μια επιπλέον ποσότητα ίση με το 30% έως 45% της «βασικής» της ποσόστωσης σύμφωνα με τις εκάστοτε δυνατότητες της αγοράς. Η «βασική» ποσόστωση, μαζί με το συμπλήρωμα της, συνιστούν τη μέγιστη ποσόστωση κάθε μεταποιητικής μονάδας (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:229).

Κατά την τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης διατέθηκε ποσόστωση ίση με το επίπεδο της κατανάλωσης στις πλεονασματικές χώρες (Δημοκρατία της Τσεχίας, Ουγγαρία, Λιθουανία και Πολωνία) και ίση με το επίπεδο της παραγωγής στις ελλειμματικές χώρες (Λετονία, Σλοβακία και Σλοβενία). Επίσης διατέθηκε ποσόστωση σε ποσότητες που να μην αναβιβάζουν τη μέγιστη ποσόστωση πέραν των αναγκαίων ποσοτήτων για την κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης και των επιδοτούμενων εξαγωγών, όπως προβλέπονται από τις συμφωνίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Οποιαδήποτε ποσότητα ζάχαρης παράγεται πέραν του αθροίσματος των δύο κατηγοριών ποσοστώσεων ονομάζεται ποσόστωση Γ. Η ποσόστωση Γ δεν επιτρέπεται να πωληθεί στην εσωτερική αγορά αλλά πρέπει να διατεθεί στη διεθνή αγορά, χωρίς κοινοτική επιδότηση και μάλιστα μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του έτους λήξεως της περιόδου εμπορίας.

Η στήριξη για την διάθεση των πλεονασμάτων εξακολουθεί να ισχύει με τους περιορισμούς που έχουν τεθεί από τη Συμφωνία της GATT ως προς τις επιδοτούμενες ποσότητες και τη συνολική δαπάνη (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:229).

Το μέτρο των εξαγωγικών επιδοτήσεων αποτέλεσε βασικό στοιχείο της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς από το 1968 όταν η μέγιστη ποσόστωση ορίσθηκε σε επίπεδο υψηλότερο αυτού της παραγωγής. Οι επιστροφές καλύπτουν τη διαφορά μεταξύ της κοινοτικής τιμής και της διεθνούς τιμής της

ζάχαρης και επιτρέπουν έτσι την πώληση κοινοτικής ζάχαρης στις διεθνείς αγορές. Το ύψος της επιδότησης ορίζεται κάθε μία η δύο εβδομάδες με κριτήρια, μεταξύ άλλων, την κατάσταση της διεθνούς αγοράς, τις προβλέψεις για τις εξελίξεις και την εκτίμηση για τις μέγιστες ποσότητες που είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια του εμπορικού έτους (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:230).

4.3.1. Η Κ.Ο.Α. ζαχαρότευτλων στην Ε.Ε. μετά το 2005

Λόγω των εξελίξεων στην Κοινότητα και στο διεθνή χώρο, ο κλάδος της ζάχαρης στην Κοινότητα αντιμετώπιζε διαρθρωτικά προβλήματα τα οποία μπορούσαν να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την ανταγωνιστικότητα ή ακόμα και τη βιωσιμότητα ολόκληρου του κλάδου. Τα εν λόγω προβλήματα δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά με τα μέσα διαχείρισης της αγοράς, όπως προβλέπει η κοινή οργάνωση αγοράς για τη ζάχαρη.

Για να ευθυγραμμισθεί το κοινοτικό σύστημα παραγωγής και εμπορίου ζάχαρης με τις διεθνείς απαιτήσεις και να εξασφαλισθεί η μελλοντική ανταγωνιστικότητά του, ήταν απαραίτητη η έναρξη μιας διαδικασίας ριζικής αναδιάρθρωσης που θα οδηγούσε σε σημαντική μείωση της μη κερδοφόρου παραγωγικής ικανότητας στην Κοινότητα. Για τον σκοπό αυτόν, θα έπρεπε να θεσπισθεί ένα χωριστό και αυτόνομο προσωρινό καθεστώς για την αναδιάρθρωση του κλάδου της ζάχαρης στην Κοινότητα, ως προϋπόθεση για την εφαρμογή μιας λειτουργικής νέας κοινής οργάνωσης αγοράς για τη ζάχαρη.

Δυνάμει του καθεστώτος αυτού, οι ποσοστώσεις έπρεπε να μειωθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ληφθούν υπόψη τα θεμιτά συμφέροντα του κλάδου ζάχαρης, των καλλιεργητών ζαχαρότευτλων και των καταναλωτών. Έπρεπε να συσταθεί προσωρινό ταμείο αναδιάρθρωσης για να χρηματοδοτηθούν τα μέτρα αναδιάρθρωσης του κοινοτικού κλάδου της ζάχαρης (Πέζαρος, 2007:16).

Επειδή οι εξόχως απόκεντρες περιοχές καλύπτονταν από αναπτυξιακά προγράμματα που αποσκοπούσαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς

τους όσον αφορά την παραγωγή ακατέργαστης ζάχαρης και παρήγαγαν επίσης ακατέργαστη ζάχαρη από ζαχαροκάλαμο, ανταγωνιζόμενες τρίτες χώρες, στις οποίες δεν είχε καταβληθεί το προσωρινό ποσό αναδιάρθρωσης, οι επιχειρήσεις των εξόχως απόκεντρων περιοχών δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού.

Τα μέτρα αναδιάρθρωσης που πρόβλεπε ο κανονισμός θα έπρεπε να χρηματοδοτούνται με προσωρινά ποσά που θα συγκεντρώνονταν από τους παραγωγούς ζάχαρης, ισογλυκόζης. Δόθηκαν σημαντικά οικονομικά κίνητρα, με τη μορφή επαρκούς διαρθρωτικής ενίσχυσης, στις επιχειρήσεις ζάχαρης με τη χαμηλότερη παραγωγικότητα, προκειμένου να εγκατέλειπαν την παραγωγή τους βάσει ποσόστωσης. Για το σκοπό αυτό, θεσπίστηκε ενίσχυση αναδιάρθρωσης η οποία δημιούργησε κίνητρα για την εγκατάλειψη της παραγωγής ζάχαρης βάσει ποσόστωσης και την αποποίηση των αντίστοιχων ποσοστώσεων, επιτρέποντας, παράλληλα, να ληφθεί δεόντως υπόψη η ανάγκη τήρησης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμεύσεων που συνδέονταν με την εγκατάλειψη της παραγωγής (Πέζαρος, 2007:16).

4.3.2. Η αναμόρφωση της Κ.Ο.Α. της ζάχαρης

Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς της ζάχαρης έχει διατηρήσει αναλλοίωτα τα βασικά της χαρακτηριστικά από τότε που δημιουργήθηκε, το 1968. Όμως, από πολλές κατευθύνσεις ασκείται έντονη κριτική τόσο για τις εσωτερικές όσο και για τις εξωτερικές πτυχές της κοινής πολιτικής για το συγκεκριμένο προϊόν.

Ός προς το χαρακτήρα του τμήματος της πολιτικής που αφορά στην εσωτερική αγορά κανείς μπορεί να αναφερθεί σε θέματα που έχουν σχέση με τις επιπτώσεις της πολιτικής στους καταναλωτές καθώς και σε θέματα ανταγωνισμού.

Συχνά επισημαίνεται ότι το ισχύον καθεστώς της πολιτικής οδηγεί σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές στην κατανάλωση. Μια λογική υπόδειξη από την πλευρά όσων ασκούν κριτική, ενόψει της αναμόρφωσης του τομέα, είναι να υπάρξει μέριμνα για τη μείωση των τιμών που καταβάλλει ο καταναλωτής. Στην υπόδειξη αυτή αντιπαρατίθενται από τους υποστηρικτές της πολιτικής

μια σειρά λογικών επιχειρημάτων. Σύμφωνα με τα επιχειρήματα τους οποιαδήποτε μείωση των τιμών δεν θα γίνει εύκολα και άμεσα αντιληπτή από τους καταναλωτές δεδομένου ότι το 80% της ζάχαρης που καταναλώνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ευρίσκεται ως ένα συστατικό μέσα σε διάφορα παρασκευάσματα. Σ' αυτά τα προϊόντα διατροφής η συμμετοχή της ζάχαρης είναι ανεπαίσθητη έως πολύ μικρή και επομένως μια μείωση της τιμής της ζάχαρης θα είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτη (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:232).

Σε ό,τι έχει σχέση με τα ζητήματα του ανταγωνισμού τίθεται το ερώτημα κατά πόσο το ισχύον σύστημα των ποσοστώσεων επιτρέπει την προσαρμογή των παραγωγών στα πραγματικά σήματα της αγοράς, έτσι ώστε να επέλθει ορθολογισμός και να προκληθεί αναδιάρθρωση του τομέα. Ως αποτέλεσμα της Ενδιάμεσης Αναθεώρησης του 2003 και της αναμόρφωσης των καθεστώτων των μεσογειακών προϊόντων το 2004, ο βασικός πυρήνας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής έχει αλλάξει ριζικά χαρακτήρα. Η στήριξη αποσυνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό από το είδος και την ποσότητα της παραγωγής, η παρέμβαση και οι εξαγωγικές επιδοτήσεις απαξιώθηκαν ως μέτρα πολιτικής και απέκτησαν σημασία οι γενικότερες προτιμήσεις της κοινωνίας που δεν συνδέονται με συγκεκριμένα προϊόντα αλλά έχουν σχέση με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά κάθε αγροτικού προϊόντος.

Είναι πλέον γεγονός ότι η κοινή πολιτική για τη ζάχαρη, όπως ισχύει σήμερα, διαφέρει ουσιαστικά από τη γενικότερη Κοινή Αγροτική Πολιτική, από την πολιτική σε όλους τους άλλους τομείς της αγροτικής οικονομίας. Προκειμένου να συμμορφωθεί με τις επιταγές των Αποφάσεων για τη Γεωργία του Γύρου της Ουρουγουάης η Ευρωπαϊκή Ένωση περιόρισε τις εξαγωγικές επιδοτήσεις στον τομέα της ζάχαρης κατά 36%, μείωσε τον όγκο των επιδοτούμενων εξαγωγών κατά 21% και των εισαγωγικών δασμών κατά 20% από το 1995 (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:233).

Όμως τα ζητήματα που σχετίζονται με την εξωτερική πτυχή της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς της ζάχαρης είναι πολύ σύνθετα. Η συνολική πολιτική για την ζάχαρη καθίσταται εξαιρετικά πολύπλοκη όταν συγκρούονται προτεραιότητες της εσωτερικής αγοράς με τις διεθνείς υποχρεώσεις. Σε μια περίοδο που οι διεθνείς υποχρεώσεις μεταβάλλονται ριζικά είναι αδύνατο να διατηρηθεί ανέπαφη η πολιτική που απευθύνεται στην εσωτερική αγορά .

Υπάρχουν ισχυρές πιέσεις για μεγαλύτερη απελευθέρωση των εισαγωγών ζάχαρης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διατήρηση του «status quo» δεν φαίνεται δυνατή. Επίσης αναπόφευκτη είναι η περιστολή, σε ένα βαθμό της παραγωγής, η μείωση των τιμών στήριξης και επομένως και των τιμών στις οποίες διατίθενται οι εισαγόμενες, βάσει των προτιμησιακών συμφωνιών, ποσότητες ζάχαρης στην εσωτερική αγορά. Μια πλήρης απελευθέρωση της αγοράς θα σήμαινε δραστική μείωση της κοινοτικής παραγωγής και μεγάλη εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κάλυψη των αναγκών της από έναν και μοναδικό προμηθευτή, τον μεγαλύτερο και πιο ανταγωνιστικό εξαγωγέα, τη Βραζιλία (Παπαγεωργίου και άλλοι, 2005:232).

4.4. Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (Κ.Ο.Α.) βάμβακος

Στόχος της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς του βαμβακιού είναι η στήριξη της καλλιέργειας στις περιοχές της κοινότητας στις οποίες το βαμβάκι έχει ιδιαίτερη οικονομική σημασία. Επί πλέον, επιδίωξη της πολιτικής είναι η στήριξη των εισοδημάτων των παραγωγών και η σταθεροποίηση των αγορών. Ο κοινοτικός μηχανισμός στήριξης προστατεύει τους παραγωγούς από τις αρνητικές επιπτώσεις που θα είχε σ' αυτούς μια έντονη διακύμανση των τιμών στη διεθνή αγορά ενώ, παράλληλα επιτρέπει στους μεταποιητές τη διάθεση του κοινοτικού βαμβακιού σε ανταγωνιστικές τιμές (Ε.Ε., 2003).

Η ενίσχυση που καταβάλλεται από τον κοινοτικό μηχανισμό στήριξης αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ της θεσμικής τιμής στόχου, όπως αποφασίζεται από το Συμβούλιο των Υπουργών, και της διεθνούς τιμής. Όταν το ύψος της παραγωγής υπερβαίνει ένα μέγιστο επίπεδο τίθεται σε εφαρμογή ένας σταθεροποιητικός μηχανισμός σύμφωνα με τον οποίο μειώνεται η τιμή στόχου, η ελάχιστη τιμή και επομένως και η ενίσχυση που εισπράττουν οι παραγωγοί. Η πρόσβαση βαμβακιού προέλευσης τρίτων χωρών στην κοινοτική αγορά είναι απολύτως ελεύθερη και πραγματοποιείται χωρίς την εφαρμογή περιοριστικών μέτρων, εισαγωγικών δασμών ή ποσοστώσεων κατά την εισαγωγή. Δεν εφαρμόζονται μέτρα ενθάρρυνσης των εξαγωγών όπως εξαγωγικές επιδοτήσεις. Το μέτρο που χαρακτηρίζει την Κοινή

Οργάνωση της Αγοράς του βαμβακιού, η ενίσχυση στην παραγωγή, έχει υποστεί διάφορες τροποποιήσεις από το 1981 που συνοψίζονται στη συνέχεια.

Κατά την περίοδο από το 1981 έως το 1985, όταν η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα παραγωγός βαμβακιού στην κοινότητα, η ενίσχυση ήταν σε αντιστοιχία με τη διαφορά μεταξύ της τιμής στόχου και της διεθνούς τιμής για σύσπορο βαμβάκι συγκεκριμένων ποιοτικών προδιαγραφών που είχαν σχέση με το ποσοστό ξένων υλών, το ποσοστό υγρασίας και το μήκος της ίνας. Η ενίσχυση αυξάνονταν ή μειώνονταν ανάλογα με τη διαφορά της ποιότητας μεταξύ βαμβακιού συγκεκριμένων προδιαγραφών, όπως αυτές είχαν προσδιορισθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και των πραγματικών ποσοτήτων βαμβακιού που προσκομίζονταν στα εκκοκκιστήρια. Η εφαρμογή του συστήματος της τιμής στόχου, της ελάχιστης τιμής και της ενίσχυσης περιοριζόνταν σε μια μέγιστη εγγυημένη ποσότητα που ορίζονταν σε διαφορετικό ύψος κάθε χρόνο. Κάθε υπέρβαση έθετε σε λειτουργία ένα σταθεροποιητικό μηχανισμό που οδηγούσε σε μείωση των θεσμικών τιμών και της ενίσχυσης (Ε.Ε., 2003).

Από το 1986, έτος κατά το οποίο πραγματοποιήθηκε η ένταξη στην κοινότητα της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, έως και το 1991 η μέγιστη εγγυημένη ποσότητα αυξήθηκε σε 752 χιλιάδες τόνους. Αντίθετα με την προηγούμενη περίοδο, υπήρξαν υπερβάσεις του θεσμοθετημένου ορίου σε κάθε εμπορικό έτος, με τη συνολική κοινοτική παραγωγή να κυμαίνεται μεταξύ των 875 χιλιάδων και του 1,2 εκατομμυρίου τόνων. Η εξέλιξη αυτή είχε ως συνέπεια τη θεσμοθέτηση ενός ανώτατου ορίου μείωσης της τιμής στόχου, αρχικά στο επίπεδο του 15% και αργότερα στο επίπεδο του 25%, έτσι ώστε να αποτραπούν πολύ μεγάλες μειώσεις της ελάχιστης τιμής για τους παραγωγούς από τη μια καλλιεργητική περίοδο στην επόμενη. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής ήταν η διακύμανση της μείωσης της τιμής στόχου, ανάλογα με το ύψος των υπερβάσεων κάθε φορά, μεταξύ 6% και 25% (Ε.Ε., 2003).

Από το έτος εμπορίας 1992 - 1993 και για την περίοδο μεταξύ του 1992 και του 1995 επήλθαν ορισμένες πρόσθετες μεταβολές στο σύστημα στήριξης που είχε πάντα ως βάση το μέτρο της ενίσχυσης στην παραγωγή. Συγκεκριμένα, εγκαταλείφθηκε ο προσδιορισμός της μέγιστης εγγυημένης

ποσότητας σε ετήσια βάση και μεταβλήθηκε ο μηχανισμός ποσοστιαίας μείωσης της ελάχιστης τιμής με βάση την υπέρβαση κατά 15 χιλιάδες τόνους ή πολλαπλάσιο της ποσότητας αυτής. Η μέγιστη εγγυημένη ποσότητα των 752 χιλιάδων τόνων μειώθηκε σε 701 χιλιάδες τόνους το 1993. Σε περίπτωση υπέρβασης αυτού του ορίου ο νέος μηχανισμός προέβλεπε μείωση της τιμής στόχου κατά ποσοστό ίσο με το ήμισυ του ποσοστού υπέρβασης, με ανώτατο όριο μείωσης 15% που σταδιακά αυξήθηκε σε 27%. Και κατά το διάστημα αυτό η κοινοτική παραγωγή συνέχισε την αυξητική της τάση φθάνοντας το 1,33 εκατομμύριο τόνους κατά την εμπορική περίοδο 1994 - 1995, έκτων οποίων το 1,2 αντιστοιχούσε στο μερίδιο της Ελλάδας. Το ποσοστό μείωσης της ελάχιστης τιμής και της ενίσχυσης λόγω της υπέρβασης ήταν ενιαίο για όλη την κοινότητα.

Το 1995 αναθεωρήθηκε το καθεστώς του βαμβακιού για να ισχύσει, όπως διαμορφώθηκε, έως το έτος 2000. Το νέο καθεστώς πλέον περιλάμβανε μια οροφή κοινοτικής ενίσχυσης στο ύψος του 1.031 εκατομμυρίου τόνων. Για τη δικαιότερη κατανομή της συνολικής αυτής ποσότητας ορίσθηκαν εθνικές εγγυημένες ποσότητες, 782 χιλιάδες τόνοι για την Ελλάδα και 249 χιλιάδες τόνοι για την Ισπανία. Η κατανομή αυτή είχε ως βάση το μέσο όρο της ετήσιας παραγωγής στις δύο χώρες κατά την προηγούμενη τριετία. Ως προβλεπόμενη μέγιστη ετήσια δαπάνη ορίσθηκε το ποσό των 770 εκατομμυρίων ευρώ. Με τα δεδομένα αυτά και εφόσον η παραγωγή παρέμενε εντός των καθοριζόμενων ορίων οι παραγωγοί απολάμβαναν την τιμή στόχου, ενώ αν υπήρχε υπέρβαση της οροφής της ποσότητας, η ενίσχυση μειωνόταν στη χώρα ή στις χώρες που σημειωνόταν η υπέρβαση κατά ποσοστό ίσο με το 0,5% για κάθε ποσοστιαία μονάδα από αυτές που καταγράφονται ως υπέρβαση σε κάθε κράτος – μέλος (Ε.Ε., 2003).

Τα κράτη - μέλη αποκτούν τη δυνατότητα να μειώσουν τις επιλέξιμες για ενίσχυση καλλιεργούμενες εκτάσεις με βαμβάκι προκειμένου να εφαρμόσουν διαρθρωτικά προγράμματα που στόχο έχουν την επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων και την παράλληλη μείωση της παραγωγής. Η Ελλάδα αξιοποίησε το μέτρο μειώνοντας τις καλλιεργούμενες εκτάσεις με βαμβάκι κατά 5% σε 394 χιλιάδες εκτάρια, χωρίς όμως να επιτύχει τη μείωση της παραγωγής βαμβακιού συνολικά (Ε.Ε., 2003).

4.4.1. Οι ενισχύσεις, ελάχιστη τιμή και δαπάνες της κοινής οργάνωσης του βαμβακιού

Για την περίοδο μετά την προσαρμογή της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς του 1995 οι συνολικές κοινοτικές δαπάνες για το βαμβάκι που ταυτίζονται με το κόστος του μέτρου της ενίσχυσης στην παραγωγή κυμαίνονται και επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο της διεθνούς τιμής. Η διεθνής τιμή του σύσπορου βαμβακιού επίσης παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:202).

Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι στην περίπτωση της Ελλάδας, αλλά και της Ισπανίας ακόμα περισσότερο, από τις συνολικές εισπράξεις των παραγωγών ανά μονάδα προϊόντος μόνο το ένα τρίτο περίπου προέρχεται από την τιμή αγοράς ενώ τα δύο τρίτα οφείλονται στην εφαρμογή του μέτρου της ενίσχυσης της παραγωγής. Λόγω της λειτουργίας του σταθεροποιητικού μηχανισμού οι κοινοτικές δαπάνες δεν συνιστούν μέγεθος ευθέως ανάλογο του ύψους της συνολικής κοινοτικής παραγωγής. Η Ελλάδα απορροφά κατά μέσο όρο το 78% του συνόλου των πόρων που η Ευρωπαϊκή Ένωση δαπανά για το βαμβάκι.

Μπορεί κανείς επίσης να παρατηρήσει ότι οι ελάχιστες τιμές παρουσιάζουν μεγάλη διακύμανση που οφείλεται στην εφαρμογή του σταθεροποιητικού μηχανισμού μέσω του οποίου επιβάλλονται ποινές για υπερβάσεις των εθνικών εγγυημένων ποσοτήτων. Επειδή για κάθε εμπορική περίοδο ο βαθμός της υπέρβασης στο ένα κράτος - μέλος συνήθως διαφέρει από αυτόν στο άλλο κράτος - μέλος οι ελάχιστες τιμές μεταξύ των κρατών - μελών επίσης διαφέρουν. Οι υψηλότερες ελάχιστες τιμές, επομένως και οι ενισχύσεις ανά μονάδα παραγωγής που παρατηρούνται στην Ισπανία, σχεδόν σε κάθε εμπορική περίοδο, οφείλονται στην επιτυχήστερη διαχείριση του συστήματος, στη συγκράτηση της παραγωγής και στην περιστολή των υπερβάσεων στη χώρα αυτή (Παπαγεωργίου και άλλοι,2005:202).

Κεφάλαιο 5 – Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) και οι καλλιέργειες καπνού, βαμβακιού και τα ζαχαρότευτλων

5.1. Καπνός

5.1.1. Το καθεστώς ενίσχυσης

Ο καπνός αποτελεί μια από τις υψηλότερα ενισχυμένες καλλιέργειες στην Ελλάδα. Το κοινοτικό καθεστώς ενίσχυσης βασίζεται στον κανονισμό 2075/92 του Συμβουλίου και στον εφαρμοστικό κανονισμό 2848/1998. Η καλλιέργεια καθορίζεται στο πλαίσιο μιας εθνικής ποσόστωσης περίπου 120.000 τόνων που αποτελείται από σαφώς καθορισμένες ποσοστώσεις για κάθε ομάδα ποικιλιών που καλλιεργείται στη χώρα. Δικαιούχοι κοινοτικής ενίσχυσης είναι οι παραγωγοί οι οποίοι (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε., 2005):

- 1) Δικαιώθηκαν βεβαίωση ποσόστωσης στην εσοδεία ενός έτους.
- 2) Είναι μέλη μιας ομάδας παραγωγών.
- 3) Μέσω των ομάδων παραγωγών στις οποίες είναι μέλη, συνάπτουν συμβάσεις καλλιέργειας με τις αναγνωρισμένες επιχειρήσεις μεταποίησης μέσα στις προβλεπόμενες κάθε φορά προθεσμίες.
- 4) Δήλωσαν τις εκτάσεις στο ΟΣΔΕ.

Ποσότητες οι οποίες λαμβάνουν κοινοτική πριμοδότηση είναι αυτές που παραδίδονται στις συμβληθείσες επιχειρήσεις μέσα στα όρια της βεβαίωσης ποσόστωσης των παραγωγών και με τις προϋποθέσεις ότι αυτές εμπίπτουν μέσα στα όρια των στρεμματικών αποδόσεων που ισχύει για κάθε ποικιλία καπνού.

Οι ομάδες παραγωγών έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία του τομέα καπνού και την κανονικότητα των ενισχύσεων στην χώρα μας και να βοηθούν τις αρμόδιες υπηρεσίες ελέγχου στο ελεγκτικό τους έργο. Για τον λόγο αυτό οφείλουν (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε., 2005):

- 1) Να παρέχουν με τους τεχνικούς συμβούλους τους, καλλιεργητικές οδηγίες στους παραγωγούς – μέλη τους ώστε το τελικό προϊόν να είναι ποιοτικά αναβαθμισμένο και για να μπορεί να επιτύχει υψηλές τιμές αγοράς.

Να φροντίζουν για την έγκαιρη υπογραφή των συμβάσεων για λογαριασμό των μελών τους και με τις καλύτερες δυνατές τιμές.

- 2) Να συμμετέχουν στις διαδικασίες διαμόρφωσης τιμών (πραγματική ποιοτική κατάταξη) κατά την παράδοση των καπνών, κατά τρόπο δίκαιο για όλα τα μέλη τους, έτσι ώστε να διασφαλισθεί η ομαλή καταβολή της μεταβλητής προμοδότησης και να μην τεθεί σε αμφισβήτηση η αναγνώρισή της έναντι των κοινοτικών διατάξεων.

- 3) Να προβαίνουν σε ορθή χρήση της ειδικής ενίσχυσης και κυρίως οι πραγματοποιούμενες δαπάνες της να είναι στην κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας των Ευρωπαίων πολιτών.

Ένας παραγωγός καπνού για να αυξήσει την ποσόστωσή του μπορεί να το κάνει μόνο με εξαγορά ή με μεταβίβαση της ποσόστωσης από άλλο παραγωγό ή να γίνει κάτοχος δικαιώματος ποσόστωσης του παραγωγού που αποχωρεί λόγω πρόωρης συνταξιοδότησης.

Επίσης παραγωγοί καπνού που πώλησαν την ποσόστωσή τους στην Ε.Ε. μέσω του συστήματος εξαγοράς μπορούν να υποβάλουν ειδικά σχέδια δράσης (βελτίωσης) με ενίσχυση κατά 70% από πλευράς Ε.Ε. και μέχρι του ύψους του τριπλάσιου της επιδότησης που λάμβανε ο παραγωγός ως καπνοπαραγωγός. Από 01/01/2006 εφαρμόζεται η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. στον καπνό (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε., 2005).

5.1.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή

Από τα στατιστικά στοιχεία (Πίνακας 1) ως προς την έκταση (Διάγραμμα 1), την παραγωγή (Διάγραμμα 2) και την απόδοση (Διάγραμμα 3) στον καπνό ανατολικού τύπου, παρουσιάζονται σημαντικές μεταβολές κατά το χρονικό διάστημα 1988 – 2010. Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των

ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010 .

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε μείωση στην έκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων (650.639 στρέμματα από 834.530 το 1988) που επέφερε ανάλογες μειώσεις στην παραγωγή (97.590 τόνοι έναντι 120.720 το 1988). Τα επίπεδα ωστόσο της στρεμματικής απόδοσης είχαν ανοδική πορεία (150 έναντι 145 το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο (1992 – 1999), οι εκτάσεις μειώθηκαν ακόμη περισσότερο φθάνοντας το 1999 τα 473.733 στρέμματα, σε επίπεδα παραγωγής τους 83.382 τόνους ενώ η στρεμματική απόδοση ακολούθησε την αυξητική της πορεία αγγίζοντας τα 176 κιλά/στρέμμα.

Κατά το διάστημα 2000 - 2005, η έκταση, παραγωγή και απόδοση του καπνού ανατολικού τύπου ήταν πτωτική σε όλα τα επίπεδα. Συγκεκριμένα το 2005, οι στρεμματικές εκτάσεις ανέρχονταν σε 343.990 στρέμματα έναντι 437.744 το 2000, η παραγωγή σε 57.320 τόνους έναντι 76.981 το 2000 και η στρεμματική απόδοση στα 167 κιλά/στρέμμα.

Τέλος, το διάστημα 2006 - 2010, η πτωτική πορεία συνεχίστηκε για κάθε χρονιά για να καταλήξουν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στα 101.690 στρέμματα, η παραγωγή στους 15.641 τόνους και η στρεμματική απόδοση στα 154 κιλά/στρέμμα.

Το σύνολο της γεωργικής γης της χώρας κατά το έτος 2008 ανήλθε σε το 37.092 χιλ. στρέμματα, από αυτά καλλιεργήθηκαν 32.536 χιλ. στρέμματα, δηλαδή το ποσοστό 87,7%, ενώ το υπόλοιπο 12,3%, δηλαδή 4.556 χιλ. στρέμματα, ήταν αγραναπαυόμενες εκτάσεις. Η καλλιεργούμενη έκταση μειώθηκε κατά 1,4% έναντι του προηγούμενου έτους και η αγρανάπαυση κατά 5,3%, παρατηρείται δηλαδή μια σχετική αύξηση των αγραναπαυόμενων εκτάσεων που αντιστοιχεί στη μείωση της καλλιεργούμενης γης.

Από τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, το μεγαλύτερο μέρος (54,2% του συνόλου) καλλιεργούνται με φυτά μεγάλης καλλιέργειας (σιτηρά για καρπό, βρώσιμα όσπρια, βιομηχανικά φυτά, κτηνοτροφικά φυτά), ακολουθούν οι μόνιμες φυτείες οι οποίες αποτελούν το 30,7%, δηλαδή 11.377 χιλ. στρέμματα (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2009).

Η παραγωγή του καπνού πέρασε από διάφορα στάδια για να καταλήξει στη σημερινή της μορφή. Τόσο πριν όσο και μετά την εφαρμογή της Κ.Α.Π.

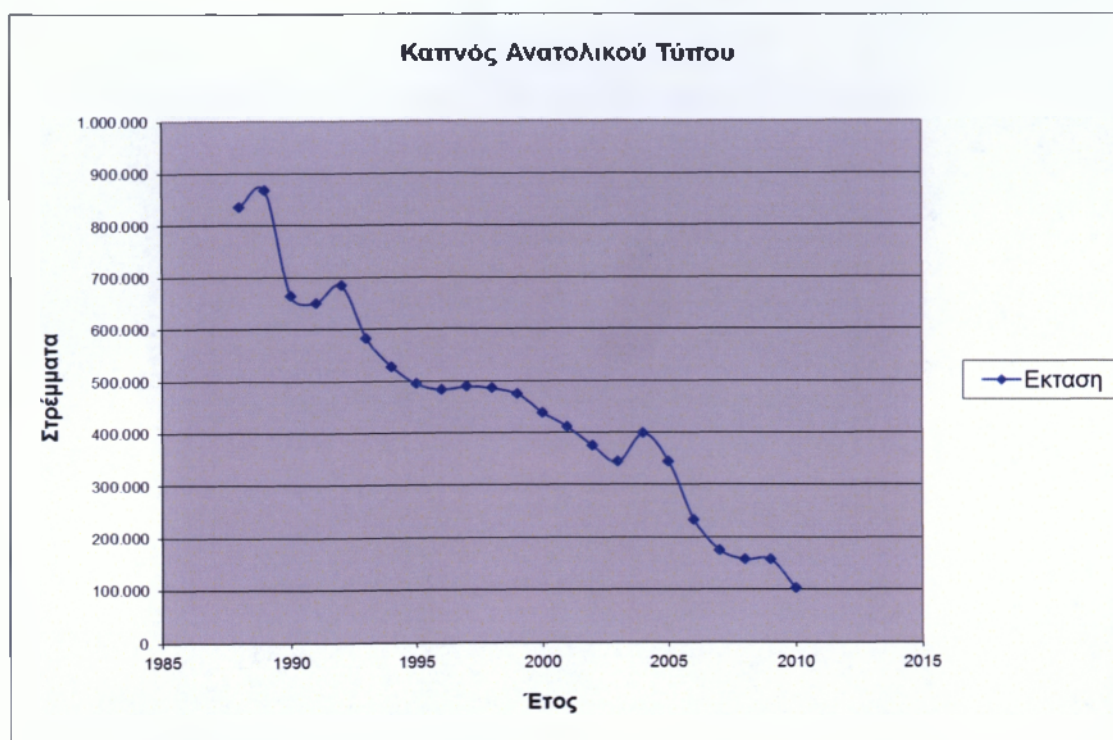
παρουσιάστηκαν πολλές αυξομειώσεις τόσο στις καλλιεργούμενες εκτάσεις όσο και στην παραγωγή (ΥΠΑΑΤ, 2011).

Πίνακας 1. Έκταση, παραγωγή, απόδοση, τιμή καπνού ανατολικού τύπου (1988 – 2010)

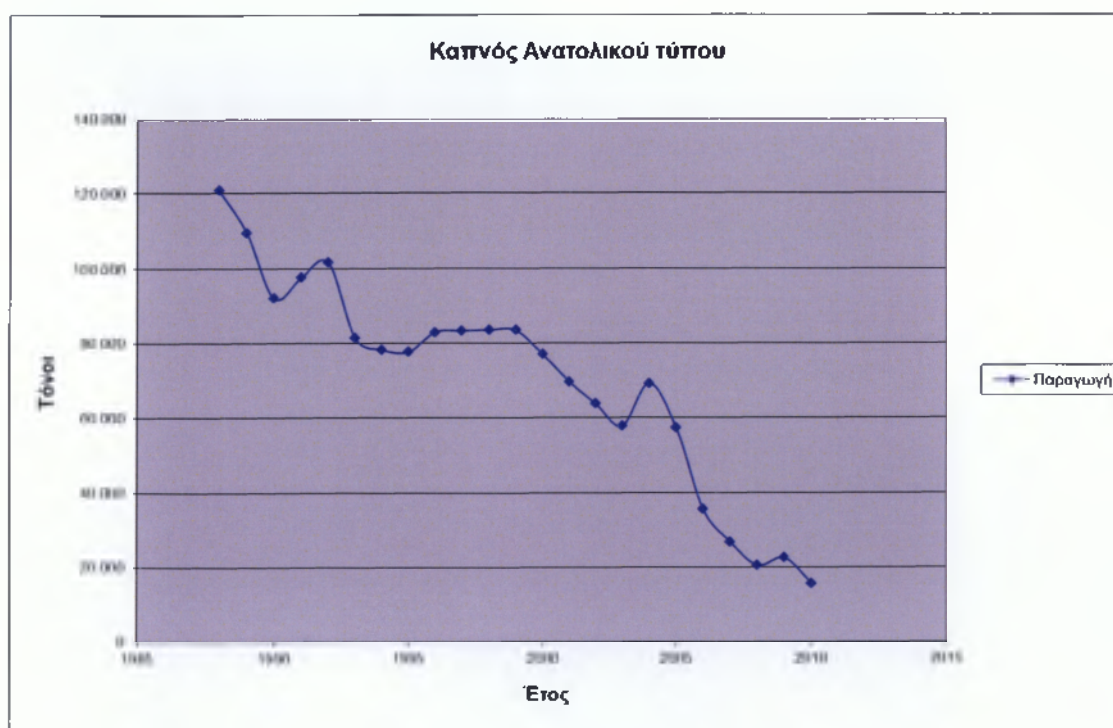
Έτος	Έκταση		Παραγωγή		Απόδοση	
	Στρέμματα	Δείκτης	Τόνοι	Δείκτης	Κιλά/στρ.	Δείκτης
1988	834.530	100,00	120.720	100,00	145	100,00
1989	867.682	103,97	109.525	90,73	126	86,90
1990	663.144	79,46	91.979	76,19	139	95,86
1991	650.639	77,96	97.590	80,84	150	103,45
1992	684.000	81,96	101.500	84,08	148	102,07
1993	580.980	69,62	81.317	67,36	140	96,55
1994	526.585	63,1	78.143	64,73	148	102,07
1995	493.570	59,14	77.681	64,35	157	108,28
1996	482.970	57,87	82.900	68,67	172	118,62
1997	488.641	58,55	83.281	68,99	170	117,24
1998	484.911	58,11	83.510	69,18	172	118,62
1999	473.733	56,77	83.382	69,07	176	121,38
2000	437.744	52,45	76.981	63,77	176	121,38
2001	410.381	49,18	69.713	57,75	170	117,24
2002	373.981	44,81	63.781	52,83	171	117,93
2003	342.800	41,08	57.792	47,87	169	116,55
2004	397.640	47,65	69.220	57,34	174	120,00
2005	343.990	41,22	57.320	47,48	167	115,17
2006	232.490	27,86	35.540	29,44	153	105,52
2007	174.760	20,94	26.830	22,22	154	106,21
2008	157.000	18,81	20.524	17,00	131	90,34
2009	157.090	18,82	22.542	18,67	143	98,62
2010	101.690	12,19	15.641	12,96	154	106,21

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

* τιμές σε ευρώ

Διάγραμμα 1. Έκταση (στρέμματα) καπνού ανατολικού τύπου
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 2. Παραγωγή (τόνοι) καπνού ανατολικού τύπου
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο πίνακας 2 και το διάγραμμα 3, παρουσιάζουν την τιμή παραγωγού και την ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού ανατολικού τύπου (1988 – 2010). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010 .

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου (2,64€/ κιλό το 1991 από 1,90 €/κιλό το 1988) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (257.529 χιλ. € το 1991 από 229.820 χιλ. € το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου (4,58€/ κιλό το 1999 από 2,99 €/κιλό το 1992) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (381.881 χιλ. € το 1999 από 303.502 χιλ. € το 1992).

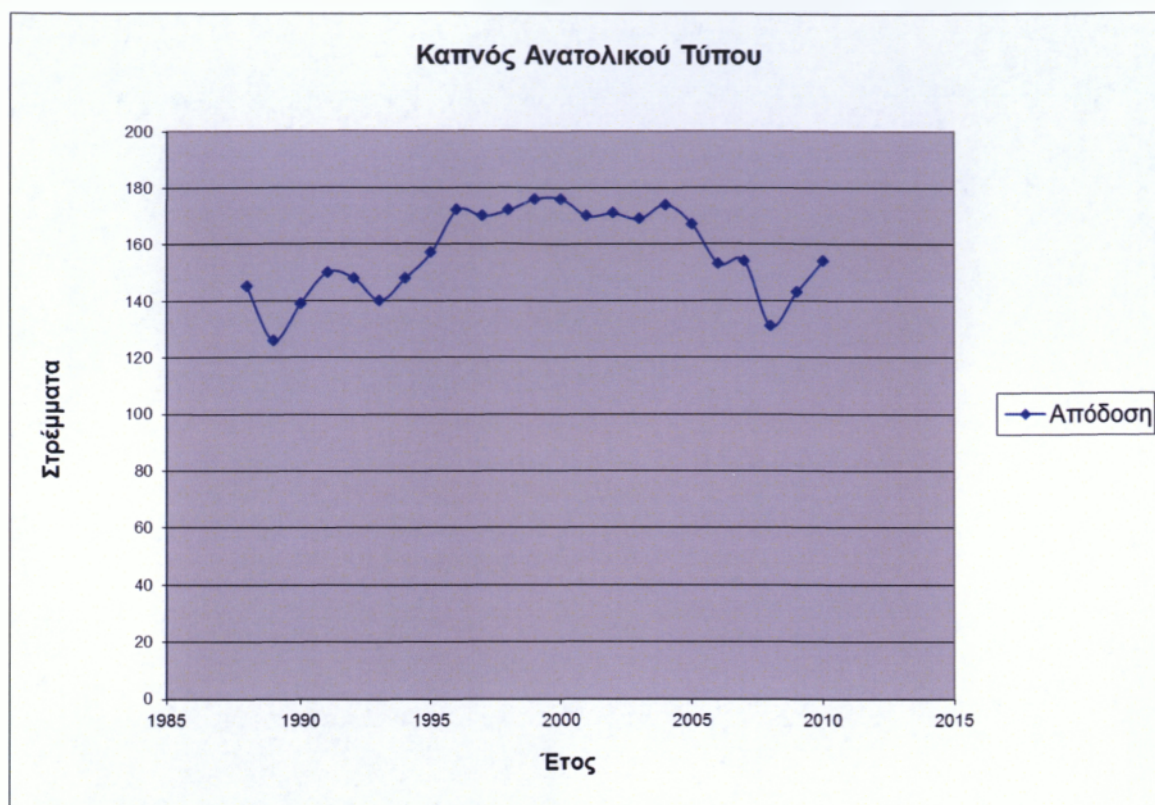
Κατά το διάστημα 2000 - 2005, υπήρξε μείωση στην τιμή παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου (2,22 €/ κιλό το 2005 από 4,77 €/κιλό το 2000) που επέφερε ανάλογες μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (127.250 χιλ. € το 2005 από 367.566 χιλ. € το 2000).

Τέλος, για το διάστημα 2006 - 2010, πρέπει να σημειωθεί πως για τα έτη 2009 και 2010 δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία οπότε η ανάλυση θα αφορά την περίοδο 2006 - 2008 οπότε και υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου (4,00 €/ κιλό το 2008 από 1,90 €/κιλό το 2006) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (78.812 χιλ. € το 2008 από 67.526 χιλ. € το 2006).

Πίνακας 2. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού ανατολικού τύπου (1988 – 2010)

Έτος	Τιμή παραγωγού *		Ακαθ. Αξία παραγωγής	
	€/κιλό	Δείκτης	Χιλ. €	Δείκτης
1988	1,90	100,00	229.820	100,00
1989	2,04	107,37	223.100	97,08
1990	2,62	137,89	241.264	104,98
1991	2,64	138,95	257.529	112,06
1992	2,99	157,37	303.502	132,06
1993	2,99	157,37	242.889	105,69
1994	3,28	172,63	256.112	111,44
1995	4,13	217,37	320.595	139,50
1996	4,58	241,05	379.673	165,20
1997	4,79	252,11	398.747	173,50
1998	4,43	233,16	369.625	160,83
1999	4,58	241,05	381.881	166,17
2000	4,77	251,05	367.566	159,94
2001	5,39	283,68	375.753	163,50
2002	2,09	110,00	133.302	58,00
2003	1,64	86,32	94.779	41,24
2004	2,24	117,89	155.053	67,47
2005	2,22	116,84	127.250	55,37
2006	1,90	100,00	67.526	29,38
2007	3,47	182,63	93.100	40,51
2008	4,00	210,53	78.812	34,29
2009	-	-	-	-
2010	-	-	-	-

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 3. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού ανατολικού τύπου
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Από τα στοιχεία για τον καπνό τύπου Berley (Πίνακας 3, Διαγράμματα 4, 5, και 6), κατά την περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε μείωση στην έκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων (28.798 στρέμματα το 1991 από 33.036 το 1988) που επέφερε ανάλογη μείωση στην παραγωγή (8.651 τόνοι το 1991 έναντι 9.553 το 1988), με την απόδοση να παραμένει περίπου σταθερή (300 το 1991 έναντι 289 κιλά ανά στρέμμα το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο (1992 – 1999), οι εκτάσεις σημείωσαν αύξηση έναντι της προηγούμενης περιόδου, ανήλθαν σε 31.092 στρέμματα, κατά το 1999, η παραγωγή ανήλθε σε 12.400 τόνους ενώ η στρεμματική απόδοση ακολούθησε αυξητική πορεία (399 κιλά/στρέμμα).

Το διάστημα 2000 - 2005, η έκταση παραμένει περίπου σταθερή, ενώ η παραγωγή αυξάνεται λόγω της αύξησης της απόδοσης του καπνού. Συγκεκριμένα το 2005, η καλλιεργούμενη έκταση ανήλθε σε 33.580 στρέμματα

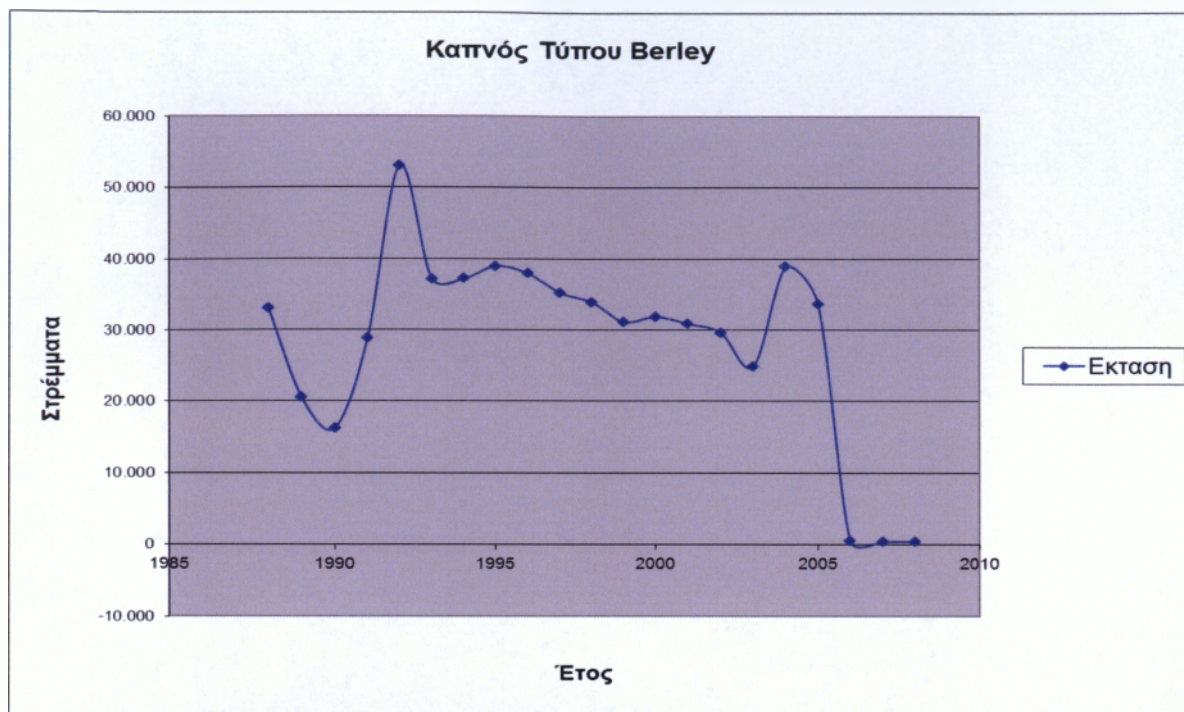
έναντι 31.810 το 2000, η παραγωγή σε 13.640 τόνους έναντι 12.273 το 2000 και η στρεμματική απόδοση σε 406 κιλά/στρέμμα.

Τέλος, το διάστημα 2006 - 2008, η πτωτική πορεία της καλλιέργειας είναι εντυπωσιακή αφού την περίοδο αυτή η καλλιεργούμενη έκταση μειώθηκε σε 400 στρέμματα, η παραγωγή σε 140 τόνους και η στρεμματική απόδοση σε 350 κιλά/στρέμμα.

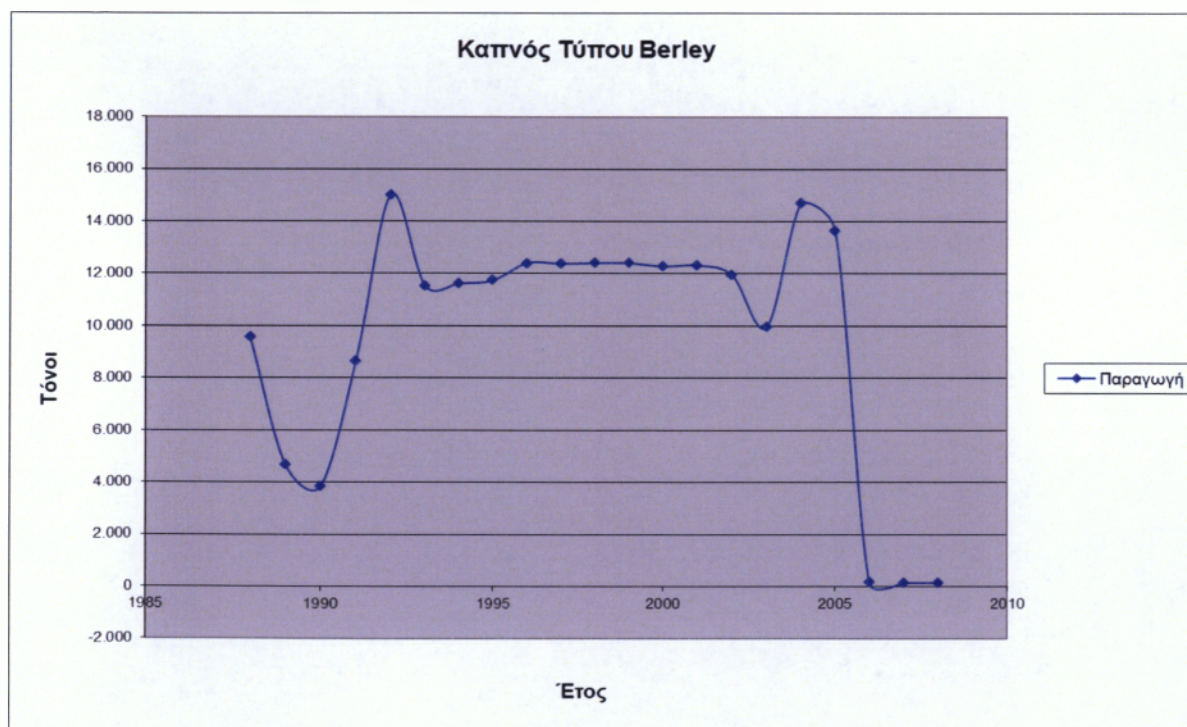
Πίνακας 3. Έκταση, παραγωγή, απόδοση καπνού τύπου Berley (1988 – 2008)

Έτος	Έκταση		Παραγωγή		Απόδοση	
	Στρέμματα	Δείκτης	Τόνοι	Δείκτης	Κιλά/στρ.	Δείκτης
1988	33.036	100,00	9.553	100,00	289	100,00
1989	20.534	62,16	4.666	48,84	227	78,55
1990	16.202	49,04	3.835	40,14	237	82,01
1991	28.798	87,17	8.651	90,56	300	103,81
1992	53.000	160,43	15.000	157,02	283	97,92
1993	37.120	112,36	11.530	120,70	311	107,61
1994	37.130	112,39	11.610	121,53	313	108,30
1995	38.882	117,70	11.733	122,82	302	104,50
1996	37.890	114,69	12.390	129,70	327	113,15
1997	35.170	106,46	12.375	129,54	352	121,80
1998	33.820	102,37	12.398	129,78	367	126,99
1999	31.092	94,12	12.400	129,80	399	138,06
2000	31.810	96,29	12.273	128,47	386	133,56
2001	30.817	93,28	12.309	128,85	399	138,06
2002	29.558	89,47	11.942	125,01	404	139,79
2003	24.880	75,31	9.953	104,19	400	138,41
2004	38.840	117,57	14.680	153,67	378	130,80
2005	33.580	101,65	13.640	142,78	406	140,48
2006	476	1,44	160	1,67	336	116,26
2007	400	1,21	140	1,47	350	121,11
2008	400	1,21	140	1,47	350	121,11

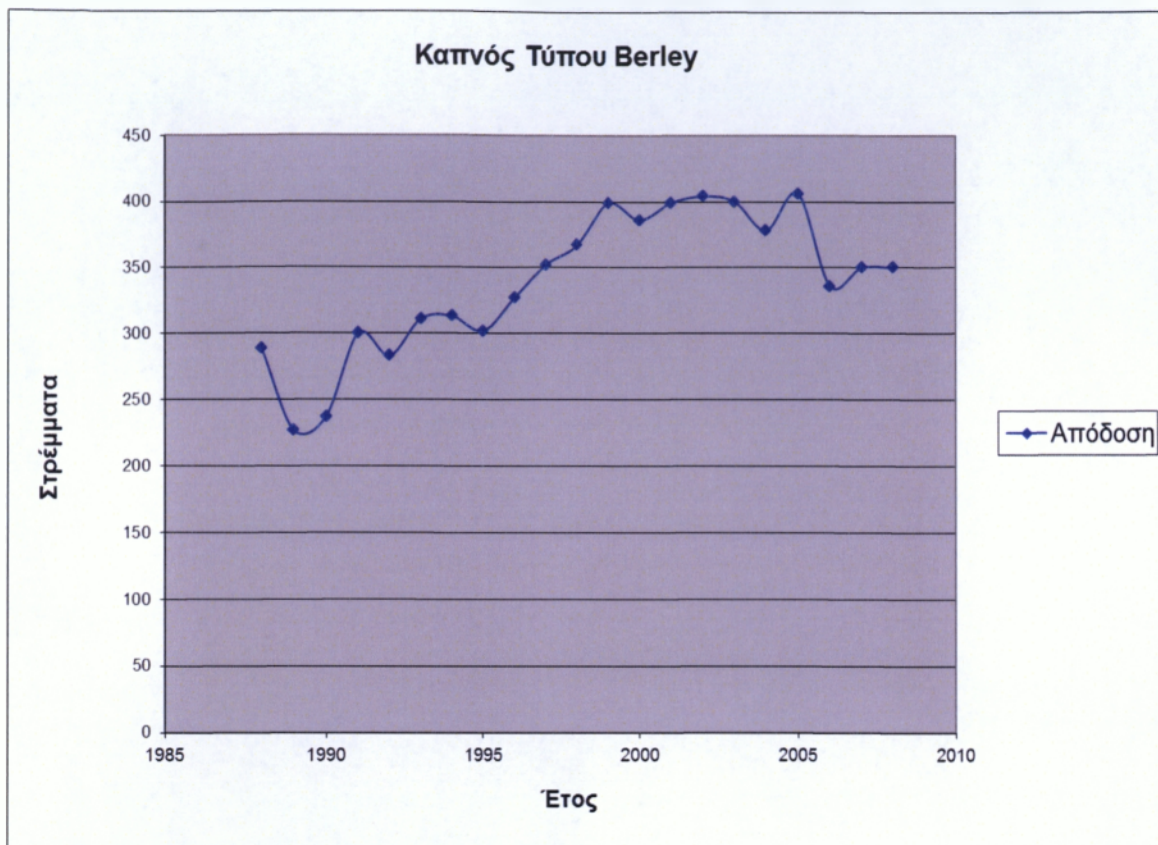
Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 4. Έκταση (στρέμματα) καπνού τύπου Berley
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 5. Παραγωγή (τόνοι) καπνού τύπου Berley
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 6. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού τύπου Berley

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο πίνακας 4, παρουσιάζει την τιμή παραγωγού και την ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Berley (1988 – 2008). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2008 .

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Berley (1,69 €/ κιλό το 1991 από 0,85 €/κιλό το 1988) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (14.596 χιλ. € το 1991 από 8.125 χιλ. € το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, σημαντική αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Berley (2,64 €/ κιλό το 1999 από 1,73 €/κιλό το 1992) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (32.722 χιλ. € το 1999 από 25.937 χιλ. € το 1992).

Κατά το διάστημα 2000 - 2005, υπήρξε μείωση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Berley (0,40 €/ κιλό το 2005 από 2,78 €/κιλό το 2000) που

επέφερε ανάλογες μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (5.456 χιλ. € το 2005 από 34.094 € το 2000).

Τέλος, για το διάστημα 2006 - 2008, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Berley (1,60 €/ κιλό το 2008 από 0,20 €/κιλό το 2006) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (22.400 χιλ. € το 2008 από 3.200 χιλ. € το 2006).

Πίνακας 4. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Berley (1988 – 2008)

Έτος	Τιμή παραγωγού *		Ακαθ. Αξία παραγωγής	
	€/κιλό	Δείκτης	Χιλ. €	Δείκτης
1988	0,85	100,00	8.125	100,00
1989	1,02	120,00	4.761	58,60
1990	1,52	178,82	5.843	71,91
1991	1,69	198,82	14.596	179,64
1992	1,73	203,53	25.937	319,22
1993	1,83	215,29	21.064	259,25
1994	1,97	231,76	22.838	281,08
1995	2,2	258,82	25.804	317,59
1996	2,45	288,24	30.307	373,01
1997	2,45	288,24	30.277	372,64
1998	2,47	290,59	30.672	377,50
1999	2,64	310,59	32.722	402,73
2000	2,78	327,06	34.094	419,62
2001	2,82	331,76	34.711	427,21
2002	0,54	63,53	6.449	79,37
2003	0,54	63,53	5.375	66,15
2004	0,44	51,76	6.459	79,50
2005	0,4	47,06	5.456	67,15
2006	0,20	23,53	3.200	0,39
2007	0,55	64,71	7.700	0,95
2008	1,60	188,24	22.400	2,76

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο πίνακας 5 και τα διαγράμματα 7, 8 και 9 παρουσιάζουν την έκταση, παραγωγή, απόδοση καπνού τύπου Virginia (1988 – 2008). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις

χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010 .

Την χρονική περίοδο 1988 – 1991, η καλλιεργούμενη έκταση αυξήθηκε και κατά το 1991 ανήλθε σε 150.259 στρέμματα, η παραγωγή αυξήθηκε και ανήλθε σε 39.802 τόνους ενώ η απόδοση μειώθηκε σε 265 κιλά/στρέμμα.

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, η καλλιεργούμενη έκταση μειώθηκε και το 1999 ανήλθε σε 94.608 στρέμματα, η παραγωγή μειώθηκε σε σχέση με το 1992 και ανήλθε σε 30.725 τόνους ενώ η απόδοση παρέμεινε σχεδόν παρέμεινε σταθερή σε 325 κιλά/στρέμμα.

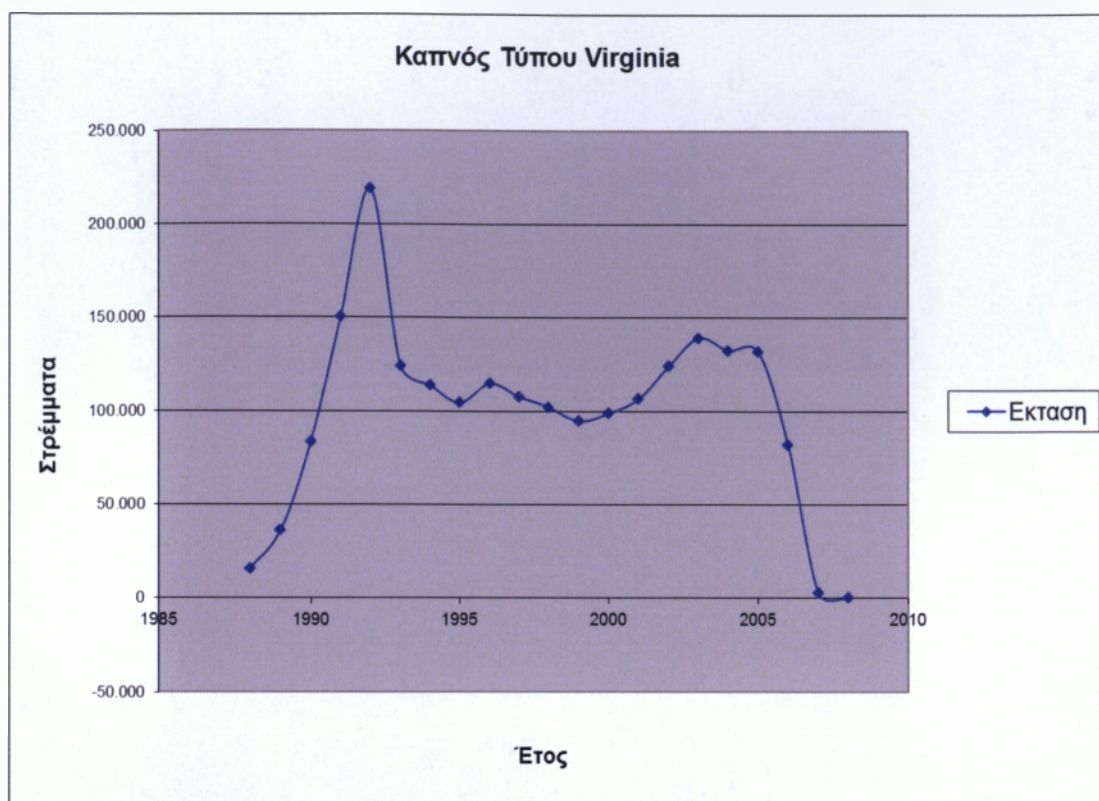
Το διάστημα 2000 - 2005, η έκταση και παραγωγή του καπνού τύπου Virginia ήταν ανοδική. Συγκεκριμένα το 2005, η καλλιεργούμενη έκταση ανέρχονταν σε 131.880 στρέμματα έναντι 98.701 το 2000, η παραγωγή σε ανήλθε σε 41.160 τόνους έναντι 32.467 το 2000 ενώ η απόδοση παρέμεινε σχεδόν σταθερή σε 312 κιλά/στρέμμα.

Τέλος, το διάστημα 2006 - 2010, η μείωση ήταν πολύ μεγάλη ιδιαίτερα κατά τα έτη 2008 και 2009 30 και 40 στρέμματα αντίστοιχα. Κατά το έτος 2010 παρατηρείται μία ανάκαμψη της καλλιέργειας, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανήλθαν σε 7.620 στρέμματα, περίπου το ήμισυ των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά το 1988, η παραγωγή εκτιμήθηκε σε 2.718 τόνους και η απόδοση διατηρήθηκε σε 357 κιλά/στρέμμα.

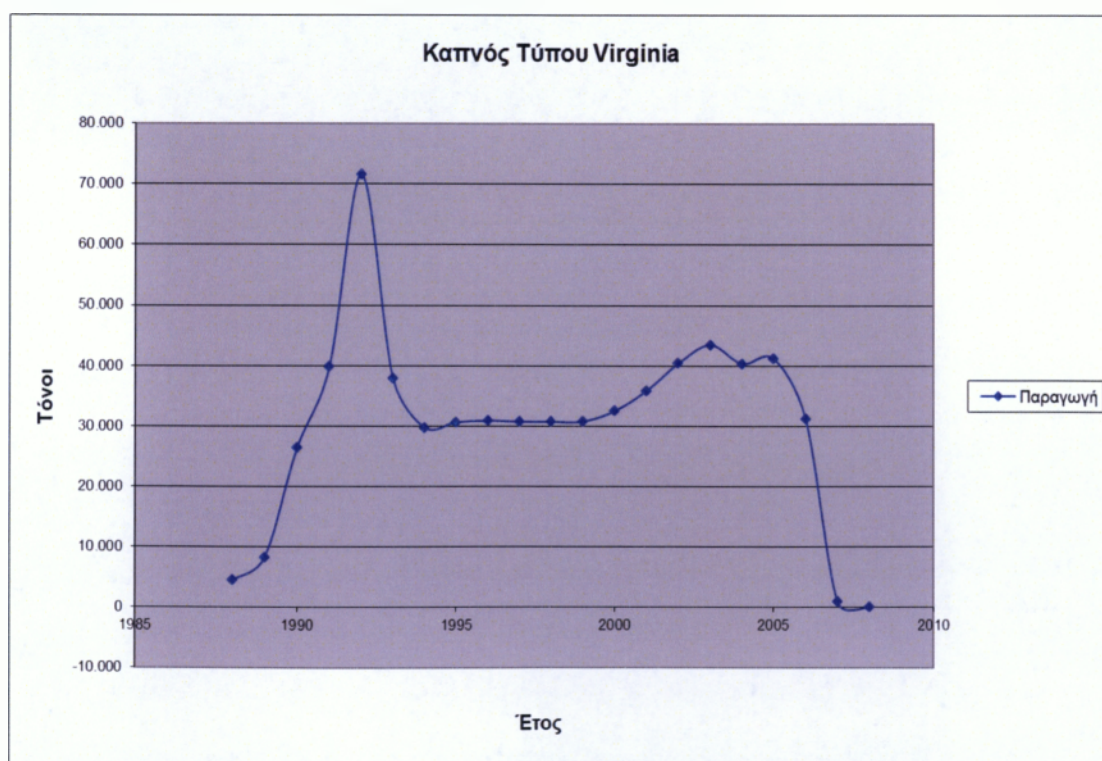
Πίνακας 5. Έκταση, παραγωγή, απόδοση καπνού τύπου Virginia (1988 – 2010)

Έτος	Έκταση		Παραγωγή		Απόδοση	
	Στρέμματα	Δείκτης	Τόνοι	Δείκτης	Κιλά/στρ.	Δείκτης
1988	15.737	100,00	4.455	100,00	283	100,00
1989	35.968	228,56	8.300	186,31	231	81,63
1990	83.290	529,26	26.457	593,87	318	112,37
1991	150.259	954,81	39.802	893,42	265	93,64
1992	219.000	1391,62	71.500	1604,94	326	115,19
1993	124.100	788,59	37.882	850,33	305	107,77
1994	113.679	722,37	29.747	667,72	262	92,58
1995	104.317	662,88	30.626	687,45	294	103,89
1996	114.670	728,66	30.890	693,38	269	95,05
1997	107.571	683,55	30.700	689,11	285	100,71
1998	102.030	648,34	30.700	689,11	301	106,36
1999	94.608	601,18	30.725	689,67	325	114,84
2000	98.701	627,19	32.467	728,78	329	116,25
2001	106.464	676,52	35.849	804,69	337	119,08
2002	123.797	786,66	40.364	906,04	326	115,19
2003	139.090	883,84	43.438	975,04	312	110,25
2004	132.410	841,39	40.310	904,83	304	107,42
2005	131.880	838,03	41.160	923,91	312	110,25
2006	81.740	519,41	31.200	700,34	382	134,98
2007	2.940	18,68	940	21,10	320	113,07
2008	30	0,19	12	0,27	400	141,34
2009	50	0,32	14	0,31	280	98,94
2010	7.620	48,42	2.718	61,01	357	126,15

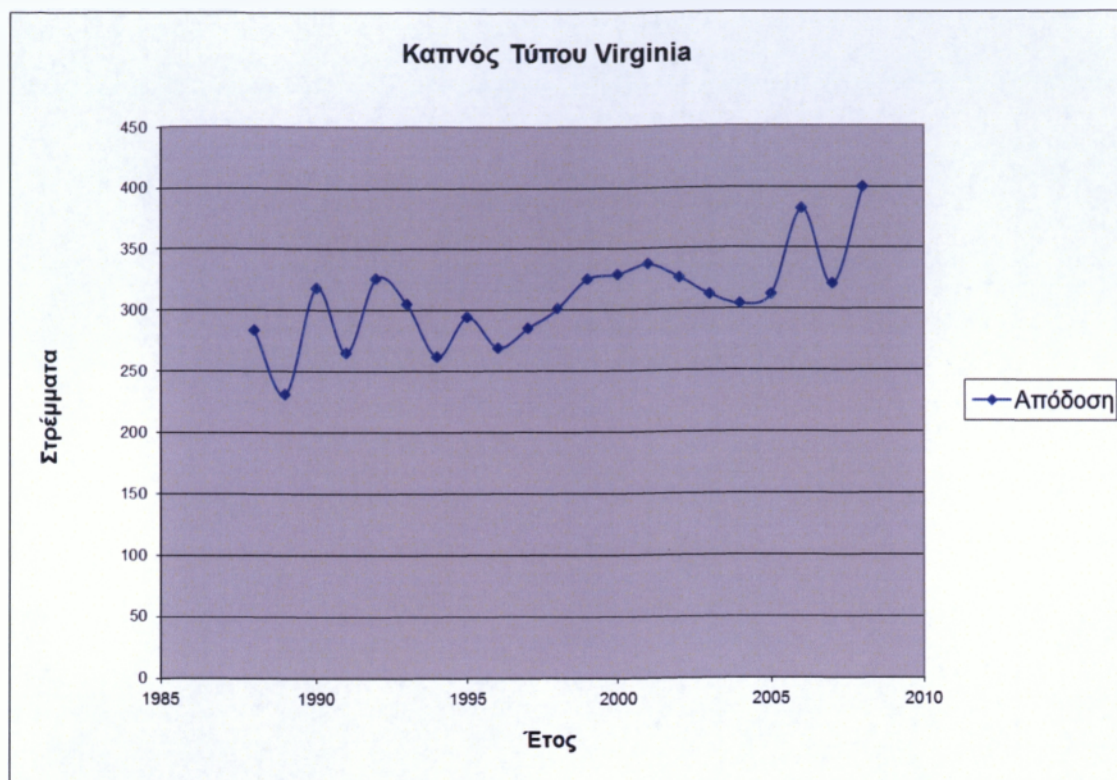
Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 7. Έκταση (στρέμματα) καπνού τύπου Virginia
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 8. Παραγωγή (τόνοι) καπνού τύπου Virginia
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 9. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) καπνού τύπου Virginia

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο πίνακας 6, παρουσιάζει την τιμή παραγωγού και την ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Virginia (1988 – 2010). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010.

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Virginia (2,33 €/ κιλό το 1991 από 1,57 €/κιλό το 1988) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (92.698 € το 1991 από 6.995 € το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Virginia (3,27 €/ κιλό το 1999 από 2,2 €/κιλό το 1992) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (100.565 € το 1999 από 157.583 € το 1992).

Πίνακας 6. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής καπνού τύπου Virginia (1988 – 2010)

Έτος	Τιμή παραγωγού *		Ακαθ. Αξία παραγωγής	
	€/κιλό	Δείκτης	Χιλ. €	Δείκτης
1988	1,57	100,00	6.995	100,00
1989	2,08	132,48	17.275	246,96
1990	2,06	131,21	54.560	779,99
1991	2,33	148,41	92.698	1325,20
1992	2,2	140,13	157.583	2252,79
1993	2,24	142,68	84.769	1211,85
1994	2,4	152,87	71.454	1021,50
1995	2,77	176,43	84.782	1212,04
1996	3,34	212,74	103.245	1475,98
1997	3,65	232,48	112.205	1604,07
1998	3,15	200,64	96.627	1381,37
1999	3,27	208,28	100.565	1437,67
2000	3,39	215,92	110.192	1575,30
2001	3,6	229,30	129.056	1844,97
2002	0,74	47,13	29.869	427,01
2003	1	63,69	43.438	620,99
2004	0,64	40,76	25.798	368,81
2005	0,3	19,11	12.348	176,53
2006	0,28	17,83	8.736	124,89
2007	0,75	47,77	70.500	10,08
2008	1,06	67,52	13.000	0,19
2009	1,5	95,54	21.000	0,30
2010	-	-	-	-

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Κατά το διάστημα 2000 - 2005, υπήρξε σημαντική μείωση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου Virginia (0,30 €/ κιλό το 2005 από 3,39 €/κιλό το 2000) που επέφερε ανάλογες μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (12.348 χιλ. € το 2005 από 110.192 χιλ. € το 2000).

Τέλος, για το διάστημα 2006 - 2010, πρέπει να σημειωθεί πως για το έτος 2010 δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία οπότε η ανάλυση αφορά την περίοδο 2006 - 2009 οπότε και υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού καπνού τύπου

Virginia (1,15 €/ κιλό το 2009 από 0,28 €/κιλό το 2006) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (21.000 € το 2009 από 8.736 € το 2006).

5.1.3. Οι επιπτώσεις στην παραγωγή καπνού

Η εφαρμογή της Κ.Α.Π. είχε άμεση επίδραση στην παραγωγή όλων των τύπων καπνού. Ως προς τον καπνό ανατολικού τύπου, σημειώνεται ότι κατά το 2010 η μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων ήταν 87,81% σε σχέση με το έτος 1988, με άμεση επίπτωση στην παραγωγή (μείωση 87,04%) παρά την αύξηση της απόδοσης κατά 6,21%.

Ως προς την παραγωγή καπνού ανατολικού τύπου, κατά τη χρονική περίοδο 1988 – 1992, οι ενισχύσεις της Κ.Α.Π. επέφεραν αρνητικές επιπτώσεις καθώς υπήρξε μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων με επίπτωση και στην παραγωγή. Παρατηρείται όμως ότι οι σημαντικές μεταβολές στην απόδοση όπως κατά το 1989 (μείωση κατά 15% περίπου) έχουν σημαντική επίπτωση στην παραγωγή αφού αν και αυξήθηκαν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις η παραγωγή ήταν μειωμένη σε σχέση με το 1988. Η μείωση της παραγωγής συσχετίζεται με μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, κατά τις επόμενες τρεις χρονικές περιόδους (1992 – 2000, 2001 – 2006 και 2007 – 2010). Η σημαντικότερη μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων παρουσιάστηκε κατά τη χρονική περίοδο 2006 – 2010 όπου επήλθαν και σημαντικές μειώσεις των επιδοτήσεων.

Ο καπνός τύπου Berley είχε την ανάλογη πορεία. Λαμβάνοντας και πάλι ως έτος βάσης το 1988, το 2008 οι καλλιεργούμενες εκτάσεις του καπνού τύπου Berley μειώθηκαν κατά 98,78%, η παραγωγή κατά 98,53% ενώ η στρεμματικά απόδοση σημείωσε άνοδο κατά 21,11%.

Κατά τις τέσσερις χρονικές περιόδους για το συγκεκριμένο τύπο καπνού, παρατηρείται ότι υπήρχε άμεση σύνδεση της παραγωγής και των καλλιεργούμενων εκτάσεων με τις επιδοτήσεις. Την περίοδο 1998 – 1992 η αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων επέφερε αύξηση της παραγωγής λόγω των αυξημένων επιδοτήσεων. Τις επόμενες περιόδους (1992 – 2000 και

2001 - 2005) αν και εμφάνισε μικρές μειώσεις στις καλλιεργούμενες εκτάσεις είχε αύξηση της παραγωγής λόγω αυξημένων αποδόσεων που αποδίδονται και πάλι στις επιδοτήσεις.

Τέλος, η καλλιέργεια του καπνού τύπου Virginia έως το 2006 παρουσιάζει σημαντική αύξηση, ενώ από το 2007 έως το 2010 πολύ μεγάλη μείωση. Έτσι οι καλλιεργούμενες εκτάσεις κατά το χρονικό διάστημα 1988 – 2010 μειώθηκαν κατά 51,58%, η παραγωγή κατά 39,99% ενώ η στρεμματική απόδοση αυξήθηκε κατά 26,15%.

Οι μεταβολές στις καλλιεργούμενες εκτάσεις και στην παραγωγή σχετίζονται με τις μεταβολές στις επιδοτήσεις. Ειδικότερα, από το 1988 – 1992 υπήρξε εντυπωσιακή αύξηση της παραγωγής και των εκτάσεων λόγω των επιδοτήσεων. Η συνέχιση των επιδοτήσεων το διάστημα 1993 – 2000 διατήρησε τα υψηλά επίπεδα παραγωγής και καλλιέργειας που συνεχίστηκε και μετά το 2000 έως το 2006, όμως από το 2007 με την αλλαγή του τρόπου χορήγησης των επιδοτήσεων επήλθε και εμφανής περιορισμός της καλλιέργειας. Το 2010 ήταν μια χρονιά αυξητικής τάσης λόγω της παράτασης που δόθηκε στις επιδοτήσεις ως το 2013.

5.2. Ζαχαρότευτλα – ζάχαρη

5.2.1. Το καθεστώς ενίσχυσης

Η Κοινή αγροτική πολιτική (Κ.Α.Π.) της Ε.Ε. έχει θεσπίσει για το σύνολο των γεωργικών προϊόντων Κοινές Οργανώσεις Αγορών (Κ.Ο.Α.) και για κάθε συγκεκριμένο γεωργικό προϊόν. Το 2006 η Κ.Α.Π. στην Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε σε μια εκτεταμένη αναμόρφωση του καθεστώτος της Κ.Ο.Α. της ζάχαρης. Η αναμόρφωση της πολιτικής της Ε.Ε. ως προς τη ζάχαρη είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της τιμής κατά 36% για τον καταναλωτή για τον Οκτώβριο του 2009 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2006 (μείωση τιμής ζαχαρότευτλου κατά 45%) (Χριστόδουλος, 2009:12).

5.2.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή

Σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο μεταβολών στον αγροτικό τομέα, η παραγωγή και η καλλιέργεια της ζάχαρης ακολούθησε ανάλογη πορεία για να καταλήξει στη σημερινή της μορφή. Τόσο πριν όσο και μετά την εφαρμογή της Κ.Α.Π. παρουσιάστηκαν πολλές αυξομειώσεις τόσο στις καλλιεργούμενες εκτάσεις όσο και στην παραγωγή (ΥΠΑΑΤ, 2011).

Στην καλλιέργεια ζαχαρότευτλων (Πίνακας 7 και Διαγράμματα 10, 11 και 12), κατά την περίοδο 1988 – 1991 υπήρξε σημαντική αύξηση στην έκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων (390.740 στρέμματα από 345.000 το 1988) που αύξησε την παραγωγή (3.059.105 τόνοι έναντι 2.000.000 το 1988), όπως επίσης και την απόδοση (6.579 έναντι 5.797 το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο (1992 – 1999), η καλλιεργούμενη έκταση παρουσίασε μία τάση αύξησης έως το 1997 και στη συνέχεια μείωση έναντι της προηγούμενης περιόδου. Κατά το 1999 η καλλιεργούμενη έκταση ήταν 390.000 στρέμματα, η παραγωγή σε 2.160.000 τόνους ενώ η απόδοση ακολούθησε μια σχετική πτωτική πορεία.

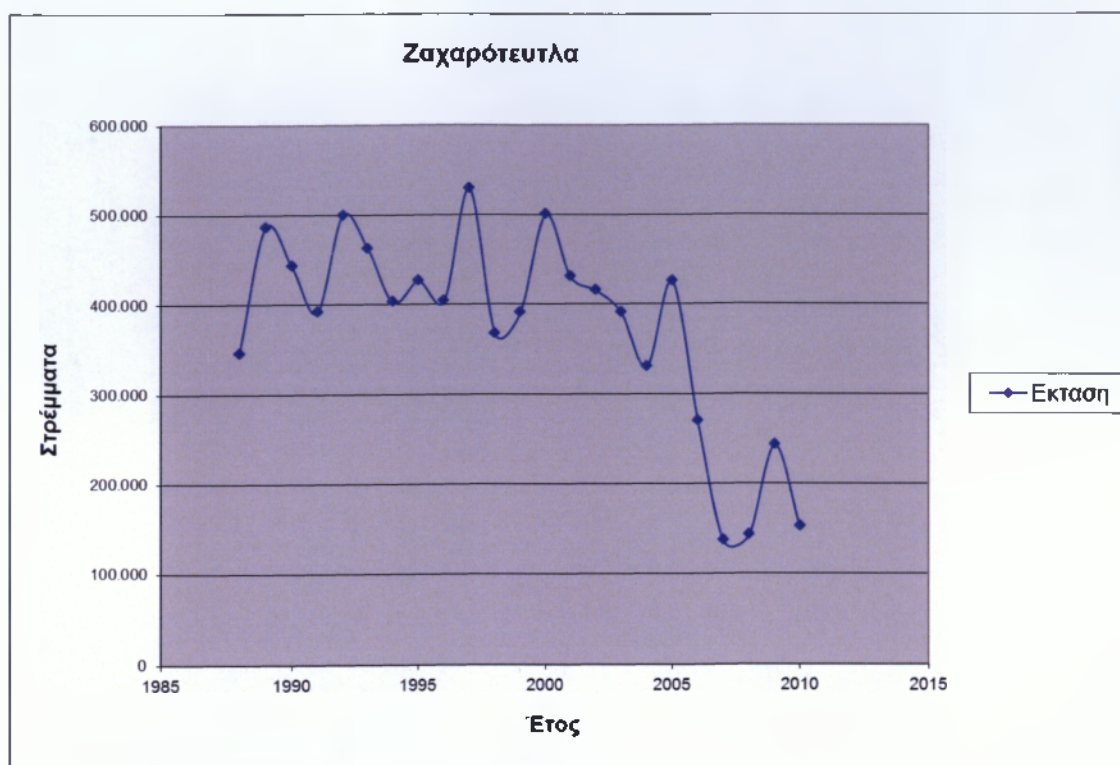
Κατά το διάστημα 2000 - 2005, η έκταση και παραγωγή και απόδοση ζαχαρότευτλων ακολούθησαν πτωτική πορεία, ιδιαίτερα δε από το 2000 όπου η καλλιεργούμενη έκταση ανήλθε σε πολύ υψηλό επίπεδο (500.000 στρ). Κατά το 2005 η έκταση ανήλθε σε 425.000 στρέμματα και η παραγωγή ανήλθε σε 2.800.000 τόνους έναντι 3.146.000 κατά το 2000. Η απόδοση παρέμεινε σχετικά σταθερή κατά το χρονικό αυτό διάστημα.

Τέλος, το διάστημα 2006 - 2010, η μείωση της καλλιέργειας είναι ραγδαία, για όλα τα έτη, με σημαντικές όμως αύξεις και μειώσεις μεταβολές μεταξύ των ετών. Κατά το 2010 οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανήλθαν σε 151.300 στρέμματα, η παραγωγή σε 902.000 τόνους και μόνο η απόδοση παρουσιάζει αύξηση κατά 38,04% σε σχέση με την αντίστοιχη απόδοση του έτους 1988.

Πίνακας 7. Έκταση, παραγωγή, απόδοση ζαχαρότευτλων (1988 – 2010)

Έτος	Έκταση		Παραγωγή		Απόδοση	
	Στρέμματα	Δείκτης	Τόνοι	Δείκτης	Κιλά/στρ.	Δείκτης
1988	345.000	100,00	2.000.000	100,00	5.797	100,00
1989	485.901	140,84	3.434.033	171,70	7.067	121,91
1990	442.850	128,36	2.760.000	138,00	6.232	107,50
1991	390.740	113,26	2.570.806	128,54	6.579	113,49
1992	499.380	144,75	3.059.105	152,96	6.126	105,68
1993	462.160	133,96	2.718.700	135,94	5.883	101,48
1994	402.000	116,52	2.420.000	121,00	6.020	103,85
1995	426.000	123,48	2.600.000	130,00	6.103	105,28
1996	403.330	116,91	2.351.900	117,60	5.831	100,59
1997	529.080	153,36	3.095.000	154,75	5.850	100,91
1998	366.764	106,31	1.970.000	98,50	5.371	92,65
1999	390.000	113,04	2.160.000	108,00	5.538	95,53
2000	500.000	144,93	3.146.000	157,30	6.292	108,54
2001	430.000	124,64	2.825.000	141,25	6.570	113,33
2002	415.000	120,29	2.531.500	126,58	6.100	105,23
2003	390.000	113,04	2.200.000	110,00	5.641	97,31
2004	329.300	95,45	2.159.450	107,97	6.558	113,13
2005	425.000	123,19	2.800.000	140,00	6.588	113,64
2006	269.000	77,97	1.650.000	82,50	6.134	105,81
2007	135.840	39,37	854.977	42,75	6.294	108,57
2008	142.000	41,16	902.000	45,10	6.352	109,57
2009	242.000	70,14	1.600.000	80,00	6.612	114,06
2010	151.300	43,86	1.210.649	60,53	8.002	138,04

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

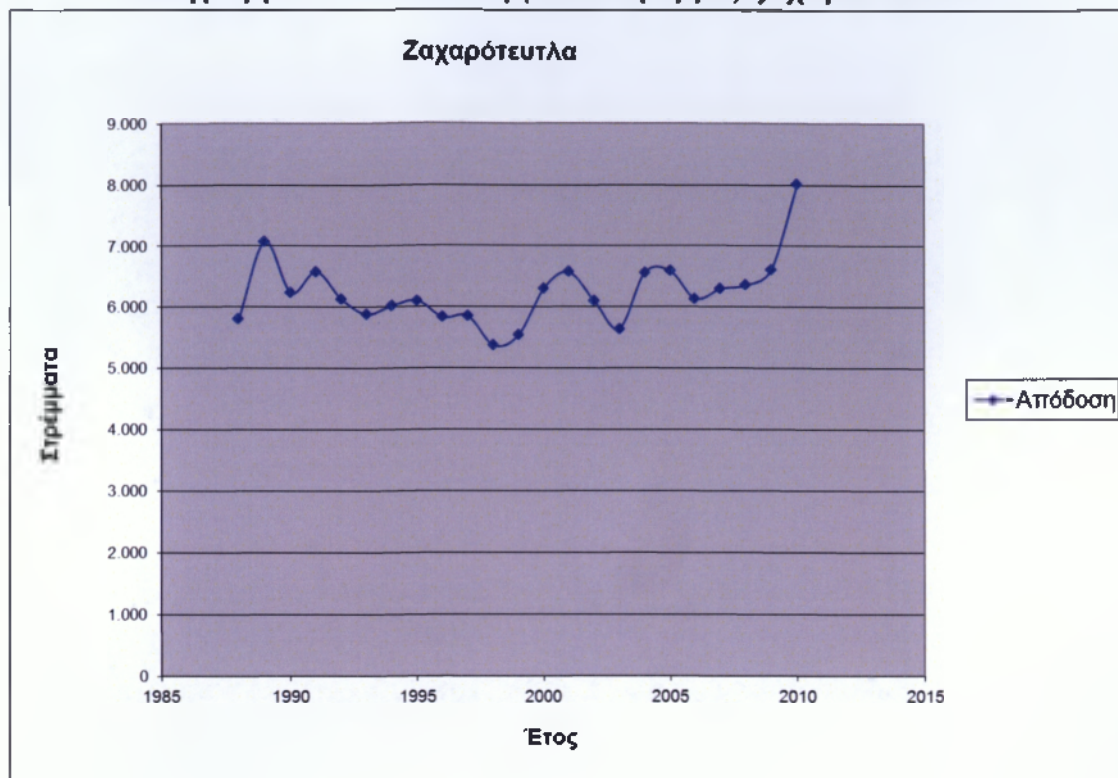

Διάγραμμα 10. Έκταση (στρέμματα) ζαχαρότευτλων
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 11. Παραγωγή (τόνοι) ζαχαρότευτλων
 Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 12. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) ζαχαρότευτλων

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο παρακάτω Πίνακας 8, παρουσιάζει την τιμή παραγωγού και την ακαθάριστη αξία παραγωγής ζαχαρότευτλων (1988 – 2010). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010.

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού ζαχαρότευτλων (0,02 €/ κιλό το 1991 από 0,026 €/κιλό το 1988) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (68.127 χιλ. € το 1991 από 37.564 χιλ. € το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού ζαχαρότευτλων (0,044 €/ κιλό το 1999 από 0,032 €/κιλό το 1992) που επέφερε ανάλογες αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (96.162 χιλ. € το 1999 από 98.843 χιλ. € το 1992).

Κατά το διάστημα 2000 - 2005, υπήρξε μείωση στην τιμή παραγωγού ζαχαρότευτλων (0,04 €/ κιλό το 2005 από 0,047 €/κιλό το 2000) που επέφερε

ανάλογες μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (12.348 χιλ. € το 2005 από 110.192 χιλ. € το 2000).

Τέλος, για το διάστημα 2006 - 2010, πρέπει να σημειωθεί πως για το έτος 2010 δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία οπότε η ανάλυση θα αφορά την περίοδο 2006 - 2009 οπότε η τιμή παραγωγού ζαχαρότευτλων ήταν αμετάβλητη (0,03 €/ κιλό το 2009 από 0,03 €/κιλό το 2006) που επέφερε μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (48.000 χιλ. € το 2009 από 49.500 χιλ. € το 2006).

Πίνακας 8. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής ζαχαρότευτλων (1988 – 2010)

Έτος	Τιμή παραγωγού *		Ακαθ. Αξία παραγωγής	
	€/κιλό	Δείκτης	Χιλ €	Δείκτης
1988	0,02	100,00	37.564	100,00
1989	0,022	122,22	77.196	205,51
1990	0,022	122,22	62.773	167,11
1991	0,026	144,44	68.127	181,36
1992	0,032	177,78	98.843	263,13
1993	0,033	183,33	90.876	241,92
1994	0,035	194,44	86.431	230,09
1995	0,044	244,44	114.682	305,30
1996	0,049	272,22	117.474	312,73
1997	0,042	233,33	131.975	351,33
1998	0,047	261,11	94.005	250,25
1999	0,044	244,44	96.162	256,00
2000	0,047	261,11	147.721	393,25
2001	0,045	250,00	127.674	339,88
2002	0,04	222,22	101.260	269,57
2003	0,04	222,22	88.000	234,27
2004	0,04	222,22	86.378	229,95
2005	0,04	222,22	112.000	298,16
2006	0,03	166,67	49.500	131,78
2007	0,04	222,22	34.199	91,04
2008	0,03	166,67	27.060	72,04
2009	0,03	166,67	48.000	127,78
2010	-	-	-	-

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

5.2.3. Οι επιπτώσεις στην παραγωγή ζαχαρότευτλων

Η πορεία των καλλιεργούμενων εκτάσεων, έπειτα από την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. ακολούθησαν φθίνουσα πορεία. Έτσι από τα 345.000 στρέμματα το 1988, το 2010 τα καλλιεργούμενα στρέμματα των ζαχαρότευτλων ήταν 151.300. Η μείωση στη συγκεκριμένη περίπτωση άγγιξε το 56,14% ενώ μείωση σημείωσε και η παραγωγή ζαχαρότευτλων κατά 39,47% ενώ η στρεμματική απόδοση αυξήθηκε κατά 38,04%.

Η ζάχαρη αποτέλεσε ένα γεωργικό προϊόν όπου οι μεταβολές της Κ.Α.Π. επέδρασαν από το 2005 και έπειτα. Συγκεκριμένα, το διάστημα 1988 – 1992 υπήρξε λόγω των επιδοτήσεων αύξηση της καλλιέργειας και παραγωγής των ζαχαρότευτλων. Την επόμενη χρονική περίοδο (1993 – 2000) τα επίπεδα καλλιέργειας και παραγωγής διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα καθώς οι επιδοτήσεις που παρέχονταν εξασφάλιζαν οφέλη για τους αγρότες. Από το 2001 και έπειτα ακολούθησε πτωτική πορεία με εξαίρεση το έτος 2005. Η πτωτική πορεία στην επιδότηση των ζαχαρότευτλων είχε και την ανάλογη επίδραση στην παραγωγή και την καλλιέργειά τους.

5.3. Βαμβάκι

5.3.1. Το καθεστώς ενίσχυσης

Το βαμβάκι αποτελεί τα τελευταία χρόνια την κυρίαρχη καλλιέργεια μεταξύ των φυτών μεγάλης καλλιέργειας στην Ελλάδα. Το βαμβάκι έχει υψηλές στρεμματικές αποδόσεις , με συνολικό ετήσιο όγκο παραγωγής περί τους 1.000.000 τόνους σύσπορο (ίνες και σπόρος μαζί) και τροφοδοτεί μια ολόκληρη σειρά μεταποιητικών βιομηχανιών, όπως εκκοκκιστήρια, κλωστήρια, υφαντουργεία , μονάδες παραγωγής ελαίου και ζωοτροφών κ. ά.

Το καθεστώς βάμβακος καθορίζεται από τους κανονισμούς 1051/01 του Συμβουλίου και τον 1591/01 της Επιτροπής με βάση τους οποίους το βαμβάκι υπάγεται στο καθεστώς των ελλειμματικών πληρωμών. Με βάση αυτό το σύστημα η Ευρωπαϊκή Ένωση καταβάλλει στις επιχειρήσεις εκκόκκισης

βάμβακος ενίσχυση η οποία ισούται με την διαφορά μεταξύ της τιμής στόχου και της τιμής της παγκόσμιας αγοράς που καθορίζεται τουλάχιστον μηνιαίως, με την προϋπόθεση όμως ότι αυτές καταβάλουν μια ελάχιστη τιμή στους παραγωγούς που παραδίδουν σύσπορο βαμβάκι. Ουσιαστικά αυτό το καθεστώς εξασφαλίζει στις δύσκολες περιόδους, ικανοποιητική ελάχιστη τιμή στον παραγωγό αλλά και ενίσχυση στον εκκοκκιστή.

Όμως για την σταθεροποίηση των δαπανών εφαρμόζεται συντελεστής συνυπευθυνότητας (μείωση της ενίσχυσης) 0,5% για κάθε 1% υπέρβαση παραγωγής πάνω από τους 782.000 τόνους που αποτελεί το εθνικό κατώφλι. Ο συντελεστής 0,5% ισχύει για εθνική παραγωγή βάμβακος μέχρι 1.137.750 τόνους. Από το σημείο αυτό και μετά, εφόσον η συνολική κοινοτική παραγωγή υπερβαίνει τους 1.500.000 τόνους, για κάθε επί πλέον 15.170 για την Ελλάδα ο συντελεστής συνυπευθυνότητας αυξάνεται κατά 0,2%.

Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι παρά την αύξηση της παραγωγής το συνολικό εισόδημα του παραγωγού και οι εισροές της χώρας από τις ενισχύσεις βάμβακος μειώνονται σημαντικά (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε., 2005).

5.3.2. Καλλιεργούμενες εκτάσεις και παραγωγή

Η καλλιέργεια βάμβακος, διαχρονικά παρουσίασε πολλές αυξομειώσεις. Μέχρι την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π., παρ' όλες τις αυξομειώσεις διατηρούσε μια σταθερή παραγωγή κοντά στο 1 εκ. τόνων. Από το 2006 και έπειτα, η παραγωγή σημείωσε αισθητή μείωση (ΥΠΑΑΤ, 2011).

Η καλλιέργεια του βαμβακιού Βάσει (Πίνακας 9 και Διαγράμματα 13, 14 και 15), την περίοδο 1988 – 1991 παρουσίασε μια σχετικά σταθερή πορεία με τάση μείωσης κατά το έτος 1991 έτσι η καλλιεργούμενη έκταση μειώθηκε σε 2.330.000 στρέμματα από 2.560.000 το 1988), η παραγωγή μειώθηκε από 680.000 τόνοι σε 749.807 κατά το 1988. Η απόδοση παραμένει σταθερή 292 κιλά/στρ. έναντι 293 αντίστοιχα κατά το 1988.

Την επόμενη χρονική περίοδο (1992 – 1999), η καλλιεργούμενη έκταση αυξήθηκε σημαντικά περισσότερο από 50% για όλη την περίοδο. Έτσι, κατά το 1999 η καλλιεργούμενη έκταση ανήλθε σε 4.300.000 στρέμματα, η

παραγωγή σε 1.320.000 τόνους ενώ η απόδοση παρουσίασε σχετική σταθερότητα με τάση περιορισμένης αύξησης .

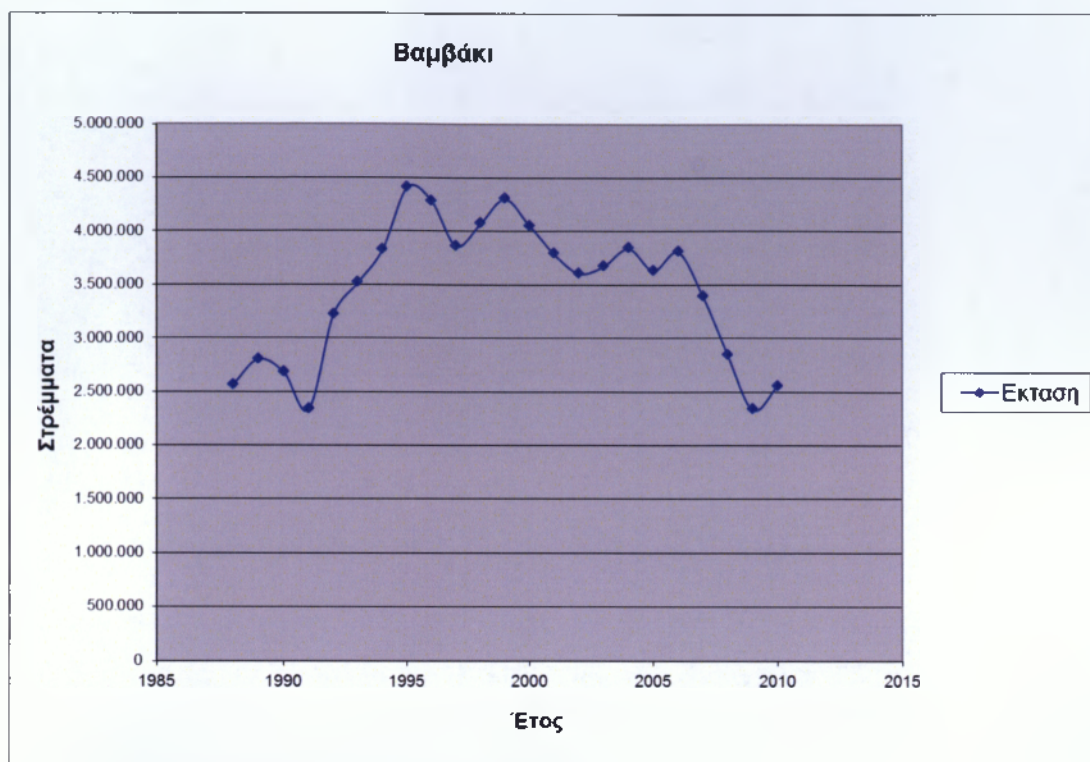
Το διάστημα 2000 - 2005, η πορεία της καλλιέργειας παρουσιάζει μία τάση σταθεροποίησης αφού η έκταση ανέρχεται σε 3,6 εκ στρ. περίπου και η παραγωγή σε 1,2 εκ. τόνους. Η απόδοση παρουσιάζει τάση μείωσης αφού εκτιμήθηκε σε 261 κιλά/στρέμμα για το 2005.

Τέλος, κατά το διάστημα 2006 - 2010, η καλλιέργεια παρουσιάζει κάμψη σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους και κατά το έτος 2010 η καλλιεργούμενη έκταση συγκρίνεται με αυτήν του έτους 1988 (καλλιεργούμενη έκταση 2.550. χιλ στρ. τα κατά το 2010 και 2.560 χιλ στρ κατά το 1988), η παραγωγή είναι όμως σημαντικά μειωμένη 500.χιλ τόνοι έναντι 749,8 χιλ τόνοι κατά το 1988. Η μείωση αυτή οφείλεται στη σημαντική μείωση της απόδοσης από 293 κιλά/στρ κατά το 1988 σε 196 κιλά/στρ κατά το 2010, γεγονός που υποδεικνύει ότι η καλλιέργεια του βαμβακιού πραγματοποιείται είτε σε γαίες με χαμηλή γονιμότητα είτε οι καλλιεργητικές φροντίδες δεν πραγματοποιούνται με την αναγκαία επιμέλεια.

**Πίνακας 9. Έκταση, παραγωγή, απόδοση, τιμή και ακαθάριστη αξία
βαμβακιού (1988 – 2010)**

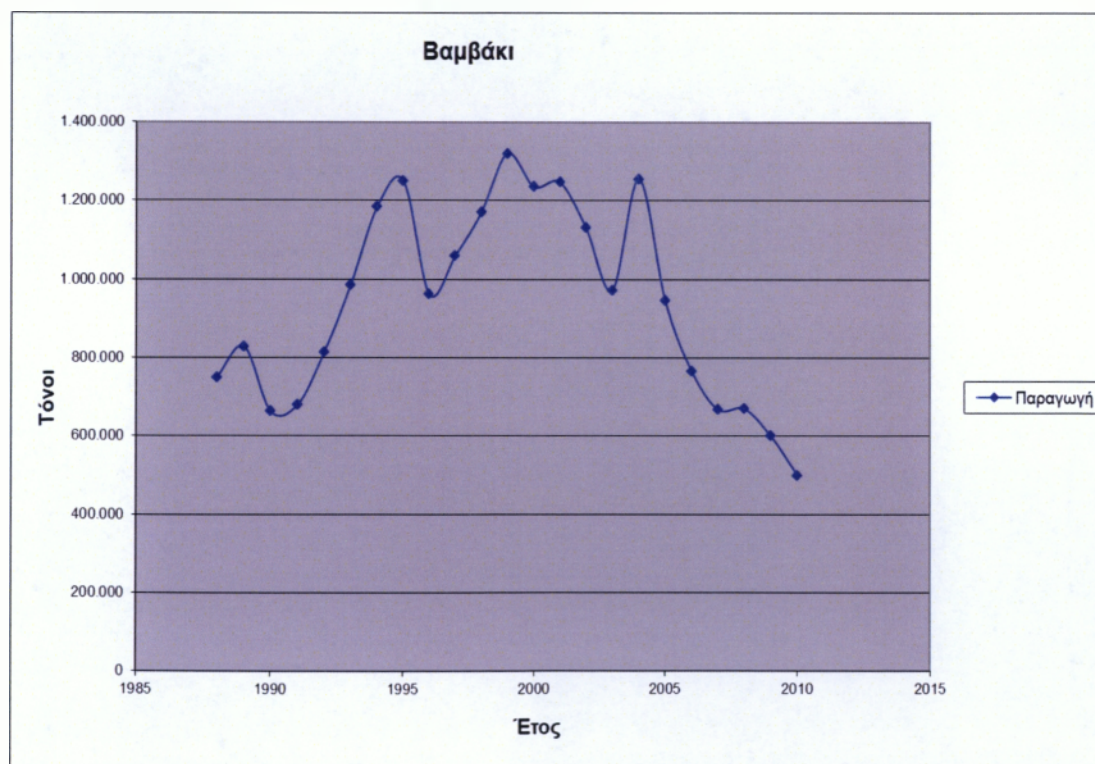
Έτος	Έκταση		Παραγωγή		Απόδοση	
	Στρέμματα	Δείκτης	Τόνοι	Δείκτης	Κιλά/στρ.	Δείκτης
1988	2.560.000	100,00	749.807	100,00	293	100,00
1989	2.800.000	109,38	828.944	110,55	296	101,02
1990	2.680.000	104,69	663.032	88,43	247	84,30
1991	2.330.000	91,02	680.000	90,69	292	99,66
1992	3.212.000	125,47	815.000	108,69	254	86,69
1993	3.516.000	137,34	986.000	131,50	280	95,56
1994	3.826.000	149,45	1.184.000	157,91	309	105,46
1995	4.406.000	172,11	1.250.000	166,71	284	96,93
1996	4.282.330	167,28	962.000	128,30	225	76,79
1997	3.862.440	150,88	1.058.920	141,23	274	93,52
1998	4.070.000	158,98	1.170.000	156,04	287	97,95
1999	4.300.000	167,97	1.320.000	176,05	307	104,78
2000	4.050.000	158,20	1.235.000	164,71	305	104,10
2001	3.787.378	147,94	1.246.839	166,29	329	112,29
2002	3.605.000	140,82	1.131.500	150,91	314	107,17
2003	3.671.000	143,40	972.000	129,63	265	90,44
2004	3.837.910	149,92	1.254.780	167,35	327	111,60
2005	3.630.000	141,80	946.000	126,17	261	89,08
2006	3.803.800	148,59	765.400	102,08	201	68,60
2007	3.387.240	132,31	668.181	89,11	197	67,24
2008	2.841.570	111,00	670.000	89,36	236	80,55
2009	2.330.000	91,02	600.000	80,02	258	88,05
2010	2.550.000	99,61	500.000	66,68	196	66,89

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

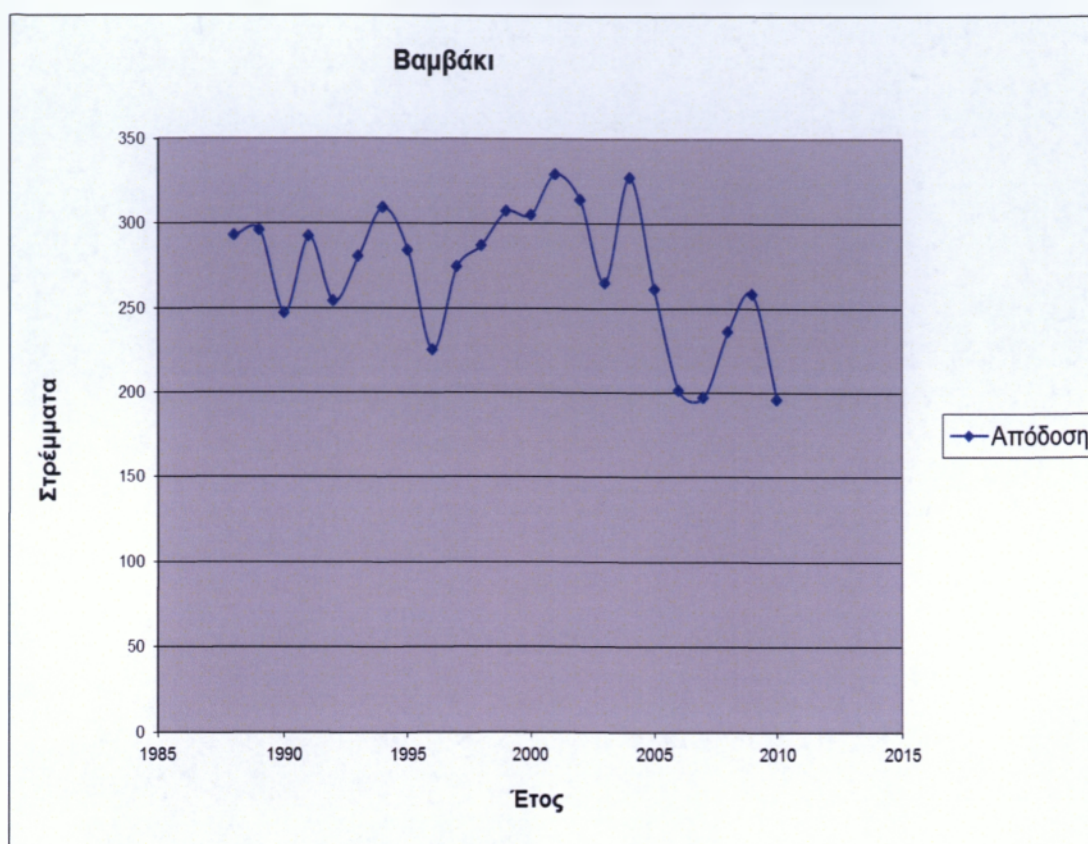
Διάγραμμα 13. Έκταση (στρέμματα) βαμβακιού

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 14. Παραγωγή (τόνοι) βαμβακιού

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Διάγραμμα 15. Απόδοση (κιλά/στρέμμα) βαμβακιού

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

Ο παρακάτω Πίνακας 10, παρουσιάζει την τιμή παραγωγού και την ακαθάριστη αξία παραγωγής βαμβακιού (1988 – 2010). Για την διερεύνηση των στοιχείων, το σύνολο των ετών χωρίστηκε σε τέσσερις χρονικές περιόδους, 1^η περίοδος 1988-1991, 2^η περίοδος 1992-1999, 3^η περίοδος 2000-2005 και 4^η περίοδος 2006-2010.

Κατά τη 1^η περίοδο 1988 – 1991, υπήρξε μείωση στην τιμή παραγωγού βαμβακιού (0,40 €/ κιλό το 1991 από 0,70 €/κιλό το 1988) που επέφερε ανάλογες μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (476.509 χιλ. € το 1991 από 305.981 χιλ. € το 1988).

Την επόμενη χρονική περίοδο 1992 – 1999, υπήρξε αμετάβλητη η τιμή παραγωγού βαμβακιού (0,76 €/ κιλό το 1999 από 0,76 €/κιλό το 1992) που επέφερε αυξήσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (1.007.190 χιλ. € το 1999 από 627.412 χιλ. € το 1992).

Κατά το διάστημα 2000 - 2005, υπήρξε αύξηση στην τιμή παραγωγού βαμβακιού (0,90 €/ κιλό το 2005 από 0,87 €/κιλό το 2000) που επέφερε μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (851.400 € το 2005 από 1.080.059 € το 2000).

Τέλος, για το διάστημα 2006 - 2010, πρέπει να σημειωθεί πως για το έτος 2010 δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία οπότε η ανάλυση θα αφορά την περίοδο 2006 - 2009 οπότε η τιμή παραγωγού βαμβακιού αυξήθηκε (0,32 €/ κιλό το 2009 από 0,31 €/κιλό το 2006) που επέφερε μειώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής (192.000 χιλ. € το 2009 από 237.474 χιλ. € το 2006).

Πίνακας 10. Τιμή παραγωγού και ακαθάριστη αξία παραγωγής βαμβακιού (1988 – 2010)

Έτος	Τιμή παραγωγού *		Ακαθ. Αξία παραγωγής	
	€/κιλό	Δείκτης	Χιλ. €	Δείκτης
1988	0,40	100,00	302.981	100,00
1989	0,46	115,00	388.989	128,39
1990	0,53	132,50	355.595	117,37
1991	0,7	175,00	476.509	157,27
1992	0,76	190,00	627.412	207,08
1993	0,81	202,50	800.837	264,32
1994	0,84	210,00	1.001.162	330,44
1995	0,81	202,50	1.019.149	336,37
1996	0,86	215,00	830.891	274,24
1997	0,86	215,00	916.747	302,58
1998	0,8	200,00	944.241	311,65
1999	0,76	190,00	1.007.190	332,43
2000	0,87	217,50	1.080.059	356,48
2001	0,72	180,00	897.724	296,30
2002	0,88	220,00	995.720	328,64
2003	1,03	257,50	1.001.160	330,44
2004	0,88	220,00	1.104.206	364,45
2005	0,9	225,00	851.400	281,01
2006	0,31	77,50	237.274	78,31
2007	0,42	105,00	280.636	92,62
2008	0,20	50,00	134.000	44,23
2009	0,32	80,00	192.000	63,37
2010	-	-	-	-

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, 2011

5.3.3. Επιπτώσεις στην παραγωγή βαμβακιού

Η καλλιέργεια βάμβακος επηρεάστηκε από τις μεταβολές που επέβαλλε η νέα Κ.Α.Π. Η μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, με έτος βάσης το 1988, δεν ήταν σημαντική καθώς η καλλιεργούμενη έκταση κατά το 2010 είναι στο ίδιο επίπεδο με αυτό του 1988. Ωστόσο, σε επίπεδα παραγωγής και απόδοσης, οι μειώσεις είναι σημαντικές και γι' αυτό το γεωργικό προϊόν. Συγκεκριμένα, η παραγωγή το διάστημα 1988 – 2010 σημείωσε μείωση κατά 33,32% και η απόδοση κατά 33,11%.

Ανάλογη πορεία με τη ζάχαρη είχε και το βαμβάκι βάσει των μεταρρυθμίσεων της Κ.Α.Π. Συγκεκριμένα, από το 1988 – 1991 η καλλιέργεια παρουσίασε σχετική σταθερότητα. Κατά το διάστημα 1992 – 1999 και 2000 – 2005 υπήρξε σημαντική αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων που είχαν ως αποτέλεσμα τη ακόμη σημαντικότερη αύξηση της παραγωγής και της σχετικής αύξησης της απόδοσης, το γεγονός αποδίδεται στην αυξημένη στην τιμή του βαμβακιού λόγω της επιδότησης. Από το 2006 έως το 2010, η καλλιέργεια παρουσιάζει κάμψη, με εξαίρεση το έτος 2006, για όλα τα άλλα έτη παρατηρείται μείωση στην έκταση, στην παραγωγή αλλά και στην απόδοση. Η μεταβολή των επιδοτήσεων είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της καλλιέργειας στο επίπεδο του 1988 ως προς τη έκταση, αλλά τη σημαντική μείωση της παραγωγής στα χαμηλότερα επίπεδα για όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

Κεφάλαιο 6 - Οι προοπτικές εξέλιξης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

6.1. Το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η μακρά διαδρομή της σύμπραξης της Ελλάδας στην /Ευρωπαϊκή Ένωση μαρτυρά ότι η κρίση της ελληνικής γεωργίας οφείλεται στην συγκυριακή ως επί το πλείστον αντιμετώπιση των συμπτωμάτων, αντί της καταπολέμησης των διαρθρωτικών αιτίων. Το οικονομικό και κοινωνικό αδιέξοδο της «Ελλάδας της υπαίθρου» σχετίζεται με πολιτικά ελλείμματα τόσο σε επίπεδο μικροδιαχείρισης όσο και σε επίπεδο μακροδιαχείρισης. Η μικροδιαχείριση αφορά κυρίως στο εθνικό επίπεδο δράσης. Η μακροδιαχείριση αφορά στο συνολικό ευρωπαϊκό επίπεδο δράσης. Μικροδιαχείριση και μακροδιαχείριση συνδέονται μεταξύ τους και αποτελούν ένα ενιαίο όλο.

Το μέλλον της ευρωπαϊκής γεωργίας, συνεπώς και της ελληνικής, αρχίζει εκ νέου να διεκδικεί υψηλή θέση στην ατζέντα της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η ατζέντα αυτή κωδικοποιείται ως «Κ.Α.Π. μετά το 2013». Η μελλοντική Κ.Α.Π. πρέπει να βρεθεί στο επίκεντρο ενός εις βάθος διαλόγου και «εκ των άνω προς τα κάτω (πολιτικό σύστημα) και «εκ των κάτω προς τα άνω» (αντιπροσωπευτικοί φορείς των αγροτών) στην Ελλάδα.

Ως εθνικό σύστημα δράσης υπάρχει υποχρέωση έγκαιρα να διαμορφωθεί και να κωδικοποιηθεί το εθνικό διαπραγματευτικό πλαίσιο και οι ελληνικές προτεραιότητες, ώστε να τις ενταχθούν αποτελεσματικά στην ευρωπαϊκή συνθετική διαδικασία. Το ελληνικό διαπραγματευτικό πλαίσιο οφείλει να ξεκινήσει από τις ακόλουθες παραδοχές (Παπαστάμκου, 2010):

- 1) Η ευρωπαϊκή αγροτική πολιτική είναι πολιτική του παρόντος και του μέλλοντος με προφανή και αδιαμφισβήτητη προστιθέμενη αξία.
- 2) Η αγροτική πολιτική στην Ε.Ε. πρέπει να παραμείνει κοινή. Ολική ή μερική επανεθνικοποίηση πρέπει να αποτραπεί.
- 3) Ο γεωργικός τομέας συμβάλλει στην παραγωγή δημοσίων αγαθών υπέρ του κοινωνικού συνόλου. Απαιτείται εις αντάλλαγμα επαρκής δημόσια (ευρωπαϊκή) χρηματοδοτική στήριξη.

- 4) Η απόφαση ως προς το πρότυπο της ευρωπαϊκής αγροτικής πολιτικής και τους στόχους που αυτό θα υπηρετεί, πρέπει να προηγηθεί εκείνης των αναγκαίων δημοσιονομικών πόρων.
- 5) Ο γεωργικός τομέας, λόγω των ιδιοτελειών του (ευμετάβλητο τιμών, καιρικά φαινόμενα κ.ά.) αλλά και της σπουδαιότητάς του (διατροφική επάρκεια, ασφάλεια και ποιότητα) δεν μπορεί να αφεθεί πλήρως στους κανόνες της αγοράς.
- 6) Οι άμεσες ενισχύσεις στους ευρωπαίους γεωργούς πρέπει να διατηρηθούν, σε αντίθεση με τη θέση ορισμένων κρατών μελών που τάσσονται κατά της άμεσης εισοδηματικής στήριξης και ζητούν κατεύθυνση των πόρων μόνο στον β' πυλώνα.
- 7) Απαιτούνται στοχευμένες δράσεις και στήριξη στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές επί τη βάση της αρχής της υπεραναλογικότητας. Η άμβλυνση των χωρικών, διαρθρωτικών και δημογραφικών προβλημάτων του ορεινού και νησιωτικού χώρου αποτελούν πρόκληση αποτελεσματικής πολιτικής διαχείρισης. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι μειονεκτούσες περιοχές δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται με την πολιτική προσέγγιση του μέρους άρα και του μεριδίου ενός ενιαίου όλου.
- 8) Αναγκαία κρίνεται η προσαρμογή στα σήματα των νέων προκλήσεων, δηλαδή στις τάσεις για μια νέου τύπου βιώσιμη και ανταγωνιστική γεωργία. Προτεραιότητα διεκδικούν η υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών, η εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, καθώς και η αξιοποίηση, στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του ευρωπαϊκού γεωργικού τομέα, ήτοι η παραγωγή προϊόντων υψηλής ασφάλειας και ποιότητας.
- 9) Ζητούμενο είναι η ριζική αναρρύθμιση του πλαισίου των συνεταιριστικών οργανώσεων και η ενίσχυση του ρόλου τους.
- 10) Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τον εξορθολογισμό της αγοράς, την παρακολούθηση της διαφάνειας της εφοδιαστικής αλυσίδας και την μείωση της ψαλίδας μεταξύ τιμών παραγωγού και τιμών καταναλωτή.

Ο αγροτικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικονομικού και κοινωνικού ιστού της ελληνικής υπαίθρου. Αναπτύσσοντας την ελληνική υπαίθρο, ανεβαίνει η περιφερειακή ταχύτητα της Ελλάδας.

Η σχέση μεταξύ της κοινωνίας των ελλήνων αγροτών και της πολιτικής εκπροσώπησης ζητεί τον γόνιμο επαναπροσδιορισμό της επί τη βάσει μιας μακροπολιτικής ατζέντας, η οποία δεν πρέπει να παραμείνει ανώνυμη και απόμακρη. Πολύ περισσότερο δεν πρέπει να είναι προϊόν ενός προσχηματικού διαλόγου, αλλά το συμπεφωνημένο θεμέλιο μιας δημιουργικής φυγής προς τα εμπρός (Παπαστάμκου, 2010).

6.2. Εξελίξεις και προοπτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)

Ο διαγνωστικός έλεγχος της Κ.Α.Π. θεωρείται πρόωρος μια που η μεταρρύθμισή της που άρχισε το 2003 ολοκληρώθηκε πριν ένα χρόνο και μάλιστα με μεταβατικές διατάξεις που φθάνουν μέχρι το 2011.

Συνεπώς, είναι πρόωρο να τεθεί σε συζήτηση ο έλεγχος της ΚΑΠ πριν ακόμα ολοκληρωθεί η μεταρρύθμισή της και πριν αφομοιωθούν οι μεταβολές που αποφασίστηκαν. Από την άλλη πλευρά δεν έχουν μέχρι σήμερα καταγραφεί πλήρως τα αποτελέσματα, οι επιπτώσεις της ΚΑΠ, ούτε βέβαια έχουν αποτιμηθεί ορισμένοι φιλόδοξοι στόχοι, σύμφωνα με τους οποίους η νέα ΚΑΠ πρέπει να είναι λιγότερο γραφειοκρατική, περισσότερο φιλική προς το περιβάλλον, συντονισμένη με τις ανάγκες της αγοράς, προσαρμοσμένη με τις προτεραιότητες και τις απαιτήσεις των καταναλωτών, ενισχυτική της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων (Λαμπαδαρίου, 2009).

Το 2000 με την AGENDA η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρούσαν ότι οι όποιες αποφάσεις θα ισχύσουν μέχρι το 2006. Αντί για την προβλεπόμενη ενδιάμεση επανεξέταση το 2003 προέκυψε η ριζική μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π., που άλλαζε τη μορφή και τη φιλοσοφία της παρεχόμενης στήριξης, με την αποσύνδεση των ενισχύσεων από την παραγωγή. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 2003 - 2004 που άρχισε να εφαρμόζεται στα κράτη - μέλη το 2005 - 2006 αναμενόταν ότι θα ισχύσει μέχρι

το 2013. Αντί για αυτό μας προέκυψε ο υπό κρίση διαγνωστικός έλεγχος της Κ.Α.Π. με ρυθμίσεις που ισχύουν από το 2009.

Απαιτείται λοιπόν ένα σταθερό πολιτικό περιβάλλον και μια Κ.Α.Π. με σαφείς και υλοποιήσιμες πολιτικές που θα πρέπει να έχουν ευρύ χρονικό ορίζοντα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η τρέχουσα συγκυρία χαρακτηρίζεται από την έντονη αστάθεια των αγορών στα διατροφικά αγροτικά προϊόντα, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με αναλύσεις, αναμένεται στα επόμενα χρόνια σημαντική αύξηση της ζήτησης τροφίμων και ο περιορισμός των διαθέσιμων καλλιεργούμενων εκτάσεων, με αποτέλεσμα να τίθεται ζήτημα διατροφικής ασφάλειας και παραγωγικής ικανότητας της ευρωπαϊκής γεωργίας για τη σταθερή και ασφαλή προμήθεια τροφίμων στους πολίτες της.

Το γεγονός αυτό και μόνο αυτό, θέτει ως προτεραιότητα περισσότερο αναγκαία τη συζήτηση για το μέλλον της ευρωπαϊκής γεωργίας και το ρόλο της στην παγκόσμια ζήτηση τροφίμων και λιγότερο εκείνη που αφορά στο διαγνωστικό έλεγχο της πορείας της Κ.Α.Π. (Λαμπαδαρίου, 2009).

Δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν οι υφιστάμενες προκλήσεις, αλλά και οι νέες που επιδιώκονται, χωρίς την ανάγκη εκ νέου προσανατολισμού και στήριξης της ευρωπαϊκής γεωργίας προς ένα αμιγώς διατροφικό και βιώσιμο παραγωγικό σύστημα για ένα επαρκές βάθος χρόνου.

Η συγκυρία που έχει διαμορφωθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον αγροτικό τομέα χαρακτηρίζεται με τη συνεχή ριζική μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. από το 2003 μέχρι το 2007. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. που άρχισε το 2003 στην διάρκεια της ελληνικής προεδρίας και ολοκληρώθηκε το 2007 με την μεταρρύθμιση των οπωροκηπευτικών χαρακτηρίζεται από (Λαμπαδαρίου, 2009):

- 1) Την αποσύνδεση των ενισχύσεων από την παραγωγή.
- 2) Την πολλαπλή συμμόρφωση.
- 3) Την μεταφορά πόρων από την α΄ στον β΄ πυλώνα (διακύμανση των ενισχύσεων).

Η μέχρι σήμερα αποτίμηση της μεταρρύθμισης στην Ελλάδα έχει θετικά και αρνητικά με σημαντικότερη θετική πτυχή εκείνη της κατοχύρωσης των ενισχύσεων και τον προσανατολισμό της παραγωγής στις ανάγκες της αγοράς, ενώ σημαντικότερη αρνητική επίπτωση εκείνη της συρρίκνωσης της παραγωγής, με κυριότερα θύματα τον τομέα του καπνού και των τεύλων.

Είναι σαφές πλέον ότι απαιτείται μια Κ.Α.Π. που πρέπει να είναι απλή για να γίνεται κατανοητή, ρεαλιστική για να είναι εφαρμόσιμη, ειλικρινής για να είναι πιστευτή, αποτελεσματική για να έχει αντίκρισμα.

Είναι φανερό ότι ο προσανατολισμός των αγροτών στην παραγωγή ποιοτικών τροφίμων τείνει να αποτελεί περισσότερο ζήτημα της αγοράς και λιγότερο ζήτημα πολιτικής. Εκφράζονται σοβαρές επιφυλάξεις στη συμπληρωματική πολιτική της Κ.Α.Π. που αφορά το ποιοτικό παρακράτημα και στο κατά πόσο μπορεί το εργαλείο αυτό (το οποίο μάλιστα διευρύνεται) να συμβάλλει ουσιαστικά στις απαιτήσεις ποιότητας που επιδιώκει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τονίζεται ότι η διαχείριση αυτής της ποιοτικής πολιτικής παρουσιάζει δυσκολίες, αυξάνοντας την ήδη υπάρχουσα γραφειοκρατία της Κ.Α.Π. Η διαχειριστική λογική που συνήθως διέπει το ποιοτικό παρακράτημα, δε φαίνεται ικανή να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις της αγοράς, που κρίνει την ποιότητα και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των προϊόντων. Οφείλεται μια εκ νέου αναλυτική συζήτηση των κριτηρίων και των απαιτήσεων που διασφαλίζουν την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και την ανάλογη ανταπόδοσή της στο εισόδημα των παραγωγών η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις δεν διασφαλίζεται (Λαμπαδαρίου, 2009).

Ο λεγόμενος «δεύτερος πυλώνας» της Κ.Α.Π. χρειάζεται για να στηριχθούν οι επενδύσεις, η βελτίωση των υποδομών και η δημιουργία συμπληρωματικών πηγών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, αρκεί να υπάρχουν δεσμευτικοί κανόνες στον πρωτογενή τομέα και εξισορροπημένοι πόροι για τη μεταποίηση.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις θεωρείται κρίσιμη και αναγκαία η επένδυση στο περιβάλλον και η προτεραιότητα αυτή συνδέεται με τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία είναι στο επίκεντρο του προβληματισμού και των ανησυχιών του ευρωπαίου πολίτη του ευρωπαίου γεωργού. Οι κλιματικές αλλαγές, η λειψυδρία, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η ρύπανση εδαφών και των υδάτων, η αισθητική υποβάθμιση, αποτελούν

τους μεγάλους κινδύνους του σήμερα και κυρίως του αύριο (Λαμπαδαρίου, 2009).

6.3. Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το μέλλον της Κ.Α.Π.

Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το μέλλον της Κ.Α.Π. εστιάζουν κυρίως στα ακόλουθα (Μπατζελή, 2008:11-13):

- 1) Μια ενίσχυση των πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με εθνική συγχρηματοδότηση δημιουργεί μια γεωργία πολλαπλών ταχυτήτων και ποικιλόμορφων γεωργικών μοντέλων.
- 2) Μια μεταφορά πόρων στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης από τις άμεσες ενισχύσεις αποδυναμώνει την ανταγωνιστικότητα, την εμπορικότητα και την ποιότητα των τροφίμων και των γεωργικών προϊόντων γενικότερα.
- 3) Η σταθεροποίηση των γεωργικών δαπανών στα πλαίσια των εθνικών φακέλων εφαρμόζοντας παράλληλα την πλήρη αποσύνδεση θα πρέπει να συνδυαστεί με ενισχυμένα μέτρα παραγωγικής δραστηριότητας.
- 4) Η πολιτική της διαφοροποίησης αλλά και της περιφερειοποίησης έχουν νόημα και αποτέλεσμα μόνο και εφόσον συνδυαστούν με μέτρα αγοράς και με μηχανισμό διαχείρισης κρίσεων.
- 5) Η διατήρηση των ενισχύσεων του 1^{ου} πυλώνα είναι σκόπιμο να συμπληρωθεί με επιπλέον πολιτικές που σταθεροποιούν τις αγορές, εγγυώνται την ασφάλεια του εισοδήματος από αθέμιτο ανταγωνισμό και φυσικές καταστροφές.
- 6) Η δημιουργία ανεξάρτητων τομεακών ταμείων στα πλαίσια του 1^{ου} πυλώνα μπορεί συγκυριακά να δημιουργεί ασφάλεια στην Κ.Α.Π. αλλά μελλοντικά την οδηγεί σε διάσπαση.
- 7) Η εξισορρόπηση της διαχείρισης των γεωργικών και αστικών περιοχών αποτελεί στόχο μιας ολοκληρωμένης περιφερειακής ανάπτυξης.
- 8) Αναδιανομή εισοδηματικής σταθερότητας, δηλαδή ενιαία ενίσχυση ανά εκτάριο.

- 9) Διαχείριση κρίσεων: κοινοτική ή εθνική πολιτική στήριξης αγορών και εισοδημάτων.

6.3.1. Ο «έλεγχος υγείας» (health check) της ΚΑΠ και μελλοντικές εξελίξεις

Μέρος της τελικής συμφωνίας του 2003 για την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, ήταν και η υποχρέωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να υποβάλει έκθεση, στο ενδιάμεσο 2008, βάσει της οποίας να εξεταστεί κατά πόσον διάφορες πτυχές του συστήματος της Ενιαίας Αποδευμένης Ενίσχυσης (ΕΑΕ) λειτουργούν ομαλά (στο πλαίσιο μάλιστα των δεδομένων δημοσιονομικών προοπτικών, όπως έχουν αποφασιστεί από τα Συμβούλια Κορυφής) ή χρειάζονται να προβλεφθούν διορθωτικές αλλαγές στην πορεία μέχρι το 2013.

Για όλη αυτή τη διαδικασία επιλέχτηκε ο όρος «έλεγχος υγείας» του συστήματος, και όχι «ενδιάμεση αναθεώρηση», όπως είχε γίνει στο παρελθόν, για να αποφευχθούν διάφοροι συνειρμοί σε σχέση με ό,τι έχει προηγηθεί της νέας ΚΑΠ.

Έχει γίνει, πάντως, εξ αρχής σαφές ότι ο «έλεγχος υγείας» δεν ασχολήθηκε με θέματα δημοσιονομικού χαρακτήρα, όπως ο προϋπολογισμός των γεωργικών ταμείων. Ο «έλεγχος υγείας» θα αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο για την μελλοντική χρηματοδότηση και γενικά τον προσανατολισμό της Κ.Α.Π. μετά το 2013, στο πλαίσιο των μελλοντικών Δημοσιονομικών Προοπτικών που προσδιορίζονται για το διάστημα 2013 – 2020 (Πέζαρος, 2007:18).

Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η χρηματοδότηση των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων θα πρέπει να προέλθει από τον β' πυλώνα της Κ.Α.Π., στο πλαίσιο της πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη. Λόγω όμως της ανεπάρκειας των πόρων του Β' πυλώνα, η Commission ευνοεί την υποχρεωτική μεταφορά πόρων από τον Α' στο Β' πυλώνα, με αύξηση του σημερινού ποσοστού της υποχρεωτικής διαφοροποίησης, από 5% σε 13% το 2013, αυξάνοντας δηλαδή το ποσοστό της υποχρεωτικής διαφοροποίησης κατά 2% ετησίως από 2010 και μετά. Παρά την ανάγκη

εξεύρεσης πόρων για την περαιτέρω ενίσχυση του β' πυλώνα, θα πρέπει να εκτιμηθεί ότι (Πέζαρος, 2007:18):

- 1) Οι δύο πυλώνες της Κ.Α.Π. είναι συμπληρωματικοί και όχι ανταγωνιστικοί μεταξύ τους, και κατά συνέπεια, δεν μπορεί ο ένας να αναπτύσσεται σε βάρος του άλλου.
- 2) Η ανεπάρκεια πόρων στον β' πυλώνα οφείλεται αποκλειστικά στους χειρισμούς που προηγήθηκαν των αποφάσεων κορυφής για τις δημοσιονομικές προοπτικές που τελούν σε ισχύ μέχρι και το 2013. Κατά συνέπεια, η περαιτέρω ενίσχυση του β' πυλώνα, εφόσον κρίνεται πράγματι αναγκαία, θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο των επόμενων δημοσιονομικών προοπτικών μετά το 2013, ώστε να προβλεφθεί γενναία χρηματοδότηση, πέραν και εκτός του α' πυλώνα.

Είναι πολύ πιθανόν ότι η πρόταση αύξησης της υποχρεωτικής διαφοροποίησης θα συνδυαστεί με πρόταση θέσπισης ανώτατου κατωφλίου στο σύνολο των ενισχύσεων που καταβάλλονται σε μεγάλες εκμεταλλεύσεις. Για τα συμφέροντα της Ελλάδας, μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν οπωσδήποτε θετική, εάν μάλιστα το μέτρο αυτό προκρινόταν ως το μόνο μέσον που θα μπορούσε να οδηγήσει σε σοβαρή ενίσχυση του β' πυλώνα. Είναι όμως βέβαιο ότι μια τέτοια πρόταση θα είχε τη σθεναρή αντίδραση μιας σειράς νέων κρατών μελών με μεγάλες εκμεταλλεύσεις, οι οποίες θα θίγονταν σοβαρά από μια τέτοια ρύθμιση.

Για το λόγο αυτό και για να παρακαμφθούν κατά το δυνατό οι αναμενόμενες αντιδράσεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εμφανίζεται να προκρίνει, αφενός την κλιμάκωση των περικοπών και αφετέρου, την επιστροφή των εξοικονομήσεων στο ίδιο το κράτος μέλος από το οποίο προήλθαν, για την αντιμετώπιση προβλημάτων τους, είτε στο πλαίσιο του Β' πυλώνα τους είτε στο πλαίσιο ενός αναθεωρημένου άρθρου 69 του Κανονισμού 1782/03 (Πέζαρος, 2007:18).

Είναι σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ευνοεί την γενίκευση της ολικής αποδέσμευσης σε όσους τομείς εξακολουθεί να ισχύει αυτή η δυνατότητα βάσει των υφιστάμενων κανονισμών. Ούτως ή άλλως, οι υφιστάμενες δυνατότητες μερικής δέσμευσης ήταν αποτέλεσμα και μόνο του τελικού συμβιβασμού για την υιοθέτηση της νέας Κ.Α.Π. το 2003.

Λαμβανομένου υπόψη ότι κάτι τέτοιο θα συνεπάγεται ανακατανομή των «ιστορικών» ενισχύσεων μεταξύ των παραγωγών, μια τυχόν υποχρεωτική ρύθμιση αυτού του είδους, και μάλιστα πριν το 2013, δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή, παρά μόνο σε βάθος χρόνου, δηλαδή όταν τα σημερινά κατανεμηθέντα δικαιώματα θα έχουν χάσει σε μεγάλο βαθμό την

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξακολουθεί να εξετάζει, όχι μόνο την απλοποίηση του συστήματος, αλλά και την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων πρακτικών και ελέγχων για την ορθή εφαρμογή του καθεστώτος, προσαρμόζοντας τις κανονιστικές απαιτήσεις και τις ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές πρακτικές, ώστε να είναι ευθέως σχετικές με τους στόχους της πολλαπλής συμμόρφωσης.

Λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της περιβαλλοντικής κυρίως διάστασης της πολλαπλής συμμόρφωσης, τόσο για το εσωτερικό της Ένωσης όσο και για την προβολή της στο διεθνές επίπεδο, η Επιτροπή είναι βέβαιο ότι θα εντείνει τις πιέσεις προς τα κράτη μέλη για ενίσχυση των εθνικών μηχανισμών διαχείρισης και ελέγχου του συστήματος (Πέζαρος, 2007:18).

6.4. Η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και οι μελλοντικές προοπτικές για την Ελλάδα

Επιγραμματικά, θα μπορούσαν να επισημανθούν τα εξής θέματα που, μεταξύ άλλων, μπορούν να έχουν και σημαντικές πολιτικές διαστάσεις στο άμεσο μέλλον για την Ελλάδα (Πέζαρος, 2007:21):

- 1) Το ενδεχόμενο γενίκευσης της συγχρηματοδότησης του α΄ πυλώνα μετά το 2013 προσφέρει έδαφος στην έκφραση σκεπτικισμών και φόβων, εν πολλοίς δικαιολογημένων, για μια αναπόδραστη πορεία σταδιακής επανεθνικοποίησης της Κ.Α.Π. Μπορεί όμως κανείς να αντιτάξει ότι η υφιστάμενη εξαρχής συγχρηματοδότηση της ΚΑΠ στον β΄ πυλώνα δεν στάθηκε εμπόδιο στην σημαντική ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής σ΄ αυτόν τον τομέα και την ενσωμάτωση σ΄ αυτόν των εθνικών ιδιαιτεροτήτων και επιδιώξεων. Σε κάθε όμως περίπτωση, η γενίκευση της συγχρηματοδότησης θα έχει σοβαρές δημοσιονομικές

επιπτώσεις για τον προϋπολογισμό στην Ελλάδα, με τις επακόλουθες πολιτικές διαστάσεις μιας τέτοιας εξέλιξης.

- 2) Από την πρώτη κιόλας εφαρμογή της Ενιαίας Αποδεδειγμένης Ενίσχυσης έγινε φανερό ότι τελικώς η αγορά είναι εκείνη που προσδιορίζει τη μορφή αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και όχι οι κρατικοδιοικητικοί σχεδιασμοί και παρεμβάσεις, όπως λανθασμένα επιχειρούνταν για πολλές δεκαετίες.
- 3) Η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. κάνει ευκολότερη και αποτελεσματικότερη την ανάδειξη των όποιων συγκριτικών πλεονεκτημάτων διαθέτει η ελληνική γεωργία, πράγμα που θα έχει ευεργετικές επιπτώσεις στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα.
- 4) Πολλά ερωτηματικά δημιουργούνται από τις επικείμενες επιπτώσεις που θα έχει μια μελλοντική συμφωνία στον Π.Ο.Ε. και οι δεσμεύσεις που θα αναληφθούν. Είναι βέβαιο ότι ένα από τα σοβαρότερα αποτελέσματα θα είναι η περαιτέρω αύξηση των εισαγωγών από τρίτες χώρες στην Ευρώπη και συνεπώς στην Ελλάδα, με τις συνακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις στο ούτως ή άλλως αρνητικό γεωργικό εμπορικό ισοζύγιο. Όμως, θα υπάρξει εξίσου και έδαφος δημιουργίας ευκαιριών σε αγορές τρίτων χωρών και για τα ελληνικά προϊόντα αιχμής, αρκεί να δημιουργηθεί ένας «αέρας εξωστρέφειας» των παραγωγών σε επιχειρηματική βάση με την πολιτεία να συνδράμει με θεσμούς και μηχανισμούς για την δημιουργία υποδομών διακίνησης, εμπορίας, ανάδειξης και προώθησης των ποιοτικών ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές.
- 5) Από πλευράς συνολικής στήριξης του αγροτικού τομέα, πολλά θα εξαρτηθούν από την μορφή και το περιεχόμενο που θα λάβουν οι νέες δημοσιονομικές προοπτικές, για την περίοδο μετά το 2013 και πιθανότατα μέχρι το 2020.
- 6) Τέλος, επισημαίνεται η επιτακτική ανάγκη διαμόρφωσης μιας Εθνικής Στρατηγικής για μια μελλοντική γεωργία χωρίς τη βοήθεια των επιδοτήσεων στο απώτερο μέλλον.

6.5. Οι δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 2007 - 2013

Ήδη από τον Οκτώβριο του 2002 οι αρχηγοί των κυβερνήσεων των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν στις Βρυξέλλες κατά την διάρκεια του Συμβουλίου Κορυφής, το ανώτατο όριο των δαπανών για τον υποτομέα 1α (στήριξη των αγορών γεωργικών προϊόντων) όχι μόνο για την περίοδο 2000 - 2006 αλλά και για την επόμενη.

Έτσι κατά την περίοδο 2007 - 2013, το ύψος των δαπανών του υποτομέα 1α δεν θα μπορεί να υπερβαίνει σε πραγματικές τιμές κατ' έτος το ανώτατο όριο των δαπανών του 2006 και σε ονομαστικές τιμές θα πρέπει να διατηρηθεί κάτω από το όριο των δαπανών του 2006 επαυξημένο κατά 1% ετησίως. Με βάση το παραπάνω δημοσιονομικό πλαίσιο αποφασίστηκε η ενδιάμεση αναθεώρηση της Κ.Α.Π. το 2003.

Για τη νέα περίοδο 2007 - 2013, ήδη από το 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τα δημοσιονομικά μέσα για την επίτευξη των πολιτικών της νέας διευρυμένης Ένωσης, δηλαδή την ανάπτυξη και ευημερία, σεβόμενη τις αποφάσεις του Συμβουλίου των Βρυξελλών και θέτοντας ως όριο συνολικών δαπανών του Προϋπολογισμού το 1,14% του Α.Ε.Ε. (Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος) (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2010).

Στην κατηγορία «Διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων» το σύνολο των πιστώσεων που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανερχόταν σε 404.655 εκατ. ευρώ, δηλαδή 301.074 εκατ. ευρώ για τη στήριξη των αγορών, 88.573 εκατ. ευρώ για την αγροτική ανάπτυξη και 10.045 για λοιπά περιβαλλοντικά μέτρα.

Το θέμα συζητήθηκε καταρχήν επί λουξεμβουργιανής προεδρίας το Ιούνιο 2005 χωρίς όμως να ληφθεί απόφαση. Η απόφαση λήφθηκε τον Δεκέμβρη 2005 με τη βρετανική προεδρία και αφού παρουσιάστηκαν δύο συμβιβαστικές προτάσεις. Σύμφωνα με την τελευταία, οι δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 2007 - 2013 ορίζονται ως εξής (ποσά εκφρασμένα σε σταθερές τιμές 2004) (ΥΠΑΑΤ, 2010):

- 1) Σύνολο δαπανών 862.363 εκατ. ευρώ για πιστώσεις υποχρεώσεων που αντιπροσωπεύει το 1,045% του Α.Ε.Ε. της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- 2) Συνολικό ποσό για την επταετία 371.245 εκατ. ευρώ σε τιμές 2004, εκ των οποίων για τη στήριξη των αγορών 293.105 εκατ. ευρώ, 69,75 εκατ. ευρώ για την αγροτική ανάπτυξη, 3,8 δις ευρώ για την αλιεία και 4,59 δις ευρώ για λοιπά μέτρα περιβάλλοντος.
- 3) Η κατανομή του ποσού των 293.105 εκατ. ευρώ για την στήριξη των αγορών θα είναι 256.333 εκατ. ευρώ για τις 15 παλαιές χώρες, 28.803 εκατ. ευρώ για τις 10 νέες χώρες και 7.969 εκατ. ευρώ για την Βουλγαρία - Ρουμανία.
- 4) Η περικοπή των δαπανών γίνεται από τις 15 παλαιές χώρες και θα εφαρμοσθεί σύμφωνα με το άρθρο 11 του Καν.1782/2003, το οποίο αναφέρει ότι προκειμένου να τηρηθούν τα ετήσια ανώτατα όρια που καθορίζονται στις δημοσιονομικές προοπτικές αποφασίζεται αναπροσαρμογή των άμεσων ενισχύσεων.
- 5) Στον τομέα της στήριξης των αγορών, η Ελλάδα σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, θα εισπράξει 16.025 εκατ. ευρώ ή 6,25% του συνόλου.

6.6. Η Κ.Α.Π. την περίοδο 2013 - 2020

Η συζήτηση για το μέλλον της Κ.Α.Π., μετά το 2013, είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις μελλοντικές δημοσιονομικές προοπτικές (2014 - 2020) της Ε.Ε. Από πλευράς δαπανών του προϋπολογισμού, η τάση είναι σαφής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010:1-3):

- 1) Μείωση των πόρων για την γεωργία,
- 2) Σταθεροποίηση των δαπανών της συνοχής με προσανατολισμό υπέρ των φτωχότερων νέων μελών.
- 3) Αύξηση των πόρων για την έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία.

Η αναμόρφωση της Κ.Α.Π. ήταν πάντα ένα εξαιρετικά δύσκολο έργο και αυτή τη φορά θα είναι ακόμα δυσκολότερο, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διευρυνθεί με την προσχώρηση νέων κρατών μελών, κάνοντας την διαπραγμάτευση ακόμα πιο περίπλοκη.

Η συζήτηση για την Κ.Α.Π. συνδέεται άμεσα και με τη νέα στρατηγική για την απασχόληση και την ανάπτυξη «Ευρώπη 2020», που προσαρμόζει τους στόχους της Συνθήκης της Λισσαβόνας στα νέα δεδομένα και βασίζεται στην ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με βάση τις νέες προτάσεις, η χρηματοδότηση της Κ.Α.Π. από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό παραμένει σταθερή και διαμορφώνεται στα 418,4 δισ. ευρώ για την επταετία 2014 -2 020, ενώ οριακές είναι και οι μεταβολές στα ποσά που αφορούν τις περισσότερες χώρες μέλη. Σημειώνεται ότι το επίπεδο των άμεσων ενισχύσεων (Α΄ Πυλώνας) για το 2014 στην Ελλάδα θα διαμορφωθεί στα 2.253 εκατ. €, δηλαδή όσο είναι και σήμερα.

Με τις νέες προτάσεις τίθεται ως προτεραιότητα πολιτικής η βιώσιμη παραγωγή τροφίμων και ακολουθούν, η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και η ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη. Την ίδια στιγμή, στους στόχους της μεταρρύθμισης προτάσσονται η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η βελτίωση της βιωσιμότητας και η αύξηση της αποτελεσματικότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010:4-5).

Αυτό το οποίο αλλάζει με τη νέα ΚΑΠ είναι η υποχρέωση σταδιακής μετάβασης από το μοντέλο των ιστορικών δικαιωμάτων σε ένα καθεστώς «περιφερειοποίησης» των ενισχύσεων. Αυτό σημαίνει ότι το ύψος της ενιαίας ενίσχυσης θα είναι συγκεκριμένο και ίσο για όλους τους δικαιούχους σε κάθε περιφέρεια και στην περίπτωση της Ελλάδας με βάση τις πρώτες εκτιμήσεις, θα κυμαίνεται μεταξύ 45 και 60 € ανά στρέμμα.

Η επιλογή του χρονοδιαγράμματος μετάβασης στο νέο καθεστώς ανήκει στο κράτος - μέλος, με την ελληνική πλευρά να προβληματίζεται προς το παρόν για το αν θα πρέπει η μετάβαση να είναι άμεση, δηλαδή την 1^η Ιανουαρίου 2014 ή σταδιακή μέχρι το 2019. Σε κάθε περίπτωση το 40% των χρημάτων θα χορηγείται με το νέο καθεστώς.

Ένα άλλο θέμα που προβληματίζει την ελληνική πλευρά είναι οι βοσκότοποι, οι οποίοι, εφ' όσον ενταχθούν στο σύνολό τους στο σύστημα της επιδότησης θα αφαιρούν από τις παραγωγικές γαίες κάπου το 1/3 των ενισχύσεων.

Σε κάθε περίπτωση, η νέα Κ.Α.Π αφήνει σημαντικά περιθώρια επιλογών στα κράτη - μέλη, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι είναι καιρός και η Ελλάδα να

διαμορφώσει ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010:4-5).

Συμπεράσματα

Η Κ.Α.Π. στον καπνό, στη ζάχαρη και στο βαμβάκι είναι μια πολιτική επιλογή της Ε.Ε.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρείται ότι οι καλλιέργειες του καπνού, των ζαχαρότευτλων και βαμβακιού κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο υπέστησαν σημαντικές μεταβολές τόσο ως προς την έκταση όσο και ως προς την παραγωγή ως αποτέλεσμα των συγκεκριμένων μέτρων που εφαρμόζε κάθε φορά η Κ.Α.Π.

Αρχικά, αξίζει να αναφερθεί ότι ο καπνός αποτελεί σημαντικό προϊόν για την ελληνική οικονομία τόσο ως γεωργικό προϊόν όσο ως προϊόν μεταποίησης επιπλέον άνω του 70% της εγχώριας παραγωγής κατευθύνεται στο εξωτερικό και για το λόγο αυτό ο καπνός είναι αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν. Ο κλάδος του καπνού στην ελληνική οικονομία έχει μεγάλη σημασία, λόγω της υψηλής συμμετοχής του στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας καθώς και στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού.

Η Κ.Α.Π., επηρέασε την έκταση, την παραγωγή, και την απόδοση του καπνού (ανατολικού τύπου, τύπου Berley, τύπου Virginia), κατά το χρονικό διάστημα 1988 – 2010 μέσω των χορηγούμενων επιδοτήσεων. Έτσι ο καπνός ανατολικού τύπου, σε σχέση με το έτος 1988 σημείωσε μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά 87,81% με άμεση επίδραση στην παραγωγή σε τόνους (μείωση 87,04%) παρ' ότι η στρεμματική απόδοση αυξήθηκε κατά 6,21%. Ο καπνός τύπου Berley, μέχρι το 2008 που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, είχε την ανάλογη πορεία με μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά 98,78%, μείωση της παραγωγής κατά 98,53% ενώ η στρεμματικά απόδοση σημείωσε άνοδο κατά 21,11%. Τέλος, ο καπνός τύπου Virginia με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. είχε τη μικρότερη μείωση. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις κατά το χρονικό διάστημα 1988 – 2010 μειώθηκαν κατά 51,58%, η παραγωγή κατά 39,99% ενώ η στρεμματική απόδοση αυξήθηκε κατά 26,15%.

Παρατηρείται δηλαδή ότι ουσιαστικά η καλλιέργεια του καπνού έχει συρρικνωθεί στο ελάχιστο δυνατό και η μόνη καλλιέργεια καπνού που υφίσταται είναι αυτή με τα καπνά τύπου Virginia και αυτή με πολύ μεγάλη μείωση.

Η οικονομική πολιτική θα πρέπει λοιπόν να δημιουργήσει το κατάλληλο περιβάλλον ώστε, πρώτον, να προχωρήσει γρηγορότερα η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, συμβάλλοντας στην εξομάλυνση των προβλημάτων που μπορεί να υπάρξουν κατά την μεταβατική περίοδο και, δεύτερον, να ενθαρρυνθεί ο δευτερογενής τομέας του κλάδου καπνού, προκειμένου να ενισχυθεί ο εξαγωγικός του προσανατολισμός τους, να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικότερα ο ανταγωνισμός από τα εισαγόμενα προϊόντα στην εγχώρια αγορά και να καταπολεμηθεί το λαθρεμπόριο τσιγάρων και άλλων προϊόντων καπνού που αποτελεί σημαντικό πρόβλημα.

Τα ζαχαρότευτλα, έπειτα από την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. ακολούθησαν φθίνουσα πορεία. Έτσι από τα 345.000 στρέμματα το 1988, το 2010 τα καλλιεργούμενα στρέμματα των ζαχαρότευτλων ήταν 151.300. Η μείωση στη συγκεκριμένη περίπτωση άγγιξε το 56,14% ενώ μείωση σημείωσε και η παραγωγή ζαχαρότευτλων το ίδιο διάστημα (1988 – 2010) κατά 39,47% ενώ η στρεμματική απόδοση αυξήθηκε κατά 38,04%.

Ωστόσο, οι τάσεις και οι προοπτικές στην αγορά της ζάχαρης είναι ευοίωνες. Άλλωστε η ζάχαρη είναι προϊόν με διαρκή κατανάλωση και είναι απαραίτητη στην καθημερινή διατροφή. Οι διάφοροι μετανάστες οι οποίοι υπάρχουν στην Ελλάδα έχουν ανεβάσει το ποσοστό κατανάλωσης της ζάχαρης σε υψηλά επίπεδα. Οι κύριοι ανταγωνιστές είναι οι Άγγλοι, οι Γερμανοί και κατά κύριο λόγο οι Ιταλοί.

Από την άλλη μεριά μια σημαντική ευκαιρία που έχει παρουσιαστεί και που μέχρι τώρα έμενε ανεκμετάλλευτη, είναι το γεγονός ότι μπορεί η βιομηχανία να τοποθετήσει το προϊόν της από μόνη της στα ράφια των σούπερ μάρκετ και να σταματήσει να συνεργάζεται με τους ενδιάμεσους. Βασικό κίνδυνο αποτελούν οι ανταγωνιστικές εταιρείες του εξωτερικού. Πέραν, ωστόσο, των όσων αναφέρθηκαν, οι προοπτικές του κλάδου ζάχαρης στον ελλαδικό χώρο έχουν όλα τα εχέγγυα για περαιτέρω ανάπτυξη.

Τέλος, η καλλιέργεια βαμβακιού είχε τις λιγότερες επιπτώσεις από δεν την αλλαγή της Κ.Α.Π. Η καλλιεργούμενη έκταση μετά από μία σημαντική αύξηση βρίσκεται στο επίπεδο των αρχών της δεκαετίας του 1990. Ωστόσο, η παραγωγή και η απόδοση παρουσιάζουν σημαντική μείωση 33,32% και 33,11% αντίστοιχα γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η καλλιέργεια αυτή πραγματοποιείται είτε σε περιορισμένης πλέον γονιμότητας εδάφη είτε οι

καλλιεργητικές φροντίδες εφαρμόζονται με λιγότερη επιμέλεια από τους παραγωγούς.

Η καλλιέργεια που επλήγη περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και την αποδέσμευση της ενίσχυσης από την παραγωγή ήταν αναμφισβήτητα ο καπνός. Όπως ήταν αναμενόμενο, πολλοί καλλιεργητές, δεδομένων των χαμηλών τιμών του προϊόντος, προτίμησαν να πάρουν τα χρήματα της ενιαίας ενίσχυσης και να σταματήσουν την καλλιέργεια .

Άμεσες όμως ήταν οι συνέπειες της εφαρμογής της νέας Κ.Α.Π. και στην καλλιέργεια ζαχαρότευτλων και κατά συνέπεια στην παραγωγή ζάχαρης. Η μεταβολή του καθεστώτος για τη ζάχαρη και κυρίως η μείωση κατά 36,5% της τιμής που λαμβάνουν πλέον οι παραγωγοί έπαιξαν καθοριστικό ρόλο.

Αναφορικά με το βαμβάκι, με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. σημειώθηκε μείωση της τιμής και κατ' επέκταση των εσόδων των καλλιεργητών. Ένα ακόμα πρόβλημα ως προς την πορεία της καλλιέργειας βαμβακιού είναι η μεγάλη καθυστέρηση της υπογραφής της νέας Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τους όρους και τις προϋποθέσεις καλλιέργειας βαμβακιού περιόδου 2010 - 2011.

Από τη διαχρονική σύγκριση των τριών καλλιεργειών παρατηρείται ότι, σε σχέση με την κατάσταση των καλλιεργειών αυτών κατά το τέλος της δεκαετίας του '80 και αρχές της δεκαετίας του '90, η καλλιέργεια του καπνού υπέστη τη μεγαλύτερη μείωση αφού καλλιεργείται πλέον σε πολύ περιορισμένη έκταση, η καλλιέργεια των ζαχαρότευτλων μειώθηκε σε μικρότερο βαθμό αφού η καλλιέργεια αυτή έχει περιοριστεί στο ήμισυ των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά την περίοδο εκείνη και μόνο η καλλιέργεια του βαμβακιού συγκρίνεται ως προς την έκταση αφού η παραγωγή έχει υποστεί μεγάλη μείωση.

Ως συμπέρασμα είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι η πλήρης αποδέσμευση της επιδότησης οδήγησε στη συρρίκνωση των καλλιεργειών όπως στην περίπτωση του καπνού και των ζαχαρότευτλων ενώ η μερική αποδέσμευση όπως στο βαμβάκι συμβάλει στη διατήρηση των καλλιεργειών .

Η προοπτική στην καλλιέργεια καπνού, ζαχαρότευτλων και βάμβακος προϋποθέτει την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων όπως:

- 1) Ανάληψη συντονισμένης δράσης στο επίπεδο των γεωργών, των οργανώσεών τους και των εμπλεκόμενων στην εμπορία και τη

μεταποίηση, της πολιτείας, για την προώθηση ενεργειών για την προετοιμασία, οργάνωση, σχεδιασμό, διαχείριση και δημιουργία υποδομών, και την κατάρτιση των γεωργών για τη νέα κατάσταση και τις προοπτικές της.

- 2) Διαμόρφωση άμεσου και σταθερού πλαισίου πολιτικής για τις περιόδους εφαρμογής από το 2010 - 2013, ώστε οι παραγωγοί των προϊόντων αυτών, όσο και οι επιχειρήσεις να προγραμματίσουν την παραγωγική και επιχειρηματική τους στάση.
- 3) Δημιουργία επιχειρηματικής συνείδησης και παραγωγικής δραστηριότητας στους γεωργούς μακριά από αντιλήψεις και νοοτροπίες για εγκατάλειψη της γεωργίας, γεγονός που σταδιακά θα σηματοδοτήσει και την απώλεια της παραγωγής καπνού, ζαχαρότευτλων και βαμβακιού αλλά και τη μείωση της αγροτικής οικονομίας γενικότερα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι αγροτικές συνεταιριστικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις πρέπει να δραστηριοποιηθούν πέραν των οικονομικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων και προς την κατεύθυνση της ποσοτικής και ποιοτικής ενίσχυσης της γεωργίας.

Βιβλιογραφία

1. Βλαβιανού Α., 2008, Κοινές Οργανώσεις της Αγοράς, Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκή Ένωση και Αγροτική Πολιτική, Ε.Ε.
2. ΕΛ.ΣΤΑΤ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας), 2009, Εκτάσεις καλλιεργειών, διαθέσιμο στο <http://www.statistics.gr>, ημερ. πρόσβασης 22/12/2011, Αθήνα.
3. ΕΒΖ (Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης), 2010, Γενικά στοιχεία του κλάδου, διαθέσιμο στο <http://www.ebz.gr/profile.htm#generaldata>, Ε.Β.Ζ., ημερ. πρόσβασης 19/02/2012, Αθήνα.
4. ΕΟΒ (Ελληνικός Οργανισμός Βάμβακος), 2003, Η βαμβακοκαλλιέργεια στην Ελλάδα, επεξεργασία στοιχείων, Αθήνα.
5. Ε.Ε., 2003, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Σχετικά με τη δημιουργία αειφόρου γεωργικού προτύπου για την Ευρώπη μέσω της μεταρρυθμισμένης ΚΓΠ - Οι τομείς του καπνού, του ελαιολάδου, του βάμβακος και της ζάχαρης, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0554:EL:HTML>, ημερ. πρόσβασης 11/02/2012, Αθήνα.
6. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010, Η ΚΓΠ με χρονικό ορίζοντα το 2020: η αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων όσον αφορά τη διατροφή, τους φυσικούς πόρους και το έδαφος, διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post2013/communication/com2010-672_el.pdf, Αθήνα.
7. Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΚΕΤΑ) Αττικής, 2007, Μελέτη για τις εξαγωγικές εταιρείες, Εκπόνηση: Ο.Π.Ε., Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων Πληροφοριακών Συστημάτων, Ινστιτούτου Συσκευασίας Εκδηλώσεων, Αθήνα.
8. Κιτσοπανίδης Γ., Καμενίδης Χ., 2003, Αγροτική οικονομική, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.
9. Λαμπαδαρίου Η., 2009, Ε.Ε. – Κοινή Αγροτική Πολιτική, διαθέσιμο στο http://lampadariou.wordpress.com/2009/03/30/eu_cap, ημερ. πρόσβασης 10/01/2012, Αθήνα.

10. Μαραβέγιας Ν., 1992, Αγροτική πολιτική και οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα.
11. Μάρδας Δ., 2005, Από την ΕΟΚ στην ΕΕ: Από την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς έως την πολιτική ενοποίηση του Ευρωπαϊκού χώρου, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.
12. Μπασιάκος Ε., 2007, Οι εξελίξεις της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Ε.Ε. και οι μεταρρυθμίσεις στην ελληνική γεωργία, διαθέσιμο στο http://news.kathimerini.gr / 4dcgi / _w_articles_economy _ 2 _ 21 / 01 / 2007_212957, ημερ. πρόσβασης 08/01/2012, Αθήνα.
13. Μπατζελή Κ., 2008, Οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το μέλλον της Κ.Α.Π., Ομιλία 15ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Νέων Αγροτών, Αθήνα.
14. Μπουρδάρας Δ., 2006, Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Ινστιτούτο Αγροτικών Ερευνών, Αθήνα.
15. Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.), 2005, Καθεστώτα ενίσχυσης: Βαμβάκι, διαθέσιμο στο <http://www.opekepe.gr/html / kathestota/vamvaki.html>, ημερ. πρόσβασης 24/03/2012, Αθήνα.
16. Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.), 2005, Καθεστώτα ενίσχυσης: Καπνός, διαθέσιμο στο <http://www.opekepe.gr/html/ kathestota/kapnos.html>, ημερ. πρόσβασης 08/03/2012, Αθήνα.
17. Παπαγεωργίου Κ., Δαμιανός Δ., Σπάθης Π., 2000, Αγροτική Πολιτική, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
18. Παπαγεωργίου Κ., Δαμιανός Δ., Σπάθης Π., 2005, Αγροτική πολιτική, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα.
19. Παπαστάμκου Γ., 2010, Το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, διαθέσιμο στο <http://www.neovima.gr/go.asp?do=news&id=2435>, ημερ. πρόσβασης 16/03/2012 Αθήνα.

20. Πέζαρος Π., 2007, Η τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ και η εφαρμογή της στην Ελλάδα: Θεσμικές και πολιτικές διαστάσεις, Έκδοση Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Αθήνα.
21. Σέμος Α., 2004, Αγροτική πολιτική: πολιτική αγροτικών προϊόντων, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.
22. Σέμος Α., 2004, Ευρωπαϊκή Ένωση και Κοινή Αγροτική Πολιτική, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.
23. Τόλιος Γ., 2009, Περιβάλλον και αγροτική πολιτική σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα.
24. Τσιφόρος Γ., Πετράς Ν., Μάρδα Δ., 2009, Πρόσφατες εξελίξεις στην αγορά βάμβακος, ΠΑΣΕΓΕΣ, Αθήνα.
25. ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων), 2011, Εξέλιξη της καλλιέργειας καπνού ανατολικού τύπου, διαθέσιμο στο http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/karnos_anat.htm, ημερ. πρόσβασης 10/03/2012, Αθήνα.
26. ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων), 2011, Εξέλιξη της καλλιέργειας του σύσπορου βαμβακιού, διαθέσιμο στο http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/bambaki.htm, ημερ. πρόσβασης 10/03/2012, Αθήνα.
27. ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων), 2011, Εξέλιξη της καλλιέργειας των ζαχαρότευτλων, διαθέσιμο στο http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/zaxaroteftla.htm, ημερ. πρόσβασης 10/03/2012, Αθήνα.
28. ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων), 2010, Δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 2007 – 2013, διαθέσιμο στο http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/Works/CAP_Evolution&Perspectives_March2011_GR.pdf, ημερ. πρόσβασης 10/03/2012, Αθήνα.
29. Χριστόδουλος Π., 2009, Η αναμόρφωση του καθεστώτος ζάχαρης της Ε.Ε. και οι επιδράσεις στη βιομηχανία, άρθρο εφημερίδας Μακεδονία, Θεσσαλονίκη.